

LOS HECHOS

La promesa del Espíritu Santo

1 ¹Nubànua pirí cuyàluta, Teófilo, nùacawéeriná máiníri cáimiétacanáca. Bàaluité nutànàaca pirí yáara idàbáanéericaté cuyàlutaca nucàlidacaténá pirí macáita Jesús imàníináté, yéewáidáanáté nacái quéechatécáwa. ²Nucàlidacaté piríni nùasu idàbáanéerité cuyàluta irícu càinácaalíté Jesús imànica yèepunícaalítéwa cháí èeri irícu àta imichàacatalétatéwa chènuniré. Ipíchawáiseté yàacawa èeri íicha, yá imáidaca yàataléwa yàasu apóstolnáiwa, íibaidéeyéipináté irí yáamirícubàa. Néese Espíritu Santo íiwitáise iyú, Jesús yàalàaca nía náalíacaténáwa càinácaalípináté iwàwacutáaná namànica. ³Jesús yéetácadénáamitéwa, néese imichàacatéwa yéetácáisi íicha. Yá imàacaca yáawawa apóstolnái iicácani. Cuarenta èeri imàacacaté yàacawa yáawawa naicácani náalíacaténátéwa báisíri iyú cáucani. Yéewáidaca nía nacái neebáidáanápiná Dios itàacái namànicaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná.

⁴Idècunitàacá iyaca yàasu apóstolnái yáapichawa, yáté Jesús yàalàaca nía ipíchanáté namusúacawa Jerusalén iyacàlená íicha. Iimacaté nalí: —Picùacué Espíritu Santo yàanàaca, yái Núaniri Dios íiméericaté íwali ibànùanápínacué piríwani, càitade iyúwa núumáanácuéca pirí. ⁵Báisíta Juan el Bautista ibautizácaté wenàiwicanái úni yáaculé. Quéwa mesúnamáita Dios ibànùacué piríwa Espíritu Santo, yái yàacawéeridéeripínacuéca píawa, ibautizácaténacué píiwitáise Espíritu Santo ichàini iyú —íimaca yái Jesúsca.

Jesús asciende al cielo

⁶Néeseté idècunitàacá nàwacáidáyacacawa Jesús yáapicha, yá apóstolnái náimaca nasutáca néemíawani:

—Wáiwacali, ¿siùcatasica piwasàa wía romanonái ícha, wía judíoca, yéewacaténá píata icùaca wàasu cáli néeseéeyéi? —náimaca. ⁷Néese Jesús ímaca nalí:

—Càmítacué iwàwacutá píalíacawa càiná èeri irìcucaalí Núaniri Dios imànipinácué pirí wawàsi. Abéerita Núaniri Dios yáaliéricawa. Càmita icàlida áibanái írini càiná èeri irìcucaalípináni. Càmitacué iwàwacutá píalíacawa. ⁸Quéwa Espíritu Santo iwàlùapinácué piwàwaliculéwa, yái yèeripinácuéca pichàniwa chènuníiséericawa, yéewanápinácué pía picàlidaca nuináwaná ìwali, ipíchanácué cáluca piicáca wenàiwicanái. Càitacué nacái picàlidapiná nuináwaná ìwali Jerusalén ìyacàlená irìcu, Judea yàasu cáli néenibàa nacáiwá, Samaria yàasu cáli néenibàa nacái, nía nacái yàcalé déecubàanaméeyéica, cháí èeri irìcu —ímaca nalí yái Jesúsca.

⁹Idécanáamité càí ímaca, idècunitàacá naicáidaca írì, yá imichàacatéwa náicha chènuniré. Yá iwàlùacawa acalèe yèewiré, càmita quirínama nadé naicácani. ¹⁰Idècunitàacá Jesús imichàacawa, yá naicáidaca yáamísewa chènuniré. Yá pucháiba asianái cabalèenaméeyéi ibàle namàacacaté níawawa apóstolnái iicáca nía. ¹¹Yá náimaca apóstolnái írì:

—Píacué Galilea yàasu cáli néeseéeyéica, ¿cánácué pibàlùa piicáidaca chènuniré? Yái Jesús siùquérica tàacáwa imichàacawa chènuniré pèewíisequé, yàanàpiná àniwa acalèe yèewíise càide iyúwa pidéénacué piicácawa imichàacawa —náimaca níái ángelca.

Se escoge a Matías para reemplazar a Judas

¹²Néeseté apóstolnái yèepùacawa dúli íinatáise, ípidenéechúa Olivos, olivo inàlimanáca. Yá nàacawa Jerusalén ìyacàlená néré. Uái dúli yáawinéechúacawa mawiénita Jerusalén ìyacàlená ícha, batéwa abéeri kilómetro idècuni, càiride iyúwaté judíonái íiwitáise imàcáaná nèepunícawa sábadó irìcu nayamáidacatáicawa. ¹³Nàanàacaté yàcalé néré, yá macáita nayamáacawa abéeri capíi imàdàaná irìcu ìyéerica chènunibàa cáli inàni ícha. Once namanùbaca níái asianáica iwàlùeyéicawa néré: Pedro, Juan nacái, Santiago nacái, Andrés nacái, Felipe nacái, Tomás nacái, Bartolomé nacái, Mateo nacái, Santiago nacái yái Alfeo ìirica, Simón nacái, áibaalí ípidenéeri Celote, Judas nacái, yái Santiago yéenasàirica. ¹⁴Abédanamata náiwitáise náapichawáaca canánama nàwacáidáyacacawa nasutácaténá níawawa Dios ícha mamáalàacata, náapicha nacái abénaméeyéi inanáica, María nacái, Jesús yáatúaca, Jesús yéenanái nacái.

¹⁵Néenialíté Pedro imichàa ibàlùacawa nàacuésemi, níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái, ciento veinte namanùbaca ìwacáidáyaquéeyéicawa néré. Yá ímaca nalí: ¹⁶“Píacué nuénánáica, idéca ichàbacawa macáita càide iyúwa rey David itànàanáté Dios itàacái, Espíritu Santo inùmaliçuise. Bàaluitécáiná David itànàaca tàacáisi Judas Iscariotemi iináwaná ìwali, yái yèericatéwa náiwitápu níai úwinái íbèeyéicaté Jesús presocaténáté namànicani. ¹⁷Yèepunicáinatéwa wáapicha, yái Judasmica. Iibaidacaté nacái Dios irí wáapicha”, ímaca yái Pedroca. ¹⁸Sacerdote íiwacanánái iwènàcaté abéeri cáli Judas yàasu plata iyú yái nèericaté irí platamica imàníricaté ìwaliise ibáyawanáwa. Imulacàacatéwa yái Judas ichéecamica, yá yúuwàacawa isubèriacawa ìwaliabàawa balánamá, iyapicúami imusúacawa ícha canánama. ¹⁹Néese, Jerusalén iyacàlená mìnánái yéemíacaalíté Judasmi iyáaná, yá nàaca ípidená yái cálica Acéldama, ímáanáca nataacái iyú: “Íraí yàalu”. ²⁰Pedro itànáica nalí àniwa níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Pedro ímaca nalí: “Càité rey David itànàacaté tàacáisi Judas Iscariotemi ìwali cuyàluta Salmos irícu. David ímacaté:

‘Máisapínaca icapèemica, canácata iyéeripíná icapèemi irícu’,
càité David itànàaca. Itànàacaté àniwa:

‘Aiba wenàiwica àniwa íbaidapíná yáamirìcubàami’,
càité David itànàaca Salmos irícu”, ímaca yái Pedroca.

²¹Pedro idécanáamité icàlidaca nalíni Judasmi iináwaná ìwali, yá ímaca nalí àniwa: “Iyéeyéica wèewi níai asíanáica yèepuníiyéicatéwa wáapicha èeri imanùbaca idècunitàacá Wáiwacali Jesús iyaca wáapicha. ²²Yèepuníiyéicawa wáapicha Juan ibautizácatáiseté Jesús àta Wáiwacali imichàacatalétatéwa wáicha chènuniré. Càide iyúwaté rey David itànàanáté tàacáisi íméerica: ‘Aiba wenàiwica àniwa íbaidapíná yáamirìcubàami’, càita nacái iwàwacutá abéeri íbaidaca Dios irípiná wáapicha Judas yáamirìcubàami icàlidacaténá Jesús iináwaná ìwali idéca imichàacawa yéetácáisi ícha”, ímaca yái Pedroca.

²³Iná macáita Jesús yéewáidacaléca manùbéeyéi needáca nèewísewa pucháiba asíanái. Abéeri ípidená José, áibaalí ípidená Barsabás, áibaalí ípidená nacái Justo, máisibaca ípidená. Yá nacái yàacawéerináca ípidená Matías. ²⁴⁻²⁵Yá macáita nasutáca níawawa Dios ícha macáita namanùbaca iyúwa. Náimaca: “Wáiwacali, píacata yái yáaliéerica macái wenàiwica íwitáise. Píasáida walí càirínácaalí néená níai pucháiba asíanáica piwàwéeri íbaidaca píri iyúwa apóstol Judas yáamirìcubàami, yái Judas íbaidacalémica Judas yúuquéericaté íchawa ibáyawaná

ìwalísewa, yàacaténátéwa yùuwichàacatalépinácawa, yái infiernoca”, náimaca nasutáca Dios.

²⁶Néese, iyúwaté judío íiwitáise iyáaná, náucaca náichawa suerte púubanaméeyéi íba, náalíacaténátéwa càirínácaalí néená Dios yeedéericaté íbaidéeripináté Dios irí náapicha níái apóstolca. Yá needáca náicha Matías, íbaidéeripiná Dios irí náapicha. Yácata doce apóstol yéenaca, yái Matíasca.

La venida del Espíritu Santo

2 ¹Néenialité judiónái namànicaté nàasu cultowa ípidenéerica Pentecostés, yá macáita yeebáidéeyéica Jesús itàacái nàwacáidáyacacawa abéeri capii iricu. ²Yátaté néemiaca manuíri sànasi chènuníiséeri càide iyúwa wéemianá cachàiníri cáuli isàna. Macáita yáawinéeyéicawa capii iricu néemiaca yái sànasica. ³Yá naicáca quichái nacáiri ipèrùà manùba càide iyúwa waicáaná quichái. Yá quichái ipèrùà iseríacawa náiwita ìwali náalimáwanama, macáita níái wenàiwicaca. ⁴Yá Espíritu Santo iwàlùacawa nawàwaliculé canánama, icùacaténá náiwitáise. Yá nadàbaca nacàlidaca tàacáisi Dios inùmaliçuise áiba cáli néeséeyéi itàacái iyú, yái tàacáisica càmfiritécáwa nadé náalíaca natàaníca iyú, càide iyúwa Espíritu Santo imàacáaná nacàlidacani.

⁵Néenialité áibanái judío ìyaca néeni Jerusalén ìyacàlená iricu, yàanèyéicaté macái cáli néese. Níái judíoca neebáidacaté Dios itàacái cáalíacáiri iyú. ⁶Judiónái yéemiacanacáita yái sànasi chènuníiséerica, yá manùba nàwacáidáyacacawa capii néré. Néemiaca apóstolnái, áibanái nacái náapichéeyéica, nacàlidaca nalíni natàacái imanùbaca iyú. Macái wenàiwica yéemiaca itàacáiwa. Náináidacawa manuísíwata néemiaca natàacáiwa, níái manùbéeyéica judíoca yàanèyéicaté capii néré. ⁷Yá judiónái nasutáca néemiawa níawáaca:

—¿Càinásica yéewaná natàaníca wataàcái imanùbaca iyú? Ewita Galilea yàasu cáli néeséeyéicáaná nía canánama, càicáanáta natàaníca wataàcái imanùbaca iyú. ⁸¿Càinásica yéewaná náalimá nacàlidacani wataàcái iyú? ⁹Manùba cáli néeséeyéi wía: Partia yàasu cáli, Media yàasu cáli nacái, Elam yàasu cáli nacái, Mesopotamia yàasu cáli nacái, Judea yàasu cáli nacái, Capadocia yàasu cáli nacái, Ponto yàasu cáli nacái, Asia yàasu cáli nacái, ¹⁰Frigia yàasu cáli nacái, Panfilia yàasu cáli nacái, Egipto yàasu cáli nacái, Libia yàasu cáli néeséeyéi nacái, ìyèeyéica mawiénita Cirene yàasu cáli irí, Roma ìyacàlená mìnanáí nacái ipáchiéyéica ìyaca cháí, ¹¹áibanái nacái judíósíwanái, áibanái

nacái càmíiyéica judío iwènúadéeyéicaté íiwitáisewa neebáidacaténá Dios itàacái iyúwa judíosiwanái, Creta yàasu cáli néeséeyéi nacái, Arabia yàasu cáli néeséeyéi nacái. Manùba cáli néeséeyéica wía, quéwa macáita wáalimáwanama wéemíaca natàaníca wataacái iyú nacàlidaca ìwali yái Dios imàníníaca cayábéeri íiwitáise cachàiníiri iyúwa —námaca nalíwáaca.

¹²Níai manùbéeyéi wenàiwicaca, càmítatè náalíawa càinácaalí iyú yéewaná apóstolnái càì natàaníca madécaná tàacáisi iyú yéewanápiná manùbéeyéi cáli néeséeyéi yéemíaca itàacáiwa. Nasutáca néemíawa níawáaca:

—¿Càinási yéewaná càì natàaníca? —námaca nalíwáaca.
¹³Abénaméeyéi quéwa naicáanícáita apóstolnái iquíniná meedá. Iná námaca:

—ìCàméeyéica nía meedá! —námaca naicáaníca.

Discurso de Pedro

¹⁴Néeseté Pedronái, níai docéeyéica imanùbaca apóstolca, namusúacawa manùbéeyéi yèewíise, níai ciento veinte namanùbaca yeebáidéeyéica Jesús itàacái nacàlidacaténá manùbéeyéi wenàiwica írini. Yá Pedro icàlidaca nalíni cachàiníiri tàacáisi iyú. Iimaca nalí: “Píacué, nuénánái judíoca, macáitacué pía nacái Jerusalén iyacàlená mìnanáica, péemíacué cayábani yái nucàlidéeripínacuéca piríwa.
¹⁵Piyúunáidacuéca nacàmaca níai wenàiwicaca. ¡Càmíirita! Canácata icàméeri mapisái yáawanáitacáwa a las nueveta. ¹⁶Néese Dios idéca ibànùaca Espíritu Santo càide iyúwa profeta Joel icàlidáanáténi bàaluité, itànàanáté tàacáisi Dios inùmaliçuíse nacái. Dios íimacaté:

¹⁷ ‘Mawiénaalí yái èeri imáalàacatáipínáwa, yá
 nubànùapíná Espíritu Santo wenàiwicanái írí canánama,
 yàacawéeridacaténá nía; íná yéewanápinácué péenibe
 nacàlidaca tàacáisi nunùmaliçuíse; nubànùapíná tàacáisi
 ùuculíiyéi írí yéenáiwánási nacáiri iyú, béeyéi írí nacái
 náamacani írìçuísewa.

¹⁸ Néenialípiná nubànùaca Espíritu Santo nùasu wenàiwicanái
 iwàwaliculéwa, yàacawéeridacaténá nía, asíanái, inanái
 nacái, yéewanápiná nacàlidaca tàacáisi nunùmaliçuíse.

¹⁹ Capíraléeri cáli írìcuwa núsáidapíná naicá wawàsi
 nacalùadéeripíná naicáca, íinata nacái cáliquéi—írái,
 quichái, acalèè nacáiri íisaca nacái.

20 Yái èeri icamaláná catéeripináwa, quéeri nacáíwa
 naiquéechúapíná quíirawaca càide iyúwa waicáaná
 iráí, ipíchawáise nùasu èeri máiní cayábéeri yàanàaca,
 caiyéininéeri nacái.

21 Quéwa macáita cawinácaalí wenàiwica isutéeyéica yáawawa
 núicha nuicáanápíná napualé, nuwasàapíná níawa nùasu
 yùuwichàacáisi fíchawa’,

ímacaté yái Diosca, càité profeta Joel itànàacaté tàacáisi Dios
 inùmaliçuise.

22“Iná péemiacué cayábani yái nucàlidéeripínacuéca piríwa, píacué
 israelitaca: Píaliacuécawa machacàníiri iyú cànácaalíté iyáaná pèewibàa,
 yái Jesúsca, Nazaret iyacàlená nééséerica. Dios idéca yáasáidacuéca
 piríni, píaliacaténáwa Jesús ìwali, abéeri Dios nééséericani, yái
 Jesúsca. Dios imàacacaté Jesús imànica máiníiri cayábanaméeri
 wawàsi, càmiírca wenàiwica idé imànica, yáasáidacaténacué pirí
 Dios ibànùacani. 23Ewítacué píaliacáanítatéwa ìwali Dios nééséericani,
 càicáanítacué píibàacaténi, pinúacaténáni. Quéwa bàaluitésíwa Dios
 fínáidacatéwa imàcáanápíná áiba wenàiwica iyúudàacuéca píibàaca
 Jesús presoíri iyú, yéewanápínacué pimàacaca báawanaméeyéi asiánái
 itàtàacani cruz ìwali. 24Quéwa Dios iwasàacaté Jesús yéetácáisi fícha,
 yáté imichàidaca Jesús yéetácáisi fícha càmicáiná yéetácáisi yáalimá
 imawèniadacani. 25Yáté rey David icàlidacaté tàacáisi Jesús ìwali
 Dios inùmaliçuise. Jesús ímacaté Dios irí:

‘Nucuèriná Dios, núaliacawa píyáanápíná núapícha càiripínáta,
 píacawéeridaca nacái núa. Iná canácata yáaliméeri
 imàacaca nucaláacawa píícha, pía Nucuèriná Diosca.

26 Iná yéewa casíimáica nuwàwa, yásí nucántàa nacái casíimáiri
 iyú. Yá máiní manuíca nuínáidapínacawa nuwàwawa píwali,

27 càmicáiná pimàacapíná núa càlicullí irícu. Càmita nacái
 pimàacapíná ibadácawa yái nuináca, núa píasu wenàiwicaca
 mabáyawanéerica.

28 Pidéca pimàacaca cáuca núa, yá nuyanídapínacawa
 nùyacaalípináta píapícha’,

ímacaté yái Jesúsca, càité David itànàaca Jesús itàcái.

29“Píacué nuénánáica, macáitacué wáaliacawa wàawirimi rey
 David yéetacatéwa, yáté nabàliacani. Siùcade macáita wía judíoca
 wáaliacawa alénácaalí David yàasu càlicullími iyaca cháí wèewibàa.

30Profetacaté yái rey Davidmica, yá yáaliacatéwa nacái Dios imànicaté

wawàsi David yáapicha cáimiétacanéeri iyú imàacáanápínaté rey David itaquérinámi icùaca israelitanái David yáamiricubàami. ³¹David icàlidacaté yái tàacáisi Dios inùmalicuíse, càide iyúwa David idéca nacáicaalí iicáca macáita yái ichàbáanápínácawa. Iná yéewa rey David icàlidacaté tàacáisi ímérica Mesías icáucaanápínatéwa, yái israelita icuèrinápínaca. David ímacaté nacái Mesías càmiínápínaté iyamáawa càlicullí irícu, càmiínápínaté nacái iinámi ibadáwa. ³²Yái Jesúsca, Dios idéca icáucaidacani, yá nacái macái wía, wadéca waicáca cáucani. ³³Dios idéca imichàidaca Jesús chènuniré, imàaca nacái yáawinacawa yéewápuwáise Dios irí, icùacaténá macáita Dios yáapicha chènuniré. Yá càide iyúwaté Jesús icàlidáaná walíni, Wáaniri Dios idéca imàacaca Jesús ibànùaca walí Espíritu Santo. Siùca èeri pidécuéca péemiaca, piicáca nacái càinácaalí iyú Espíritu Santo icùaca wenàiwicanái íiwitáise. ³⁴Wáalíacawa Mesíascani yái Jesúsca, Dios ibànùèripinacaté icùacaténá wía, yácáiná rey David càmitaté imichàawa chènuniré icáuca yáapichawa, quéwa David icàlidacaté tàacáisi Mesías ìwali Dios inùmalicuíse. David ímacaté:

‘Wacuèriná Dios ímacaté Nuíwacali irí: Píawinawa núapicha nuéwápuwáise picùacaténá núapicha macáita,

³⁵ idècunitàacá numawèniadaca píicha macái piùwidenáíwa, ímaca yái Diosca,

càité David ímaca.

³⁶“Píacué macái Israel itaquénáinámica, iwàwacutácué píalíacawa báisíricani: Yái Jesúsca, pinuéricatécué cruz ìwali, yácata Dios imàaquéerica Wáiwacalipiná, Mesías nacái, yái wacuèrinápínaca, wía judíoca”, ímaca yái Pedroca.

³⁷Néese níai wenàiwica ìwacáidáyaquéeyéicawa néré, néemiàcáiná Pedro yàasu tàacáisi, íná máini achúmaca nawàwa nabáyawaná ìwaliwa. Yá nasutáca néemiawa Pedro, apóstolnái nacái. Yá náimaca nalí:

—Píacué wéenánáica, ¿càináisica iwàwacutá wamànica? —náimaca. ³⁸Néese Pedro ímaca nalí:

—Piwènúadacué píiwitáisewa Dios irípiná. Pibautizácué nacáiwa Jesucristo ípidená ìwali píasáidacaténácué peebáidaca itàacái. Yásí Dios imàacacué iwàwawa píbayawaná ícha. Ibànùapínacué píí Espíritu Santo icùacaténácué píiwitáise. ³⁹Yái Espíritu Santoca, Dios iwàwéericuéca yàaca píí, péenibe irí nacái, nalí nacái macáita ìyéeyéica déeculé, yácáiná Dios ibànùapiná Espíritu Santo nalí canánama, cawinácaalí Wacuèriná Dios iwàwéeyéica imáidaca yàasunáipínáwa —ímaca yái

Pedroca. ⁴⁰Càita Pedro icàlidaca nalíni déecuíri iyú, yàalàa nacái nía. Iimaca nalí:

—Piwènúadacué píiwitáisewa ipíchaná Dios yùuwichàidacuéca pía náapicha níai cabáyawanéeyéi wenàiwicaca —íimaca yái Pedroca.

⁴¹Ináté níai yeebáidéeyéicaté Pedro yàasu tàacáisi, nabautizácawa. Tres mil namanùbaca níai yeebáidéeyéicaté Jesús itàacái yáté èrica. ⁴²Nàwacáidáyacacawa náapicha áibanái yeebáidéeyéica néemiàcaténá apóstolnái yéewáidáaná nía. Yá macáita neebáidaca cachàiniwaca. Abédanamata nacái náiwitáise, nàaca nacái nalíwáaca nàasuwa. Nàwacáidáyacacawa nasutácaténá níawawa Dios íicha, nawacùacaténá nàwaliwáaca pan, yái Santa Cenaca, nawàwalicaténá Jesús yéetácatéwa náichawalíná.

La vida de los primeros cristianos

⁴³Néeseté apóstolnái ichùnìaca yàacawa manùbèeyéi cáuláiquéeyéi Dios íiwitáise iyú. Dios imàaca nacái namànica manùba cachàiníiri iyú càimíiri wenàiwica idé imànica. Iná Jerusalén iyacàlená mìnanáí cáaluca nawàwa nánáidacáwacawa canánama. ⁴⁴Macáita níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái, abédanamata náiwitáise, nàaca nacái nalíwáaca nàasuwa. ⁴⁵Yá nawéndaca nàasuwa càinácaalí nadènièrica nawacùacaténá iwènináami catúulécaneéeyéi íri yeebáidéeyéica Jesús. ⁴⁶Eeri imanùbaca nàwacáidáyacacawa templo irìculé nàacaténá Dios íri cayábèeri. Nàwacáidáyaca nacáywa nacapèe irìculéwa nawacùacaténá nàwaliwáaca pan, yái Santa Cenaca nawàwalicaténá Jesús yéetácatéwa náichawalíná. Yá nayáaca nayáacaléwa náapichawáaca casíimáiri iyú nawàwalicúsewa. ⁴⁷Jerusalén iyacàlená mìnanáí cáimiétaquèeri iyú naicáca wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Eeri imanùbaca Wáiwacali iwasàaca áibanái wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha néenánáicaténá nía, níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái.

Un cojo es sanado

3 ¹Aiba èerité Pedro, Juan nacái nàacawa templo néré a las trescatáica táicalé càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná nasutáca níawawa Dios íicha èeri imanùbaca. ²Macái èeri imanùbaca iyacaté néré abèeri asiali éeruíri yàabàli, quéwa yáta imusúanátawa. Eeri imanùbaca áibanái itècani templo inùma nérépiná, yái templo inùma íipidenácatáica Hermosa. Néré isutáca plata wenàiwicanái íicha, níai iwàluèyécawa templo irìculé. Isutáca náicha plata iwènìacaténá

iyáapínáwa. ³Iicáca Pedro, Juan nacái iwàluèyéiwa templo iriculépiná, yá isutáca náicha plata. ⁴Idècunitàacá isutáca náicha plata, yá naicáidaca irí. Pedro íimaca irí:

—Piicáida walí —íimaca yái Pedroca. ⁵Yái asiali éeruiri yàabàli iicáidaca nalí machacànita, iyúunáidacáiná nàapínáca irí plata. ⁶Quéwa Pedro íimaca irí:

—Canáca nulí plata, orocáaníta canácata nulíni. Numànica piríwa yái núaliméerica numànica. Núumaca pirí Jesucristo Nazaret iyacàlená néeséeri inùmalicuíse, yái ichàiniadéerica núa, nuchùnìacaténá pía, pimichàawa pìipíná —íimaca yái Pedroca.

⁷Yá Pedro íibàaca asiali icáapi yéewápuwáiséeri, yá Pedro imichàidaca ibàlùawa yái asialica. Idècunitàacá imichàacawa yái asialica, yáta cachàinica yàabàli. ⁸Yá ipisia ibàlùacawa. Yá idàbaca ìipìnaca. Iwàlùacawa Pedronái yáapicha templo iriculé, ipisianíca nacái yàacawa, yàaca Dios irí cayábéeri néeninamata. ⁹Macáita wenàiwica iyéeyéica templo irícu naicáca ìipìnáaníca. Néemìca nacái itàacái yàaca Dios irí cayábéeri. ¹⁰Náináidacawa manuísíwata naicáidaca irí, cáalu nacái náináidacawa nawàwawa ìwali, yái asiali ichàbáanácawa, náalíacáinátéwa Dios íiuitáise iyaca néré, náalíacáiná naicácani yái asialica, náalíacáiná nacáiwa ìwali yáawináaníirimicawa isutáca náicha plata templo inùma néré íipidenácatáica Hermosa.

Discurso de Pedro en el Pórtico de Salomón

¹¹Yái asiali éeruicaté yàabàlimi, ichùnìèricatéwa, càmita iwàwa nàacawa íicha yái Pedroca, Juan nacái. Nabàlùacawa abéeri imàdàaná néeni templo irícuíri. Yái imàdàanáca íipidenácaté Pórtico de Salomón. Madécaná wenàiwica náináidacawa manuísíwata néemìaca Pedronái iináwaná, íná napíacawa néré naicácaténá nía. ¹²Néese Pedro iicácainá nàwacáidáyacacawa, yá íimaca nalí: “¿Cánásicué máiní pínáidacawa manuísíwata piicáidaca walí, píacué israelitaca? Picácué pínáidawa wadéca wachùnìaca yái asialica wáiwitáise iyúwa meedáta. ¡Càmíirita! Càmita nacái wadé wamàacaca ìipìnaca ìwalíise yái wamànínáca culto Dios irí. ¹³Achúmatàacáwa nucàlidacué piríwani càinácaalí yéewaná ìipìnaca. Péemiacué cayába quéechacáwa: Wacuèriná Dios, yái Dios wàawirináimi Abraham, Isaac nacái, Jacob nacái nèericaté icàaluíníná, yácata imàaquéerica Jesús iyaca cáimiétacanéeri iyú náicha canánama, íibaidéerica Dios irípiná. Yái Jesúsca presocatécué pimànicani, pimàacacaténáté càmiyeyéi judío inúacani, níái icuèyéica

wàasu cáli. Néeseté gobernador Pilato iwàwacaalíté iwasàaca Jesús, yá pitàanicatécué báawéeri iyú Jesús ìwali, íná càmítatécué pimàaca Pilato iwasàacani. ¹⁴Càmítacué pisutá Pilato iwasàanápínáténi, yái Jesús mabáyawanéerica imàníirica càide iyúwa Dios ichùulianá. Néeseté pisutácuéca Pilato íicha iwasàanápínátécué pirí abéeri inuéricaté wenàiwica. ¹⁵Càita pinúacatécué yái yèerica wacáuca càmíiri imáalàawa. Quéwa Dios imichàidacaténi yéetácáisi íicha. Wía nacái, wadéca waicáca cáucani, yái Jesúsca. ¹⁶Siùcade yái asiali piiquéricuéca cháí, píaliéricué nacái piicáca, idéca ichùnìacawa cachàinacaténáni Jesús íipidená ìwali, ìpìnacaténá, yeebáidacáiná Jesús itàacái. Dios idéca imàacaca wachùnìacani cayába, càide iyúwa piicáanacué macáitani, weebáidacáiná Jesús itàacái.

¹⁷“Píacué nuénánáica, núaliacuécawa pìwali, píiwacanánái nacái pinúacaalítécué Jesús, càmítacué báisiiri iyú píalíacawa cawinácaalí yái pinuéricatécuéca. ¹⁸Quéwa Dios imàacacatécué pimànica càide iyúwaté yàasu profetanái canánama nacàlidaca tàacáisi Dios inùmalicúise ìwali yái yàasu Mesíasca. Náimacaté iwàwacutáanápínaté Mesías yéetácawa, yái wacuèrinápínaca Dios ibànùerica walí, wía israelitaca. ¹⁹Iná, piwènúacuéwa Dios irí àniwa, piwènúadacué nacái píiwitáisewa Dios irípiná yéewacaténacué imàacaca iwàwawa pibáyawaná íicha. Piwènúadacaalícué píiwitáisewa pibáyawaná íichawa caquialéta, yá cawàwanáta Wacuèriná Dios imàacapínacué pìyaca matuíbanáiri iyú. ²⁰Piwènúadacué píiwitáisewa Dios irípiná yéewanápínacué Dios ibànùaca pìatalé Jesús, yái Mesíasca. Bàaluité Dios íináidacawa imàacáanápínacué picuèrinápínacani, píacué israelitaca. ²¹Quéwa iwàwacutá Jesucristo iyamáacawa chènuniré àta Dios ichùnìacataléta macái wawàsi càide iyúwaté profetanái íimáaná Dios inùmalicúise, níái Dios yàasu profetaca íibaidéyécaté Dios irípiná bàaluité èeri. ²²Càité profeta Moisés íimaca wàawirináimi irí: ‘Aibaalípiná Wacuèriná Dios ibànùapínacué pirí profeta péenátacuéwa, nuíwítáise nacáirica. Peebáidacué macáita càide iyúwa ichùulianá pimànica. ²³Macái cawinácaalí càmíiyéica yeebáida iyúwa yái profetaca ichùulianápíná, Dios yùuwichàidapíná níawa càiripínáta’, íimacaté yái Moisésca.

²⁴“Yá macáita profetanái, yái Samuel, nía nacái profetanái Samuel yáamíisàna nacàlidacaté Mesías yéenáiwana ìwalipínaté. ²⁵Profetanái nacàlidacaté tàacáisi Dios inùmalicúise íiméericaté Dios ibànùanápínacué pìatalé picuèrinápíná. Siùca idéca ibànùacuéca pìataléni càide iyúwaté íimáaná. Dios imànicaté wawàsi cáimiétacanéeri iyú wàawirináimi

yáapicha imànníinápinácué pirí cayábéeri, píacué nataquénáinámica. Siúcade idéca imànicuéca pirí cayábéeri càide iyúwaté ímáaná. Yácaína Dios ímacaté wàawirimi Abraham irí: ‘Pitaquénáinámi ìwalíise numànipiná cayábéeriwa macái èeri mìnáná irí’, càité ímaca yái Diosca. ²⁶Idécanaámité Dios imichàidaca Iriwa yéetácáisi íicha, yá ibànùaca wía wacàlidacatenácué pirí iináwaná ìwali quéechatécáwa, imànicatenácué pirí cayábéeri, píacué israelitaca, yéewanápiná macáitacué piwènúadaca píiwitáisewa pibáyawaná íichawa”, ímaca yái Pedroca.

Pedro y Juan ante las autoridades

4 ¹Idècunitàcá Pedro, Juan nacái nacàlidaca yái tàacáisi wenàiwicanái irí, yá sacerdotenái nàanàaca néré, yá nacái úwi íiwacaliná, níái úwi icuèyéica templo, abénaméeyéi saduceo nàanàaca náapicha nacái. ²Calúaca nía yácaína Pedro, Juan nacái néewáidaca wenàiwicanái tàacáisi iyú ímérica Dios idéca yáasáidaca báisíiri iyú icáucàidáanápiná yéetéeyéimiwa, Dios icáucàidacáinaté Jesús. ³Yá úwinái náibàaca nía, presoca namànica Pedro, Juan nacái. Namàacaca nía presoíyéi ibànàlicu, máinicáiná catáca yàacawa, íná namàacaca nía néré táiyápinama. ⁴Quéwa manùbéeyéi néená yéemièyéicaté Pedro icàlidáaná nalíni, neebáidaca Jesús itàacái. Macáita níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái batéwa cinco mil namanùbaca níawami asianáita. Càmita naputàa càisimalénacaalí inanái, sùmanái nacái yeebáidéeyéica Jesús.

⁵Néese mapisáináami àniwa, judío íiwacanánái sacerdotenái, judío icuèrinánái béeyéi nacái, áibanái nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu nàwacáidáyacacawa Jerusalén ìyacàlená néré. ⁶Iyacaté néré náiwacanánái yèewi Anás, yái sacerdote íiwacalináca. Nàyaca néré áibanái sacerdote nacái: Caifás, Juan nacái, Alejandro nacái, áibanái nacái sacerdote íiwacanánái yéenanáisiwa macáita. ⁷Néese nachùliaca natéca nàatalé Pedro, Juan nacái. Yá namàacaca Pedronái nabàlùacawa nàacuésemi. Yá nasutáca néemiawa Pedronái. Náimaca Pedronái irí:

—¿Cawiná íiwitáise iyú pidécué càì pimànica? ¿Cawinácué ichùulia pimànica càiri wawàsi? —náimaca. ⁸Néese Espíritu Santo icùaca Pedro íiwitáise. Yá icàlidaca nalíni:

—Píacué nuénánái judío íiwacanánáica, wacuèrinánái béeyéica nacái: ⁹Pidécuéca pisutáca péemiawa wía ìwali yái wamànníináca

cayábéeri cáuláiquéeri irí, pialíacaténacuéwa càinácaalí yéewaná asiali ichùnìacawa. ¹⁰Uwé, wacàlidacué piríni yéewanápiná macáita Israel itaquénáinámi náalíacawa. Yái asialica iyéerica cháí macáita wenàiwicanáí yàacuésemi, idéca ichùnìacawa Jesucristo Nazaret iyacàlená néeséeri ípidená ìwali, Jesús ichùulíacáiná wachùnìacani, yái Mesíasca Dios ibànuèrica walí wacuèrinápináca, wía judíoca. Pinúacatécué Jesús cruz ìwali, quéwa Dios icáucàidacaténi. ¹¹Píacué nuénánáica israelita íiwacanánáica, báawacatécué piicáca Jesús, piyúunáidacáinácué canáca iwèni, quéwa Dios idéca imàacaca máiní cachàiníiri náicha canánama, yái Jesúsca. Péemíacué comparación: Càicuéca píade iyúwa wenàiwica imàniyéica íba icapèená. Nayúunáidaca báawaca abéeri íba, íná náucaca náichawani. Néese yái íbaca máiní iwàwacutácawa capíi írípíná áiba íba íicha canánama. Càita nacái Dios idéca imàacaca máiníiri cáimiétacanáca náicha canánama yái Jesúsca, éwitacué piyúunáidacáaníta canáca iwèni. ¹²Canácata áiba Jesús íicha yáaliméeri iwasàaca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, canácáiná áiba Jesús íicha cháí èeri írìcu Dios imàaquéeri iwasàaca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha —íimaca yái Pedroca.

¹³Idécanáami náiwacanánáí yéemíaca Pedro, Juan nacái nacàlidáaná macàaluínínátani Jesús iináwaná ìwali, yá náiwacanánáí náináidacawa manuísíwata néemíaca Pedronáí itàaníca cáalíacáiri iyú, níacáiná náiwacanánáí náalíacawa càmitaté Pedronáí yéewáidawa judíonáí yàasu escuela írìcu, íibaidéeyéica meedá nía nacái. Yá nawàwalica Pedronáí nèepunícátéwa Jesús yáapicha. ¹⁴Yái éeruíficaté yàabàlimi nacái ichùnìèricatéwa ibàlùacawa néré náapicha, íná judío íiwacanánáí càmitaté náalimá nataaníca báawéeri iyú Pedronáí ìwali. ¹⁵Néeseté níái ìwacáidáyaquéeyéicawa nachùulíaca úwináí namusúadaca Pedronáí méetàucuta náicha achúmáanata. Yá namusúadaca Pedronáí. Néese sacerdotenáí nataaníca náapichawáaca Pedronáí ìwali. ¹⁶Yá náimaca nalíwáaca:

—¿Càinápinásica wamàni nalí, níara asianáica? Macáita Jerusalén iyacàlená mìnánáí náalíacawa nadéca namànica yái càmiírìca wenàiwica idé imànica. Iná càmita yéewa wáimaca càmitasa namàni càiri wawàsi. ¹⁷Quéwa iwàwacutácué wàalàaca nía cachàiníiri iyú ipíchaná nacàlidaca siùcáisede Jesúsmi iináwaná ìwali, ipíchaná macái wenàiwica nacàlidaca nalíwáaca mamáalàacata asiali iináwaná ìwali, yái éeruíficaté yàabàlimi nachùnìèrica —náimaca.

¹⁸Néese namáidaca Pedronáí àniwa. Yá nàalàaca nía ipíchaná nacàlidaca Jesús iináwaná ìwali, ipíchaná nacái néewáidaca wenàiwica Jesús ìwali. ¹⁹Quéwa Pedro, Juan nacái náimaca nalí:

—Wadéca wáináidacawa wamànínápíná càide iyúwa Dios ichùulianá wía. Néese píalíacuécawa càmita wadé weebáidacuéca pitàacái Dios itàacái íicha. ²⁰Càmita yéewa masànaca wía. Iwàwacutá wacàlidaca ìwali yái waiquéerica, wéemièri nacái —náimaca níái Pedronáica.

²¹Néese náiwacanánái nàalàaca nía cachàiníri iyú, nabáuliaca nàuwichàidáanápíná Pedronái càmicaalí namàni càide iyúwa nachùulianá nía. Néese namàacaca Pedronái namusúacawa náicha. Càmita náalimá nàuwichàidaca Pedronái yácáiná macái wenàiwica yàaca Dios íri cayábéeri ìwali yái asiali ichùnìanácawa. ²²Yái asiali ichùnìericatéwa Dios íiwitáise iyú idènìacaté cuarenta camú ichàbaníise.

Los creyentes piden confianza y valor

²³Néeseté Pedro, Juan nacái idécanáamité nàacawa náicha, yá nàacawa nàwacáidáyacacawa nàacawéeyéiná yáapichawa. Pedronái icàlidaca nalí macáita yái sacerdote íiwacanánái íimáanacaté, nía nacái judío icuèrinánái béeyéica. ²⁴Néemiàcanáami, yá macáita nasutáca níawawa Dios íicha abédanamata macáita namanùbaca iyúwa. Náimaca: “Wacuèriná Dios, cachàiníri náicha canánama, píacata yái imàníricaté capìraléeri cáli, chá nacái èriquéi, manuíri úni nacái, canánama wawàsi nacái iyéerica. ²⁵Pía Wacuèriná Diosca, bàaluité Espíritu Santo icùaca pìasu wenàiwica rey David íiwitáise, yáara wàawirimica, yéewacaténaté icàlidaca tàacáisi pinùmalìcuíse. David íimacaté:

‘Canápináta meedá cà míyeyí israelita namànica ùwicái Dios íipunita. Canápináta meedá israelitanái náináidacawa namànínápíná ùwicái, càmicáiná náalimá namawèniadaca náichawa Dios.

²⁶Aibanái èeri mìnánái icuèrinánái, náiwacanánái nacái nàwacáidáyacacawa namànicaténá ùwicái Wacuèriná Dios íipunita, íipunita nacái yái Dios yàasu Mesíasca, Dios ibànueripínaca icùacaténá israelitanái’,
càité íimaca yái Davidca.

²⁷“Báisíta macáita idéca ichàbacawa càide iyúwaté profeta rey David itànàanaté tàacáisi Dios inùmalìcuíse: rey Herodes, gobernador Poncio Pilato nacái nàwacáidáyacacawa cháí Jerusalén iyacàlená iricu náapicha níái cà míyeyéica israelita, israelitanái nacái, nanúacaténá Pìiri Jesús, pìasu wenàiwica mabáyawanéerica, yái Mesíasca pibànuericaté icùacaténá israelitanái. ²⁸Càité namànica macáita

càide iyúwaté píináidáanáwa iwàwacutáanápínaté ichàbacawa. ²⁹Siùcade pía Wacuèriná Diosca, péemìa nataacái yái nabáulianáca nàuwichàidáanápíná wía. Pichàiniada wía, wía píasu wenàiwicaca wacàlidacaténá pitàacái mamáalàacata, macàaluíninátani nacái yái Jesús iináwanáca. ³⁰Pimàaca wachùnìaca cáuláiquéeyéi pichàini iyúwa. Pimàaca nacái wamànica yái càmfírìca wenàiwica idé imànica Jesús ípidená ìwali weebáidacáiná yái Piiri Jesús mabáyawanéerica, íbaidéerica nacái píripíná”, càì nasutáca níawawa Dios íicha.

³¹Néeseté idécanáami nasutáca níawawa Dios íicha, yá icusúacawa yái capìica nàwacáidacàaluca, yá Espírìtu Santo icùaca náiwitáise macáita. Yá cachàinica nawàwa, nacàlidaca Dios itàacái macàaluínináta.

Todas las cosas eran de todos

³²Abédanamata náiwitáise náapichawáaca níái manùba wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Canácata néená imáisanièri yàasuwa áibanái íicha, áibanái imáapùacaalíte wawàsi. ³³Apóstolnái nacái namànicaté madécaná Dios ichàini iyú, mamáalàacata nacàlidaca nacái Wáiwacali Jesús iináwaná ìwali icáucàacatéwa. Yá Dios imànica cayábéeri nalí macáita manuísíwata. ³⁴⁻³⁵Canácata nèewi áiba imáapuèri wawàsi, níacáiná cawinácaalí idènièyécáté bànacalé yàaluná, capii nacái, nawéndaca nía, yá natéca iwènináami apóstolnái yàatalé. Yá apóstolnái nawacùaca iwènináami catúulécanéeyéi írì, àta càisimalénácaalí namáapuèrica. ³⁶Càitè iyaca nèewi abéeri levita ípidenéerica José, íbaidéericaté Dios yàasu templo írìcu, abéeri Chipre yàasu iwàwata néeséeri. Apóstolnái nàacaté nacái ípidená Bernabé. (Yái ípidená Bernabé íimáanáca: “Yái asiali ichàiniadéerica wawàwa” íimáanáca). ³⁷Yái Bernabé idèniacaté bànacalé yàaluná, yá iwéndacani. Yá itéca iwènináami apóstolnái yàatalé nayúudàacaténá catúulécanéeyéi wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái.

El pecado de Ananías y Safira

5 ¹Quéwa, iyacaté áiba asiali ípidenéericaté Ananías, yàacawéetúa nacái ípidenéechúa Safira. Náináidacawa nawéndáanápíná bànacalé yàaluná, yá nawéndacani. ²Yái asiali yeedáca írìwa iwènináami yéená, yá itéca nacái yéená apóstolnái yàatalé, yá imàacaca nalíni nawacùacaténáni catúulécanéeyéi írì, icàlidaca nacái nalíni idécasa imàacaca macáita iwènináami. Yàacawéetúa nacái úalíacawa ìwali ùacawéeri yeedáanáca írìwa yéená. ³Néese Pedro íimaca írì:

—Ananías, ¿cáná pimàaca Satanás ichùuliaca píiwitáise pimànicaténá pichìwawa Espíritu Santo irí? Pidéca picàlidaca walí piináwanáwa pitécasa wàatalé macáita iwènináami, quéwa pidéca peedáca piríwa iwènináami yéená yái piwéndéerica piasu cálimicawa. ⁴Yáara bànacalé yàalunámica piasusíwataté, càmítaté iwàwacutá piwéndacani, càmicaalí càì piwàwa. Néese pidécanáamité piwéndacani, yáté piasusíwata yái iwènináamica. Càmítaté iwàwacutá pimàaca macáitani ofrenda iyú càmicaalí càì piwàwatá. ¿Cáná yéewa píináidacawa pimànica yái báawéerica? Càmítaté pimàni pichìwawa abéta wenàiwicanái iríta, néese pidéca pimànica pichìwawa Dios irí nacái —íimaca yái Pedroca.

⁵Yéemiacanacáitani, yáta Ananías yéetácawa ibàlùacawa, yá ichéecami yúuwàacawa. Macáita yéemièyéica iináwaná yéetánáwa, yá cáaluca nía macáita manuísíwata. ⁶Néese abénaméeyéi ùuculiyéi yàanàaca, yá néepùaca ichéecami wáluma iyú. Yá natéca nabàliawani.

⁷Máisiba hora idénáami, yá Ananías yàacawéetúami ùanàaca uwàlùacawa néré nàwacáidacàalu irìculé. Càmíichúaca yáalíawa yái ichàbáanácawa. ⁸Néese Pedro isutáca yéemiawa úa:

—Picàlida nulíni, ¿piwéndacaalítécué yáara bànacalé yàaluná, peedátésicué yái iwènináamica picàlidéerimicué walíni? —íimaca yái Pedroca. Yá úumaca irí:

—Báisisita, wadéca wamàacaca ofrenda iyú macáita yái iwènináamica weedéerica —úumaca. ⁹Néese Pedro íimaca ulí:

—¿Cánacué yéewa abédanamata píiwitáise píapichawáaca píalimáidáanápínacué piicáwa Espíritu Santo, yái Wáiwacali ibànuèrica walí? Aca néese níara siùquéeyéica tàacáwa yàaca ibàliaca piacawéerimi. Siùca nacáide natépiná nabàliawa pía —íimaca yái Pedroca.

¹⁰Yáta uetácawa ubàlùacawa, yá uchéecami yúuwàacawa Pedro yàabàli idaní. Nawàlùacawa néré níái ùuculiyéica, yá nàanàaca uchéecami. Yá natéca nabàliawa úa ùacawéerimi idaníbàawa. ¹¹Néese macáita yeebáidéeyéica Jesús itàacái, macáita nacái áibanái yéemièyéica yái ichàbáanácawa, yá cáaluca nía manuísíwata.

Muchos milagros y señales

¹²Apóstolnái namànicaté nàacawa madécaná cayábéeri wawàsi wenàiwicanái irí, Dios íiwitáise iyú. Nàwacáidáyacacawa abéeri imàdáaná irìculé templo irìcuírìca. Yái imàdáanáca ípidenácaté Pórtico de Salomón. ¹³Abénaméeyéi cáaluca nèepunícawa apóstolnái yáapicha. Aibanái wenàiwica cayábaca naicáca apóstolnái cáimiétaquéeri iyú.

14 Manùbéeyéi wenàiwica neebáidacaté Wáiwacali itàacái, asianái, inanái nacái manùbéeyéi. 15 Iná nèepunída nàacawa cáuláiquéeyéi wenàiwica àyapulicubàa. Néese náawináidaca cáuláiquéeyéi yàalubáisi fínata, naliadaca nacái nía cusíduma nacáiri fínata. Nacùaca Pedro ichàbacawa néenibàa, imàacacatená icáapiwa nàwali, càmicaalí nacái Pedro itáaná ichàbawa nàwalíise, yéewacatenáté uláicái ichàbacawa náicha. 16 Manùbéeyéi wenàiwica nàanàaca iyéeyéica mawiénita Jerusalén iyacàlená irí, natéca nacái néenánaiwa cáuláiquéeyéi, nía nacái wenàiwica demonio yùuwichàidéeyéica. Yá macáita cáuláiquéeyéi nachùnìacawa.

Pedro y Juan perseguidos

17 Néeseté sacerdote íiwacaliná, nía nacái saduceo yéénaca iyéeyéica yáapicha, calúaca naicáca apóstolnái, cayábacáiná wenàiwica naicáca apóstolnái sacerdotenái íicha. 18 Yá sacerdotenái náibàaca apóstolnái, yá náucaca nía presoíyéi ibànaliculé. 19 Táiyápita quéwa Wáiwacali yàasu ángel yàanàaca yàacùaca presoíyéi ibàna inùma. Yá imusúadaca nía néese. Yá ángel íimaca nalí: 20 “Piacuéwa templo iriculé. Picàlidacué wenàiwicanái iríni yái tàacáisica íiméerica Wáiwacali iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha”, íimaca nalí yái ángelca. 21 Idécánáami néemiàcani, yá nawàlùacawa templo iriculé mapisáita. Yá nadàbaca néewáidaca wenàiwicanái iyéeyéica néeni. Idècunitàacá nàyaca néré, néese sacerdote íiwacaliná, nía nacái yáapichéeyéica nàanàaca templo néré, áiba imàdàaná iriculé quéwa. Yá nàwacáidaca Junta Suprema, níai israelita íiwacanánáica macáita. Yá nachùuliaca úwinái yàaca yeedáca apóstolnái presoíyéi ibàna iricuise, natécatená nía sacerdotenái yàatalépiná. 22 Uwináita quéwa nàanàaca presoíyéi ibàna néré, yá canáca néeni níai apóstolca. Yá úwinái yèepùà icàlidaca náiwacanánái iríwani. 23 Uwinái íimaca nalí:

—Wàanàaca presoíyéi ibàna ibàlièricawa cayába yái inùmaca. Níai úwi nacùaca cayábani, yái inùmaca. Quéwa, wàacùaca waicáwa presoíyéi ibàna inùmaca, yá canáca iyéeri iricu —náimaca níai úwica.

24 Idécánáami néemiàcani, néese sacerdote íiwacaliná, úwi íiwacaliná nacái, níai úwi icuèyéica templo, nía nacái sacerdote íiwacanánáica, càmita náalimá náalífacawa ìwali càinácaalí íimáaná, yá nasutáca néemiàwawa níawáaca càinácaalísica apóstolnái iyáaná. 25 Néese áiba asiali yàanàaca. Yá íimaca nalí:

—Níara asianáica pibàlièyéicatécué presoíyéi ibànalicu, nabàlùacawa áiba imàdàaná iricu, cháí templo iricúirica. Néewáidaca nàyaca wenàiwica templo iricu —íimaca.

²⁶Néese úwi íiwacaliná yàacawa úwinái yáapicha. Yá yeedáca níai apóstolca. Càmita quéwa inúadáida nía, cáalucáiná úwinái íicáca wenàiwica, ipíchaná wenàiwica nanúaca úwinái íba iyú. ²⁷Natéca apóstolnáí Junta Suprema yàatalé. Néese sacerdote íiwacaliná íimaca apóstolnáí irí:

²⁸—Wadéca wachùuliacuéca pía machacànita cachàiníri iyú càminápiná quirínama péewáidaca wenàiwicanái ìwali yáara asialimica Jesúsca. Quéwa pidécuéca péewáidaca Jerusalén ìyacàlená mìnanaí canánama. Piwàwacué nacái picháawàaca waináwaná ìwali cabáyawanácasa wía ìwalíise yái yéetáanácawa, yáara asialimica — íimaca nalí. ²⁹Quéwa Pedro, apóstolnáí yáapichéeyéi nacái náimaca sacerdotenáí irí:

—Iwàwacutá weebáidaca Dios itàacái, éwita wenàiwicanái ichùulliacáaníta càminápiná cài wamàni. ³⁰Wàawirináimi yàacaté Dios icàaluíná, yái Dios imichàidéericaté Jesús yéetácaisi íicha, yái Jesús pinuéricatécué cruz ìwali. ³¹Quéwa Dios idéca imàacaca Jesús wacuèrinápiná, yéewanápiná Jesús icùaca wenàiwicanái canánama. Dios imàacaca Jesús Wáiwacalipiná, wía Israel itaquénáinámica. Dios nacái imàacaca Jesús iwasàaca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, yéewanápiná wawènúadaca wáiwitáisewa wabáyawaná íichawa, Dios imàacacatená iwàwawa wabáyawaná íicha. ³²Wáalíacawa báisíiricani yái tàacáisica, wacàlida nacái wenàiwicanái iríni, waicácáináni watuí iyúwa, yái Jesús, imichèericatéwa yéetácaisi íicha. Wacàlida ìwali yái waiquéerica. Espíritu Santo nacái íicácaté macáita yái ichàbáanacatéwa, íná yéewa wacàlidacani Espíritu Santo inùmaliçuise, yái Espíritu Santoca Dios ibànuerica walí canánama, wía yeebáidéeyéica Jesús itàacái — íimaca nalí yái Pedroca.

³³Néese, idécanáami judío íiwacanánái néemiacani, yái Pedro itàacáica, yá calúaca nía. Nawàwa nanúaca Pedronái. ³⁴Iyacaté quéwa judío íiwacanánái yèewi áiba asiali fariseonái yéená, íipidenéericaté Gamaliel. Yéewáidéeri wenàiwicanái Dios itàacái iyú, profeta Moisés itànèericaté. Cáimíetacanéri yái Gamalielca. Yá imichàa ibàlùacawa. Yá ichùullaca úwinái namusúadaca náichawa níai apóstolca achúmáanata. Yá úwinái imusúadaca apóstolnáí. ³⁵Néese, Gamaliel íimaca judío íiwacanánái irí:

—Píacué nuénánáica Israel itaquénáinámica. Péemiacué cayába. Cayábacué, píináidacuéwa cayába ìwali quéechacáwa, yái píináidéericuéca pimàníinápiná nalí, níara asianáica. ³⁶Piwàwalicué yáara asialimica

Teudas. Yàacatéwa icàlidaca ìwaliwa máinírisa cachàinicaní, ínà áibanái asianái cuatrocientos namanùbaca nèepunícawa yáapicha. Quéwa, áibanái nanúacani, yái Teudasmica, yá macáita yáapichéeyéimi naseríacawa. Yáté imáalàacawéi wawàsica. ³⁷Néese àniwa, néenialíté watànàacaalíté wáipidenáwa gobierno irí, naputàacaténá wía, iyacaté néeni Judasmi, Galilea yàasu cáli néeséeri. Abénaméeyéi nàacatéwa yáapicha. Néese áibanái inúacani. Yá macáita naseríacawa níái yáapichéeyéimica. ³⁸Iná nùalàacuéca pía, pimàacacué matuíbanáica níara asianáica apóstolca. Picácué pisàiwica nalí wawàsi. Wenàiwica íiwitáise iyúcaalí meedáni, yái tàacáisi néewáidéerica iyú wenàiwicanái, yásínica imáalàacawa. ³⁹Quéwa Dios íiwitáisecaalíni, yá càmítacué píalimá pimáalàidacani. Iná cayábacué nuénánái, ipíchanacué pimànica ùwicái Dios íipunita —íimaca nalí yái Gamalielca. Néese judío íiwacanánái neebáca iyúwa Gamaliel yàalàaná nía.

⁴⁰Yá namáidaca apóstolnái nàatalépináwa àniwa. Yá needáca apóstolnái ibàle, nanúadáidaca nía àicu iyú, treinta y nueve yàawirífa nacapèedáidaca nía àicu iyú. Yá nachùuliaca apóstolnái càmínápiná quirínama nacàlidaca Jesús iináwaná ìwali. Néese namàacaca namusúacawa. ⁴¹Níái apóstolca nèepùacawa judío íiwacanánái íicha. Casíimáica nawàwa, nàaca nacái Dios irí cayábéeri, Dios iicácáinaté nía cáimiétaquéeri iyú, imàacáanápinaté nàuwichàacawa Jesús irípiná, neebáidacáiná itàacái. ⁴²Apóstolnái càmítaté nayamáida néewáidaca wenàiwica, nacàlidaca nacái Jesús iináwaná ìwali, yái Mesíasca Dios ibànuericaté icùacaténá israelitanái. Néewáidacaté wenàiwica èeri imanùbaca templo irìcu, wenàiwicanái icapèe irìcu nacái.

Se nombra a siete diáconos

6 ¹Néenialíté manùbawanái nàacawa mamáalàacata níái yeebáidéeyéicaté Jesús itàacái. Madécaná judíonái itàaníyéica griego itàacái iyú nàanàacaté áiba cáli néese naicácaténáté judíonái yàasu culto Jerusalén iyacàlená néré. Nadécanáami neebáidaca Jesús ìwali, yá nayamáacawa néré. Nàyaca nèewi abénaméeyéi inanái inírimi yéetéeyéimicawa íicha, ínà canáca nalí nayáapiná. Apóstolnái iwacùacaté nayáapiná èeri imanùbaca níái imáapuèyéica yàacàsi, quéwa nawàwacutácaté quiríta yàacàsi níái itàaníyéica griego itàacái iyú. Iná níái itàaníyéica griego itàacái iyú natàanica áibanái judíonái ìwali báawéeri iyú, itàaníyéica hebreo itàacái iyú. ²Néese níái doce namanùbaca apóstol nàwacáidaca macáita wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Yá apóstolnái íimaca nalí:

—Càmita cayába wayamáida wacàlidaca Dios itàacái wenàiwicanái irí wawacùacaténá yàacàsi catúulécanéeyéi irí. ³Iná píacué wéenánáica, picutácué siete namanùbaca asianái pèewiwa. Iwàwacutá cayába náiwitáise, càmíiyéi áibanái icháawàa ibáyawaná ìwali. Iwàwacutá nacái cáalíacáica nía, iwàwacutá nacái Espíritu Santo icùaca náiwitáise. Yási wachùulía nawacùanápíná yàacàsi catúulécanéeyéi irí. ⁴Néese wía apóstolca wasutápiná wíawawa Dios íicha mamáalàacata, wéewáidaca nacái wenàiwica Dios itàacái iyú, Jesús iináwaná ìwali —námaca níai apóstolca.

⁵Yá abédanamata náiwitáise canánama ìwali yái apóstolnái icàlidéerica nalí ìwali. Yá needáca Esteban, abéeri yeebáidéerica Jesús itàacái manúsíwata, Espíritu Santo icuèri nacái Esteban íiwitáise. Needáca nacái Felipe, Prócoro nacái, Nicanor nacái, Timón nacái, Parmenas nacái, Nicolás nacái, yái Antioquía iyacàlená mìnalica, abéeri càmíiri israelita quéwa iwènúadéericaté íiwitáisewa Dios irípiná yeebáidacaténá càide iyúwa judíonái yeebáidáaná. ⁶Néese natéca níai siete namanùbaca asianái apóstolnái yàatalé. Yá apóstolnái isutáca nalí Dios, namàacaca nacáapiwa sietéeyéi ìwali náasáidacaténá macái wenàiwica irí náibaidáanápínaté Dios irí, níai sietéeyéica imanùbaca diáconoca.

⁷Néeseté macáita yeebáidéeyéica Jesús itàacái nacàlidaca Dios itàacái Jesús iináwaná ìwali manùbéeyéi wenàiwica irí cachàiníwanái mamáalàacata. Yá máiní manùbaca nía mamáalàacata Jerusalén iyacàlená mìnánái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Manùbéeyéi nacái sacerdotenái judíonái neebáidaca Jesús itàacái.

Arrestan a Esteban

⁸Abéeri diácono, íipidenéericaté Esteban, itàníiri cayába Dios íiwitáise iyú, ichùnìaca cáuláiquéeyéi wenàiwica. Imàni nacái yái càmíirica wenàiwica idé imànica, Dios íiwitáise iyú. ⁹Nàyacaté Jerusalén iyacàlená irícu abénaméeyéi Esclavos Libertados nàasu yéewáidacàalu néená, Cirene yàasu cáli néeséeyéi, Alejandría iyacàlená néeséeyéi nacái, Cilicia yàasu cáli néeséeyéi nacái, Asia yàasu cáli néeséeyéi nacái. Macáita natàanica Esteban yáapicha, chàinisíiri iyú wenàiwicanái yàacuésemi. Nasutáca néemiawa Esteban, náalimáidacaténá naicáwani, nawàwacáinaté náasáidaca càmitasa báisíiritáni, yái Esteban itàacáica. ¹⁰Quéwa, canácata yéewaná namawèniadaca Esteban yàasu tàacáisi, itàanicáiná cáalíacáiri iyú, Espíritu Santo íiwitáise iyú. ¹¹Néeseté

nàaca áibanái irí plata nacàlidáanápíná nachìwawa néemìacasa Esteban itàaníca báawéeri iyú profeta Moisés ìwali, Dios ìwali nacái. ¹²Càité báawaca namànica Jerusalén ìyacàlená mìnaná íwítáise, nía nacái Jerusalén íiwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica profeta Moisés yàasu tàacáisi iyú. Yá napìacatéwa Esteban yàatalé, náibàacani, yá natécani nacháawàacaténá iináwaná ìwali, Junta Suprema yàacuésemi, níái judío íiwacanánái béeyéica. ¹³Needáca áibanái àniwa natàanìcaténá nachìwawa Esteban ìwali. Yá náimaca Esteban ìwali:

—Yái asàlica itàaníca mamáalàacata báawéeri iyú wàasu templo ìwali, yái wàasu templo mabáyawanéerica. Itàaníca báawéeri iyú Dios itàacái ìwali, profeta Moisés itànèericaté. ¹⁴Wadéca wémìaca icàlidáaná Jesús Nazaret ìyacàlená néeséerimi imáalàidapínása wàasu templo, iwènúadapínása nacái wáiwítáise profeta Moisés itàacái íicha —náimaca namànica nachìwawa.

¹⁵Néese macáita náiwacanánáica, nía nacái yáawinéeyéicawa néré naicáidaca Esteban irí. Yá naicáca Esteban inàni icànaca càiride iyúwa ángel inàni icánáaná.

Defensa de Esteban

7 ¹Néeseté, sacerdote íiwacaliná isutáca yéemìawa Esteban asásí báisicaalíni, yái náimáanaca nacháawàanaca Esteban iináwaná ìwali. ²Néese Esteban íimaca nalí: “Píacué nuénánáica, wacuèrinánái béeyéi nacái, péemiacué nulí: Wacuèriná Dios icànéeri máini mèlumèluíri iyú, yácata imàaquéericaté yáawawa wàawirimi Abraham iicácani Abraham ìyacaalíté Mesopotamia yàasu cáli fínata, ipíchawáiseté yàacawa ìyacaténá Harán ìyacàlená ìricu. ³Dios íimacaté Abraham irí: ‘Pimàaca pìasu cáliwa, péenánái nacáiwa. Pìawa áiba cálire núasáidéeripíná pirí’, íimacaté yái Diosca. ⁴Néese Abraham yàacatéwa Caldea yàasu cáli íicha, yàacawa ìyacaténá Harán ìyacàlená ìricu. Néese Abraham yáaniri yéetácadénáamiwa, yá Dios itéca Abraham íinatalépiná yái cáliquéi càicuéca pìyacuéca siúcade. ⁵Quéwa Dios càmitaté imàaca Abraham idènìaca yái cálica, ibatàa ibàlùacatáipínáwa yàabàli iyúwa, càmitaté Dios yàaca cáli Abraham irí. Dios íimacáita Abraham irí yàanápinaté iríni, yéewanápiná Abraham itaquénáinámi idènìaca yái cálica, Abraham yéetácadénáamitéwa, éwitaté méenibecáanítàacáwa yái Abrahamca yáté èrimicaté. ⁶Dios icàlidacaté Abraham iríni nacái itaquénáinámi nàyanápinaté iyúwa

canéeyéi yàasu cáli áiba cáli íinata. Dios íimacaté nàyaanápínaté néré càulenáwaca, áibanái yàasu wenàiwicapínaté nía, yá nacái yáara cáli néeséeyéica nàuwichàidáanápínaté Abraham itaquénáinámi cuatrocientos camuípínaté. ⁷Quéwa Dios íimacaté Abraham irí: ‘Nùuwichàidapíná níara ìyéeyéica áiba cáli íinata imàníyéípináca yàasu wenàiwicawa pitaquénáinámi. Yá pitaquénáinámi namusúapínáwa íicha yáara cálica, yásí nàapíná nucàaluíníná cháí Canaán yàasu cáli’, càité íimaca yái Diosca. ⁸Dios imànicaalíté wawàsi Abraham yáapicha, yáté ichùuliaca Abraham imàníinápíná circuncisión yéenibe asianái iríwa nawàwalicaténá Dios yàasu wenàiwicaca nía, yèeyéica icàaluíníná. Iná idécanáamité Abraham ìiri Isaac imusúaca iicá èeri, yáté Abraham imànica circuncisión Isaac irí Isaac idèniacaalíté ocho èeri. Càita nacái Isaac imànicaté circuncisión ìiri iríwa íipidenéericaté Jacob. Jacob imànicaté nacái circuncisión yéenibe asianái iríwa doce namanùbaca. Néese Jacob yéenibe docéeyéica imanùbaca, níacata wàawirináimica, wía doce wamanùbaca Israel itaquénáinámi yàawiríaca.

⁹“Wàawirináimica níái Jacob yéenibecaté. Néeseté báawaca naicáca naméeréeriwa José, cayábacáiná náichani. Yáté nawéndaca José áibanái irí natécaténáni Egipto yàasu cáli néré. Quéwa Dios yàacawéeridacaté José Egipto yàasu cáli néeni. ¹⁰Yáté Dios iwasàaca José yùuwichàacáisi íicha. Dios imàacaca cáalíacáicani, yái Joséca, íná faraón, yái icuèricaté Egipto yàasu cáli, cayábacaté iicáca José. Yáté faraón imàacaca José icùaca yáapicha Egipto yàasu cáli. Imàaca nacái José icùaca faraón icapèe manuíri.

¹¹“Néeseté máapicái ìyacaté Egipto yàasu cáli imanuíca, cháí wàasu cáli íinata nacái, íipidenácatalécaté Canaán. Yá macái wenàiwicanái yùuwichàacatéwa báawanama máapicái iyú. Wàawirináimi nacái càmitaté nàanàa nayáapínáwa cháí nàasu cáli íinatawa. ¹²Quéwa Jacob yéemíacaté Egipto yàasu cáli iináwaná nàwacáidacaté trigo ituíná Egipto yàasu cáli néeni. Iná Jacob ibànùacaté néré yéenibewa, níái wàawirináimica. Néeseté nàacawa Egipto néré idàbáanaté nàacawa. ¹³Néeseté nàacawa néré pucháibáanaté yàawiríapíná, yáté José icàlidaca iináwanáwa yéenanái iríwa néenásàiricani. Iná yéewa, yái faraón icuèricaté Egipto yàasu cáli, yáalíacawa nacái José íwali, càinácaalí íiwitáaná wenàiwicacani. ¹⁴Néeseté José ibànùacaté tàacáisi yáaniri Jacob iríwa itéenápínaté yáapichawa yéenanáíwa macáita Egipto yàasu cáli nérépinaté. Nàyacaté setenta y cinco namanùbaca asianái Jacob yéenibeca, itaquénái nacái, manùbéeyéi inanái nacái. ¹⁵Càité

Jacob yàacawa iyacaténa Egipto yàasu cáli ínata. Jacob yéetácawa néré máinícaalíté béericani. Wàawirináimi nacái béeyéicaalíté nía, yá néetáté nacáiwa Egipto yàasu cáli ínata. ¹⁶Néeseté Jacob yáapimi natécawa Siquem néréni nabàliacaténáni càliculii irícu, yái càliculii Abraham iwènièricaté Hamor yéenibe íicha níai Siquem mìnanaíca.

¹⁷“Mawiénicaalíté néenáiwaná Dios imànicatáipináté càide iyúwaté ímáaná Abraham irí, yáté madécanáca nía, níai Israel itaquénainámica Egipto yàasu cáli néré. ¹⁸Néeseté madécaná camuí idécanáamité José yéetácawa, yá áiba nacuèriná Egipto mìnali idàbaca icùaca Egipto yàasu cáli camíiricaté yáalíawa José iináwanámi ìwali. ¹⁹Néese nacuèriná ichìwáidacaté wàawirináimi. Yáté imànica nalí báawéeri. Ichùulíaca náuca néenibewa quirasiinái néetátaténátéwa. ²⁰Yáté èrica Moisés imusúaca iicá èeri. Yá cayábéeri Dios iicáca yái quirasiica. Moisés isèenái icùacani máisiba quéeri nacapèe irícuwa. ²¹Néese iwàwacutá namàacaca méetàuculétani. Quéwa faraón íidu yàanàaca yái sùmàica, yá uedácani uìripináwa, yá udàwinàacani càide iyúwa uìrisíwa. ²²Càité Moisés yéewáidacawa macái wawàsi ìwali Egipto yàasu cáli néeséeyéi yáalíanácawa. Yá Moisés itàaníca cáalíacáiri iyú, cachàiníiri nacái íiwitáise.

²³“Néese idécanáamité idèniaca cuarenta camuí, yá Moisés iwàwacaté ipáchiaca yéenanái yàataléwa, níai israelitaca. ²⁴Néré iicáca Egipto yàasu cáli néeséeri icapèedáidéeri israelitasàiri. Yá Moisés yàacawa iyúudàacaténá catúulécaneeri israelita. Moisés inúaca Egipto yàasu cáli néeséerica. ²⁵Moisés iyúunáidacáiná yéenanái yáalíacawa Dios imàacáanápínaté Moisés iwasaaca nía nàuwidenái íichawa, níai Egipto yàasu cáli néeséeyéica. Càmitaté quéwa càì nàináidacawa, níai israelitaca. ²⁶Néese mapisáináami àniwa Moisés yàanàaca pucháiba israelitanái ipéliayaquéeyéiwa. Yá Moisés iwàwa namàacáyacacawa. Iná íimaca nalí: ‘Abémisanacuéca pía, ¿cánacué pimàni báawéeri piríwáaca?’ íimaca yái Moisésca. ²⁷Néese yái asíali imàníiricaté báawéeri yéenasàiri iríwa iwesíaca íichawa Moisés. Yá íimaca Moisés irí: ‘ÍPía camíirita icùa wía! ¿Cáná yéewaná píalàa wáichawáaca wía? ²⁸¿Càmita píalimá pinúaca núa càide iyúwa pinúaná Egipto mìnali táquicha!’ íimaca. ²⁹Néese Moisés yéemiacaalíni, yá ipiacawa Egipto yàasu cáli íicha. Yá yàacawa Madián yàasu cáli néré. Moisés iyacaté néré càide iyúwa canéeri yàasu cáli. Néeseté yeedáca yàacawéetúapínáwa. Yá idèniaca yéenibewa pucháiba asianái.

³⁰“Néese áiba cuarenta camuí idénáami, yáté Moisés iyaca manacúali yùucubàa càinàwàiri mawiénita manuírí dúli irí íipidenéeri Sinaí.

Yá Moisés iicáca Dios càiri iicácanáwade iyúwa ángel imàaquéerica yáawawa Moisés iicácani quichái yèewíise, maléenéeri àicu yèewíise, yeeméeriwa quichái iyú. ³¹Yá Moisés icalùadacawa iicáca yái yéenáiwánási nacáirica. Néese yàacawa mawiénita iicacáténá cayábani, yá yéemìaca Wacuèriná Dios itàacái. Dios íimacaté Moisés irí: ³²‘Núacata yái Dios pìawirinái yèerica icàaluíniná. Núacata yái Dios icuèrica Abraham, Isaac nacái, Jacob nacái’, íimacaté yái Diosca. Yá Moisés itatácawa icalùniwa. Yá cáaluca iicáidaca néré. ³³Néese Wacuèriná Dios íimaca irí: ‘Piwatàa píchawa pizapatoníwa pìacáténá nucàaluíniná, pibàlùacáináwa nuípunita, núa mabáyawanéerica. ³⁴Báisíta nudéca nuicáca nàuwichàanáwa, níái wenàiwica cáininéeyéica nuicáca iyéeyéica Egipto yàasu cáli néré. Nudéca nuémìaca nasàna náicháaníca manuísíwata. Iná nudéca nulicùacawa nuwasàacáténá nía nàuwidenái íichawa. Iná aquialé, nubànùapíná pía Egipto yàasu cáli néré’, íimaca yái Diosca.

³⁵‘Ewitaté canácáaníta iwèni naicáca Moisés náimacaalíté irí: ‘iPía càimírita icùa wía, canáca yéewaná pialàa wáichawáaca wía!’ càì náimacaté, càicáaníta Dios ibànùacaté nalí Moisés nacuèrinápináca iwasèeripínacaté nía nàuwidenái íichawa. Yái Dios càiri iicácanáwade iyúwa ángel imàaquéerica yáawawa Moisés iicácani maléenéeri àicu yèewíise yeeméericawa quichái iyú, yácata yái Diosca yàacawéeridéericaté Moisés iwasàacáténáté, icùaca nacái níái israelítica. ³⁶Yáté Moisés yàacawa Egipto yàasu cáli néré. Néese Moisés iwasàacaté wàawirináimi Egipto yàasu cáli íicha. Moisés imànicaté madécaná Dios ichàini iyú càimíri idé áiba wenàiwica imànica, iwasàacáténáté israelitanái. Càité Moisés imànicani Egipto yàasu cáli néeni, Mar Rojo yàasu manuírí úni néré nacái, manacúali yùucubàa càinàwàiri nacái idècunitàacá nèepunícawa chuiri cáli íinatabàa cuarenta camuí. ³⁷Yácata Moisés icàlidéericaté wàawirináimi irí nacái: ‘Aibaalípiná Wacuèriná Dios ibànùapínacué piríwa profeta péenátacuéwa, nuíwitáise nacáirica’, íimacaté yái Moisésca. ³⁸Yácata Moisés nacái iyéericaté Israel itaquénáinámi yáapicha iwacáidáyaquéeyéicawa chuiri cáli néré néemiacaténá Dios itàaníca nalí. Moisés itàanicaté Dios yáapicha càiri iicácanáwade iyúwa ángel Sinaí yàasu manuírí dúli ipùataliculé, yá Moisés icàlidaca tàacáisi Dios inùmalicúise wàawirináimi irí. Yácata Moisés nacái yéemèericaté Dios itàacái icàlidéerica càinácaalí iyú Dios yàaca wenàiwica nacáuca càimíri imáalàawa, yéewacáténá Moisés icàlidaca walíni yái tàacáisica.

39“Wàawirináimi quéwa càmitaté nawàwa neebáidaca Moisés itàacái. Nawàwacaté náucaca náichawa meedáni, nawàwaté nacái nèepùacawa Egipto yàasu cáli néré. 40Inaté idècunitàacá Moisés iyaca Dios yáapicha Sinaí yàasu manuíri dúli ipùataliculé, yá wàawirináimi náimacaté Aarón irí, yái Moisés ibèerica: ‘Pimàni walí wàasu cuwáináipiná icuèyéipiná wía, càmicáiná wáalíawa càinácaalí iyáaná yáara Moisésca yeedéerimicaté wía Egipto yàasu cáli ícha’, náimaca. 41Néeseté namànica ídolo, pacá yéenibe yéenáiwana, nàasu cuwáisàiripináwa. Yá nanúaca napírawa iyúwa sacrificio ídolo irí, nàacaténá cuwáisàiri icàaluíniná. Yá casímáiri iyú namànicaté manuíri fiesta ídolo irípiná, nàacaténá cayábéeri nàasu cuwáisàiri iríwa, yái ídolo namàníricaté nacáapi iyúwa. 42Inaté Dios iwènúadaca íwitáisewa náicha, yá imàacaca nàaca dùlupùta icàaluíniná yéewacaténá nàuwichàacawa nabáyawaná ìwalíisewa. Càité Dios yàasu profeta itànàacaté tàacáisi Dios inùmaliçuise. Dios íimacaté:

‘Píacué israelitaca, bàaluité càmitacué pía cayába nucàaluíniná sacrificio iyú, ofrenda iyú nacái, idècunitàacá pèepunícawa cuarenta camuí manacúali yùucubàa càináwàiri:

43 ¡Càmíirita! Núalíacatéwa píacuéca mamáalàacata cuwáisàiri Moloc icàaluíniná, yá nacái cuwáisàiri Refán yàasu dùlupùta nacái, níara cuwáinái yéenáiwana pimàníyíecatécué picáapi iyúwa, pimànicaténacué nuícha culto nalípiná. Iná núucapínacué píawa píasu cáli íchawa, máini déeculé Babilonia iyacàlená ícha’,

íimacaté yái Diosca.

44“Manacúali yùucubàa càináwàiri, wàawirináimi nadèniacaté Dios yàasu manuíri capiima mabáyawanéeri ímamisíiri, yái nasutácatáipináca Dios ícha. Nacúacaté pucháiba íba sàabadéeyéi capiima irícu, níái íbaca Dios itànèeyéicaté ìwali itàacáíwa. Namànicaté Dios yàasu manuíri capiima ímamisíiri càide iyúwa Dios ichùulianaté Moisés. Yaté Moisés ichùuliaca namànicani càide iyúwa iicáanaté yéenáiwanaí nacáiri iríçuise Dios imàaquéericaté Moisés iicáca Sinaí yàasu manuíri dúli ipùataliculé. 45Néeseté wàawirináimi yeedáca Dios yàasu capiima nasèenáimi íchawa. Néese wàawirináimi yàanèeyéicaté Josué yáapicha, natéca Dios yàasu capiima aléi wàasu cáli ínatale idécanáamité namawènìadaca áibanái wenàiwica wàasu cáli ícha. Níara áibanái wenàiwicanái íiwitáanáca, Dios yúucacaté nía wàasu cáli ícha yàacaténaté nàasu cáli wàawirináimi irí. Wàawirináimi

nadèniacaté yáí manuírí capíima ímamisíri àta rey David yàasu èeripinaté. ⁴⁶Néeseté Dios imànica cayábéeri rey David irí, cayábacáiná iicáca David íiwitáise, íná David iwàwacaté imànica wàlisàì capíisíwa Dios ìyacatáipiná, yáí Dios Jacob itaquénáinámi nèericaté icàaluíná, níái wàawirináimica. ⁴⁷Quéwa Dios imàacacaté rey David ìiri Salomón imànica Dios yàasu templo. ⁴⁸Quéwa Dios chènuníiséeri càmita ìya templo irícu wenàiwicanáì imànírica icáapi iyúwa. Càité Dios yàasu profeta Isafas ímacaté Dios inùmalicuíse. Dios ímacaté:

⁴⁹‘Núacata yáí Dios ìyéerica chènuniré, máiní nacáì achúméeri núicha èeriquéi. Canácata wenàiwica yáaliméeri imànica nucapèe, nuyamáacatáipináwa,

⁵⁰núacáiná máiní manuírí náicha macáita yáí wawàsi nudàbéericaté’,

ímacaté yáí Diosca”, ímaca nalí yáí Estebanca.

⁵¹Yá Esteban icàlidaca nalíni àniwa níái judío íiwacanánáica: “Píacué quéwa, mamáalàacatacué càmita piwàwa peebáidaca Dios itàacái. Càmitacué piwàwa péemíaca Dios itàacái. Pínáidacuécawa piwàwalicuísewa càide iyúwa wenàiwica càmiyéi yáalíawa Dios ìwali. Píuwidecuéca pimànica Espíritu Santo càiripináta. Pínáidacuécawa càide iyúwa piawirináimi náináidáanáwa bàaluité. ⁵²Píawirináimicué namànicaté báawéeri macáita Dios yàasu profetanáì irí, níái icàlidéeyéicaté tàacáisi Dios inùmalicuíse. Piawirináimicué nanúacaté wenàiwica icàlidéeyéicaté tàacáisi íméericaté Jesús yàanàanápínaté yáí mabáyawanéerica. Néese siúcade idéca yàanàaca yáí mabáyawanéerica Jesucristo, quéwa picháawàacatécué Jesucristo, yáté pinúacuécani. ⁵³Péemíacatécué Dios itàacái ángelnáì icàlidéerica wàawirináimi irí, quéwa càmitacué peebáida yáí tàacáisica”, ímaca yáí Estebanca.

Muerte de Esteban

⁵⁴Néeseté idécanáami judío íiwacanánáì yéemíaca Esteban icàlidáaná nalíni, yá máiní calúaca nía. Yá naamíaca nayéiwa nalúa iyúwa. ⁵⁵Quéwa Espíritu Santo icùaca Esteban íiwitáise, yá Esteban iicáidaca chènuniré, yá iicáca Dios ìyacàle irículé icànéerica Dios icamalá iyú. Esteban iicáca nacáì Jesús ibàluèricawa Dios yéewápuwáise. ⁵⁶Yá Esteban ímaca:

—Piicácué nacáì núapichani. Nuicá capíraléeri cáli yàacuèricawa. Nuicá nacáì yáí asìali Dios néeséerica ibàluèricawa Dios yéewápuwáise —íimaca yáí Estebanca.

⁵⁷Quéwa judío íiwacanánái nabàliacáita meedá nàuwíwa nacáapi iyúwa Esteban itàacái íicha. Néemíanicawa quéwanáta cachàiníri iyú. Yá napiaca náibàaca Esteban. ⁵⁸Yá namusúadacani yàcalé íicha. Néese níai icháawèyeyéica Esteban iináwaná ìwali náucaca náichawa nàasu ruana nacáiriwa. Abéeri asìali íipidenéeri Saulo icùaca nalípiná nàasu ruana nacáiri. Yá nadàbaca nanúaca Esteban íba iyú.

⁵⁹Idècunitàacá nanúaca Esteban íba iyú, Esteban isutáca yáawawa Jesús íicha mamáalàacata, íimaca Jesús irí: “Nuíwacali Jesús, peedàcàtéta nucáuca”, íimaca yái Estebanca. ⁶⁰Néese Esteban yúuwàa ibàlùacawa yùlulù ipùata iyúwa, yá íimaca cachàiníri iyú: “iNuíwacali, pimàaca piwàwawa nabáyawaná íicha yái nanúanáca núa!” íimaca yái Estebanca. Idècanáamité càì íimaca, yá yéetácawa Estebanca.

Saulo persigue a la iglesia

8 ¹Yái Saulo abédanamata íiwitáise náapícha, níai inuáyéicaté Esteban. Yátè èrica manùbéeyéi nàuwídeca namànica wenàiwica yebáidéyeyéica Jesús itàacái Jerusalén iyacàlená irícu. Nadàbaca namànica ùwicái cachàiníri iyú yebáidéyeyéi íipunita. Iná macáita yebáidéyeyéica Jesús nèepùacawa Jerusalén iyacàlená íicha Judea yàasu cáli nérépiná, Samaria yàasu cáli nérépiná nacái. Níawamita apóstolnái càmfíyeyéi yèepùawa Jerusalén íicha. ²Abénaméyeyéi asianái yebáidéyeyéi Dios itàacái cáaliacáiri iyú natéca nabàliawa Estebanmi. Yá náicháanica íiwitáise cachàiníri iyú. ³Quéwa Saulo iwàwacaté imáalàidaca macáita yebáidéyeyéica Jesús itàacái. Yá itéca úwinái, iwàlùacawa nacapèe irìculé macáita íibàacaténá asianái, inanái nacái, yá úwinái iwatàidaca nía nacapèe irìcuísewa, yá Saulo ibànùaca nía presoíyeyéi ibànalìculépiná.

Anuncio del evangelio en Samaria

⁴Quéwa áibanái iwàwacutéyeyéicaté ipíacawa Jerusalén iyacàlená íicha, nàacatéwa nacàlìliacawa madécaná yàcalé néré, yá àta alénacaalítè nàacawa nacàlidaca yái tàacáisi íiméerica Jesús iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ⁵Aiba Felipe, abéeri néená níai imusuéyeyéicatéwa Jerusalén iyacàlená íicha, yàacawa manuíri Samaria iyacàlená néré. Yá idàbaca icàlidaca nalí Cristo iináwaná ìwali. ⁶Madécaná wenàiwica nàwacáidáyacacawa néré, yá néemíaca cayábéeri iyú yái tàacáisi Felipe icàlidéerica, naicácáiná Felipe imànica madécaná Dios ichàini iyú yái càmfírìca wenàiwica idé imànica. ⁷Felipe yúucacaté demonio

madécaná wenàiwica ícha. Yá demonionái yàacawa yéemíaníyíéiwa wenàiwicanái ícha. Felipe ichùnìaca nacái madécaná máapínéeyéi iiná, áibanái nacái éeruýéi yàabàli. ⁸Iná yéewa casímáica nawàwa manuísíwata níai Samaria ìyacàlená mìnanáica.

⁹Quéwa ìyacaté néeni abéeri asìali ìpidenéerica Simón. Quéechatécáwa imànicaté imàliyéidewa yàcalé irìcu, yácáiná camàliquéericani, yái Simónca. Ichìwáidacaté Samaria ìyacàlená mìnanáí, ìmacáináaté ìwaliwa máiníirisa cachàinica íiwitáise. ¹⁰Quéechatécáwa macáita Samaria ìyacàlená mìnanáí, sùmanái, béeyéi nacái macáita neebáidacaté Simón itàacái. Yá náimacaté nalíwáaca: “Yácata náiméerica ìwali idènièricasa Dios íiwitáise manuírí”, náimacaté Simón ìwali.

¹¹Quéechatécáwa néemiaca irí cayábéeri iyú yái Simónca, ichìwáidacáináaté wenàiwica imàlica iyúwa madécaná camuí. ¹²Quéwa neebáidacaté yái cayábéeri tàacáisi Felipe icàlidéerica nalí, ìméerica Dios icùaca yàasu wenàiwicawa, yái tàacáisi Jesucristo ìwali nacái, ínáté nabautizácawa, níai asianáica, inanái nacái, yeebáidéeyéicaté Jesús itàacái. ¹³Yái Simónca nacái yeebáidacaté Jesús iináwaná ìwali, yá ibautizácawa. Néese Simón yàacawa Felipe yáapicha, Simón ìnàidacáináwa manuísíwata iicáidaca Felipe irí Felipe imànicáiná manuísíwata madécaná wawàsi camíiri wenàiwica idé imànica.

¹⁴Néeseté apóstolnái ìyéeyéica Jerusalén ìyacàlená irìcu, néemiaca naináwaná Samaria ìyacàlená mìnanáica neebáidacaté Dios itàacái Jesús ìwali, íná apóstolnái nabànùaca Pedro, Juan nacái nàacaténáwa Samaria ìyacàlená néré. ¹⁵Idécanáami nàanàaca Samaria ìyacàlená néré, yá Pedronái nasutáca nalí Dios ibànùnápíná Espíritu Santo nawàwaliculé. ¹⁶Càité apóstolnái isutáca Dios ícha càmicáinácáwa Espíritu Santo yàanàa Samaria ìyacàlená mìnanáí ìwali, ibatàa abéeri ìwalipíná, càmitàacáwa yàanàa nàwali. Nabautizácáitawa Wáiwacali Jesús ìpidená ìwali, náasáidacaténá neebáidaca itàacái. ¹⁷Néese Pedro, Juan nacái namàacaca nacáapiwa nàwali níai Samaria ìyacàlená mìnanáica. Càité Espíritu Santo yàanàaca nàwali yàacawéeridacaténá nía.

¹⁸Simón iicáca càinácaalí iyú Espíritu Santo yàanàaca nàwali apóstolnái namàacacaalíte nacáapiwa nàwali, yá Simón iwàwacaté yàaca plata apóstolnái irí nawéndacaténá irí yái Espíritu Santo ichàinica. ¹⁹Simón ìimaca nalí:

—Pìacué nacái nulí yái pichàinicawa yéewanápiná nacái numàacacaalí nucáapiwa cawinácaalí ìwali, yásí yàanàaca nàwali yái Espíritu Santoca —ìimaca yái Simónca. ²⁰Yá Pedro ìimaca irí:

—iPía imáalèeripinácawa yàasu plata yáapichawa!, càmicaali piwènúada píiwitáisewa báawéeri ícha, piyúunáidacáiná píalimápiná piwèniaca Espíritu Santo ichàini pìasu plata iyúwa, yái Espíritu Santo Dios yèrica wenàiwicanáí irí mawèníiri iyú. ²¹Canáca yéewaná peedápiná piríwani, càmicáiná cayába píiwitáise Dios iicápiná. ²²Piúca píichawa yái píiwitáisecawa báawéerica. Pisutá píawawa Dios ícha manuísíwata. Cawàwanáta imàaca iwàwawa pibáyawaná ícha, yái píináidáanácawa báawéeri iyú Espíritu Santo ìwali. ²³Núalíacáináwa ipisíríca piwàwa lúasi iyú càide iyúwa ipisírí culáli, yá nacáí píiwitáise báawéeri idacùaca pía —íimaca yái Pedroca. ²⁴Yá Simón íimaca nalí: —Pisutácué Dios ícha nulípiná ipíchaná imàacaca yàanàaca nùwali yái píiméerica nulí ìwali —íimaca.

²⁵Néese níái apóstolca, nadécanáamité nacàlidaca naináwanáwa neebáidaca Jesús itàacái, nadécanáami nacáí néewáidaca wenàiwica Dios itàacái iyú, yá nàacawa náicha. Nacàlidaca nacáí yái cayábéeri tàacáisica Jesús ìwali áiba yàcalé irìcubàa Samaria yàasu cáli íinatéeyéica iyaca. Càité nèepùacawa Jerusalén iyacàlená néré àniwa.

Felipe y el funcionario etiope

²⁶Néeseté àniwa Wáiwacali yàasu ángel íimaca Felipe irí: “Pìawa sur iwéré àyapu irìcubàa yèericawa Jerusalén iyacàlená ícha Gaza iyacàlenámi nérépiná”, íimaca yái ángelca. Yáara àyapu yèericawa manacúali yùuculé càináwàiri, canácatalé wenàiwica. ²⁷Yá Felipe yàacawa. Néese Felipe yàanàaca asiali àyapulicubàa, Etiopía yàasu cáli néeséeri. Yácata nàasu wenàiwica cachàiníiri, gobiernosàiri, íibaidéerica Etiopía yàasu cáli icuèrinásàatúa irí, icùaca ùasu cawèníiri. Quéechatécáwa yàacawa Jerusalén iyacàlená néré yàacaténá Dios icàaluíniná. ²⁸Néeseté yái asiali yèepùacawa yàacawa yàasu cáli nérépináwa àniwa. Yàacawa yàasu carro irìcuwa, caballonáí iwataídéerica yèepunicawa yáamiwáisewa. Yáawinéericawa iyaca yàasu carro irìcuwa iléeri néeni Dios itàacái profeta Isaías itànèericaté cuyàluta irìcu.

²⁹Yá Espíritu Santo íimaca Felipe irí àniwa: “Pìawa yàatalé yái carroca”, íimaca yái Espíritu Santoca. ³⁰Iná Felipe ipìacawa néré, yàanàaca carro yàatalé, yá Felipe yéemiaca etiopesàiri itàacái iléeca Dios itàacái profeta Isaías itànèericaté cuyàluta irìcu. Yá Felipe isutáca yéemiawani:

—¿Péemiasica càinácaalí íimáaná yái piléerica? —íimaca yái Felipeca.
³¹Yá etiopesàiri íimaca irí:

—Càmita yéewa nuémìaca càinàcaalí ìmáaná canácáiná yéewáidéeri núa —ìmaca. Yá isutáca Felipe ícha wawàsi iwàlùanápíná yáawinacawa yáapicha carro iriculé Felipe yéewáidacaténáni. ³²Yái tàacáisi etiopesàiri iléericaté ìmaca:

“Natéca nanúawani càide iyúwa nanúacaalí napìrawa ovejawa iyúwa sacrificio, càide iyúwa cordero ibàlùacaalíwa nàacuéseimi níái idaluéyéica ichùna. Quéwa càmita itàaní nalí báawéeri iyú, níái imàníyéica irí báawéeri, càmita nacái icuísá íchawa nía.

³³Yá nawàwaca nabáiniadacani, naicáaníca iquíniná. Ewita càmicáanítaté imàni ibáyawanáwa, càicáaníta nàuwichàidacani. Canácata itaquénáinápíná nanúacáináni”, càité itànàaca yái profeta Isaíasca. ³⁴Néese yái gobierno icuèriná etiopesàiri ìmaca Felipe irí:

—Pimàni nulí cayábéeri, picàlida nulíni cawinácaalí wenàiwica ìwali profeta icàlidaca yái tàacáisica. ¿Icàlidasica ìwaliwata, áiba ìwalitasica nacái? —ìmaca.

³⁵Néese Felipe icàlidaca irí yái cayábéeri tàacáisi Jesús ìwali. Quéechatécáwa Felipe icàlidaca iríni càinàcaalí ìmáaná yái tàacáisi profeta Isaías itànèericaté. Isaías itànàacaté tàacáisi Dios inùmalicuése ìmérica Jesús yàanàanápínáté yùuwichàacaténátéwa, yái tàacáisi etiopesàiri iléericaté. ³⁶Néese nachàbaca nàacawa úni néenibàa, yá gobierno icuèriná ìmaca Felipe irí:

—Piicá úni; ¿cayábasica pibautizáca núa? —ìmaca. ³⁷Néese Felipe ìmaca irí:

—Uwé, peebáidacaalí Jesús itàacái macái piwàwalicuésewa —ìmaca yái Felipeca. Néese asiali ìmaca:

—Nuebáidaca Dios Iiricani yái Jesucristoca —ìmaca.

³⁸Néese etiopesàiri ichùuliaca nayamáidaca carro, yá nalicùacawa úni yáaculé, yá Felipe ibautizàcani. ³⁹Namichàacatéwa úni yáacuése, yáta Espíritu Santo Wáiwacali ibànùérica, itéca Felipe. Gobierno icuèriná càmita quirínama iicáca Felipe. Néese etiopesàiri yèepùa yàacawa yàasu cáli nérépináwa àniwa casíimáica iwàwa manúisíwata. ⁴⁰Yáta Felipe yàanàaca Azoto ìyacàlená néré, yá icàlidaca nalíni yái tàacáisi cayábéerica Jesús iináwaná ìwali. Néese Felipe ipáchica yèepunicawa macái yàcalé iricubàa ìyeyéica àyapu ìwalibàa, yá icàlidaca macái yàcalé iricuni àta yàanàacatalétaté Cesarea ìyacàlená néré.

Conversión de Saulo

9 ¹Quéwa Saulo icutátaté mamáalàacata inúanápíná wenàiwicanái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Iná Saulo yàacawa sacerdote

fiwacaliná yàatalé. ²Saulo isutáca ícha ibànùanápíná tàacáisi Damasco ìyacàlená néré, judfonái yéewáidacàalu imanùbaca fiwacanánái irí, namàacacatená Saulo íbàaca yeebáidéeyéi, asíanái, inanái nacái, ìyèeyéica Damasco iricu, itecaténá nía presoíri iyú Jerusalén ìyacàlená néré. ³Idécanáamité Saulo yeedáca iríwa cuyàluta namanùbaca, yá yàacawa Damasco ìyacàlená nérépiná. Iyacaalíté mawiénita Damasco irí àyapulicubàa, yáta camalási chènuníseeri icànacaté Saulo itéese máiní mèlumèluíri iyú. ⁴Yá Saulo yúuwàa irìacawa cáli ínatalé, yéemìaca tàacáisi. Yái tàacáisi ímaca Saulo irí: “Saulo, ¿cáná piùwide pimànica núa?” ímaca yái tàacáisica.

⁵Saulo isutáca yéemìawani: “¿Cawiná pía, Nuíwacali?” ímaca yái Sauloca. Yái tàacáisi ímaca Saulo irí: “Núacata yái Jesús. Núacata yái piùwidéerica pimànica. Catúulécanáca pimànica píawawa báawanama, pipéliacáiná nuípunita, càide iyúwa pacá ibawàacaalí cáiréeri ipùatalicu”, ímaca yái Wáiwacalica. ⁶Yá Saulo itatácawa icalùniwa. Néese ímaca: “Nuíwacali, ¿càinásica piwàwa numànica?” ímaca yái Sauloca. Néese Wáiwacali ímaca irí: “Pimichàawa pìanáwa yàcalé irìculé. Nérénica nacàlidaca piríwani càinácaalí iwàwacutá pimànica”, ímaca yái Wáiwacalica.

⁷Aibanái Saulo yáapichéeyéica asíanáica cáaluca nía báawanama néemìacáiná sànasi quéwa canéeyéita iiquéeri wenàiwicaca. ⁸Néese Saulo imichàacawa cáli ícha. Yá yàacùaca ituíwa, quéwa càmita yéewa iicáidaca. Iná náibàacáita natéwa Saulo icáapi ìwali Damasco ìyacàlená irìculépiná. ⁹Saulo iyaca Damasco ìyacàlená iricu máisiba èeri, càmita idé iicáidaca. Càmfírira iyáa iyáacaléwa, ibatàa únipiná ìira.

¹⁰Iyaca néré Damasco ìyacàlená mìnali ípidenéerica Ananías. Néese, Wáiwacali imàacaca yáawawa Ananías iicácani yéenáiwánási nacáiri irìcuíse. Yá ímaca Ananías irí: “¡Ananías!” ímaca yái Jesúsca. Néese Ananías ímaca: “¿Càiná, Nuíwacali?” ímaca yái Ananíasca.

¹¹Yá Wáiwacali ímaca Ananías irí: “Píawa irìcubàa yái àyapuca ípidenéerica Derecha. Piwàlùawa Judas icapèèrìculé. Pisutá íchani, pitànínápíná áiba asíali yáapicha, Tarso ìyacàlená néeseeri, ípidenéeri Saulo. Siùca isutáca iyaca yáawawa Dios ícha. ¹²Idéca iicáca áiba asíali yéenáiwánási nacáiri irìcuíse ípidenéeri Ananías, iwàluèricawa imàacaca icáapiwa ìwali yéewanápíná idé iicáidaca àniwa”, ímaca yái Jesúsca.

¹³Quéwa Ananías, idécanáami yéemìacani, yá ímaca: “Nuíwacali, madécaná nacàlidaca nulíni iináwaná ìwali, yáara asíalica. Nadéca

nacàlidaca nulíni ìwali imànica báawéeri nalí níara yeebáidéeyéica pitàacái Jerusalén ìyacàlená néeni. ¹⁴Sacerdote ìiwacanánái nadéca nachùuliaca yàanàanápíná aléi itécaténá macáita wía presoíri iyú, wía isutéeyéica yáawawa pícha”, ìimaca yái Ananíasca.

¹⁵Quéwa Wáiwacali ìimaca Ananías irí: “Pìawa matuíbanáiri iyú; nudéca nuedáca yái asialica icàlidacaténá nuináwaná ìwali áibanái wenàiwica irí, nalí nacái áiba cáli néeséeyéica, nacuèrinánái irí nacái, israelitanái irí nacái. ¹⁶Núasáidapíná iríwa nuíwítáisewa càinácaalí iyú iwàwacutápiná yùuwichàacawa nulípiná, yeebáidacáiná nutàacái”, ìimaca yái Jesúsca.

¹⁷Néese Ananías yàacawa capíi néré, Saulo ìyacatalé ìyaca. Yá iwàlùacawa néré imàacaca icáapiwa Saulo ìwali. Yá Ananías ìimaca Saulo irí:

—Nuénàsàiri Saulo, Wáiwacali Jesús imàaquéericaté yáawawa piicácani àyapulicubàa, yáquéi ibànùaca núa pìatalé yéewanápiná pidé piicáidaca àniwa, yéewanápiná nacái Espíritu Santo icùaca píiwítáise —ìimaca yái Ananíasca.

¹⁸Yáta cubái ìimami nacáiri itúacawa Saulo ituírícuíse, yá idé icáidaca àniwa. Yá imichàacawa ibautizácawa. ¹⁹Néese Saulo iyáaca iyáacaléwa, cachàinica àniwani. Iyamáacawa néeni máisibáwanáita èeri náapicha níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái, ìyéeyéica Damasco ìyacàlená irìcu.

Saulo predica en Damasco

²⁰Néeseté Saulo idàbaca yèepunícawa yéewáidaca wenàiwica judíonái yéewáidacàalu irìcu. Icàlidaca nalíni Dios Iriiquéi Jesúsca. ²¹Macáita yéemièyéica Saulo icàlidáaná, náináidacawa manuísíwata néemiaca yàasu tàacáisi. Néese náimaca nalíwáaca:

—¿Cánásica yéewa imàni càì? Yái asialica yùuwidecaté imànica wenàiwica yeebáidéeyéica Jesúsmi iináwaná ìwali Jerusalén ìyacàlená néeni. Yácata yái yàanèericaté aléi nacái itécaténá nía presoíri iyú, yéewanápiná sacerdote ìiwacanánái yùuwichàidaca nía. ¿Cánásica iwàwa icàlidaca Jesúsmi iináwaná ìwali? —náimaca nalíwáaca.

²²Quéwa Saulo icàlidaca yàacawa cachàiníwanái. Yéewáidaca wenàiwica náalíacaténáwa Mesíasca yái Jesús, israelita icuèrinápináca Dios ibànùèripinácaté nalí. Itàaníca cáalíacáiri iyú yái Sauloca, íná judíonái Damasco ìyacàlená mìnánái càmítaté yéewa namawèniadaca Saulo yàasu tàacáisi. Yá càmíiyéi yáalíawa náiméeripíná irí. Iná masànacáicata nía íicha meedá.

Saulo escapa de los judíos

²³Néesetécáwa madécaná èeri idenáami, yá judío íiwacanáiná natàaníca náapichawáaca ibàacanéeri iyúta quéwa, abédanamacatená náiwitáise nanúanápínaté Saulo. ²⁴Quéwa Saulo yáalíacátéwa nawàwaca nanúacani. Nachùulíaca nàasu wenàiwicawa nacùanápíná yàcalé inùma imanùbaca, èeríapinama, táiyápinama nacái nanúacatená Saulo. ²⁵Iná níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nawàlùadaca Saulo manuíchúa mapíiri iriculé. Yá táiyápi nalicùadaca Saulo mapíiri irícu yéenúlusi ìwali chènuníiséeri ventana iricubàa yàcalé iwáiná finatáise, yàanàacatená cáli iwéré méetàucuta yàcalé ícha. Càita idéca imusúacawa náicha yái Sauloca.

Saulo en Jerusalén

²⁶Néeseté Saulo, idécanáamité yàanàaca Jerusalén iyacàlená néré, yá iwàwacaté iwacáidáyacacawa náapicha níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Quéwa macáita cáaluca naicácani, càmicáiná neebáida iwènúadacaté íiwitáisewa báisíiri iyú yeebáidáanáca Jesús itàacái. ²⁷Quéwa Bernabé itéca Saulo yáasáidacatenáni apóstolnái irí. Bernabé icàlidaca nalíni Saulo iicacaté Wáiwacali àyapulicubàa, Wáiwacali itàanicaté nacái Saulo yáapicha, Saulo icàlidacaté nacái macàaluínínátani yái tàacáisica Jesús iináwaná ìwali Damasco iyacàlená irícu. Iná idécanáamité apóstolnái yéemíaca Bernabé icàlidaca nalí Saulo iináwaná, yáté needáca nàataléwa Saulo. ²⁸Néese Saulo iyamáacawa náapicha Jerusalén iyacàlená irícu, yèepunícawa nacái náapicha. Icàlidaca cachàiníiri iyúni macàaluínínáta Wáiwacali iináwaná ìwali. ²⁹Itàaní nacái náapicha áibanái judío itàaníyéica griego itàacái iyú, càmfíyéica yeebáida Jesús ìwali. Saulo icàlidaca nalíni cachàiníiri iyú macàaluínínáta. Quéwa nawàwacaté nanúaca Saulo. ³⁰Néese níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái, náalíacáináwa áibanái nawàwaca nanúaca néenásàiri Saulo, yá natéca Saulo Cesarea iyacàlená néré. Yá nabànùacani Cesarea ícha yàacatenáwa Tarso iyacàlená nérépiná.

³¹Inaté yéewa níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái iyéeyéica macái Judea yàasu cáli imanúca, Galilea yàasu cáli néeséeyéi nacái, Samaria yàasu cáli néeséeyéi nacái, nàyaca matuíbanáiri iyú. Cachàiníwanái náiwitáise Dios ìwali, neebáidaca itàacái tàì fíméeri iyú, nadàwinàidaca náiwitáisewa Dios íiwitáise iyú. Nàaca Wáiwacali icàaluíníná. Espíritu Santo nacái iyúudàaca nía nawènúadánápínaté áibanái íiwitáise Wáiwacali irípiná, íná yéewa manùbáwanái nàacawa.

Curación de Eneas

³²Néenialíté Pedro yàaca ipáchiaca wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Yá yàaca ipáchiaca áibanái iyéeyéica Lida iyacàlená iricu. ³³Pedro yàanàaca áiba asìali ípidenéeri Eneas. Irìanírìcáitawa yàalubái ínatawa ocho camuí, máapínacáináni, yái Eneasca. ³⁴Néese Pedro ímaca irí:

—Eneas, siùcade Jesucristo ichùnìaca píawa. Pimichàawa peedá pìalubáíwa —íimaca yái Pedroca. Yáta Eneas imichàacawa. ³⁵Macáita Lida iyacàlená mìnánái, Sarón iyacàlená mìnánái nacái naicáca Eneas imichàacawa, yá nawènúadaca náiwitáisewa Wáiwacali irípiná.

Resurrección de Dorcas

³⁶Uyacaté inanái Jope iyacàlená iricu yeebáidéechúa Jesús itàacái, ípidenéechúa Tabita, (íimáanáca Dorcas griego itàacái iyú). Uái inanáica umànicaté cayábéeri mamáalàacata. Uyúudàaca nacái catúulécanéeyéi wenàiwica. ³⁷Néeseté, idècunitàacá Pedro iyaca Lida iyacàlená néeni, yá cáuláicaca Dorcas, yá uetácawa. Néese abénaméeyéi inanái nàapidáidaca uinámi, yá nàwalica ùwali ubàlemi, yá nalíadaca úa capii imàdàaná iriculé iyéerica chènunibàa cáli inàni íicha. ³⁸Yái Jope iyacàlená iyaca mawiénita Lida iyacàlená irí, Pedro iyacataléca. Níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái náalíacatéwa Pedro iyaca Lida iyacàlená iricu, yá nabànùaca pucháiba asianái yèeyéipiná imáidaca Pedro. Náimaca irí: “Aqualé Jope iyacàlená néré aquialésíwata”, náimaca.

³⁹Yáté Pedro yàacawa náapicha. Idécanáamité yàanàaca néré, yá natécani néré Dorcasmi iriacataléca. Madécaná inanái inrìmi yéetéeyéimicatéwa íicha nàyaca néré, nabàlùacawa Pedro itéese, íicháaníyéi, náasáidaca nacái Pedro iicá bàlesi, ruana nacái umàníyéicaté nalí, úái Dorcasmica idècunitàacá cáuca úa. ⁴⁰Néese Pedro ichùulíacaté macáita namusúacawa capii imàdàaná iricuíse. Yá ibàlùacawa yùlulè ipùata iyúwa, yá isutáca Dios íicha. Néese iicáidaca yéetéechúamiwa irí. Yá íimaca ulí:

—íTabita, pimichàawa! —íimaca yái Pedroca. Yáta ùacùaca utuíwa. Uicáca Pedro, yá umichàaca úawinacawa. ⁴¹Pedro íbàaca ucáapi ìwali, yá imicháidaca úa. Imáidaca níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái, nía nacái maníríyémica, yáasáidacaténá nalí úa, cáuca úa àniwa. ⁴²Macáita Jope iyacàlená mìnánái néemìaca uináwaná, yá madécaná wenàiwica iwènúadaca íiwitáisewa Wáiwacali irípiná. ⁴³Yá Pedro iyamáacawa

Jope iyacàlená irìcu madécaná èeri. Pedro iyaca icapèe néeni áiba asiali ípidenéeri Simón ichùnièrica pìrái íimamimi iwéndacaténá nía.

Pedro y Cornelio

10 ¹Aiba asiali càmfiri judío ípidenéeri Cornelio iyacaté Cesarea iyacàlená irìcu. Yái Cornelioca, náiwacalicanì níái romanonái yàasu úwinái yéénaca ípidenéeri el Italiano. ²Yái Cornelioca yàaca Dios icàaluíná cáaliacáiri iyú, macáita yéénánái yáapichawa. Imàaca nacái manùba plata ofrenda iyú iyúudàacaténá judiónái. Isutéeri yáawawa Dios íicha mamáalàacata. ³Aiba èeri cawàwanáta a las trescatáita táica, Cornelio iicáca yéénáiwánási nacáiri: Yá iicáca amaléeri iyú Dios yàasu ángel iwàlùacawa Cornelio yàatalé. Yá íimaca Cornelio irí: “iCornelio!” íimaca yái ángelca. ⁴Yá Cornelio iicáidaca ángel irí manuísíwata icalùni iyúwa. Yá íimaca ángel irí: “¿Càinásica piwàwa numànica pirípiná?” íimaca yái Cornelioca. Néese ángel íimaca irí: “Dios idéca yéemiaca yái pisutáanáca íicha, cayába nacái iicáca yái piyúudaanáca catúulécanéeyéi wenàiwica. ⁵Siúcade pibànùwa wenàiwica Jope iyacàlená néré namáidacaténá néese Simón áibaalí ípidenéeri Pedro. ⁶Yái Pedroca iyaca áiba asiali icapèe irìcu ípidenéeri Simón ichùnièrica pìrái íimamimi iwéndacaténá nía, idènièrica icapèewa manuíri úni idùlepi. Yái Pedroca icàlidapíná piríwani càinácaalí iwàwacutá pimànica”, íimaca yái ángelca.

⁷Idécanáami yàacawa yái ángel itàanírìca yáapicha, yá Cornelio imáidaca pucháiba yàasu wenàiwicawa. Imáidaca nacái abéeri úwi íibaidéeri Cornelio irí, yèerica Dios icàaluíná manuísíwata, Cornelio yáaliéerica cayábaca íiwitáise imànínápiná cayábéeri. ⁸Cornelio icàlidaca nalíni macáita yái ángel icàlidéericaté irí. Yá Cornelio ibànùaca nía Jope iyacàlená nérépiná.

⁹Néese mapisáináami àniwa, cawàwanáta machacànicaalíté èeri, yá nàyaca mawiénita Jope iyacàlená irí. Yáta hora nacái Pedro, iyéerica Simón icapèe irìcu, yàacawa capii ipùata sàabadéeri íinatalé, machacànicaalíté èeri. Pedro yàacawa néré isutácaténá yáawawa Dios íicha. ¹⁰Máini máapicani íná iwàwa iyáaca iyáacaléwa. Quéwa idècunitàacá namànica iyáapíná, Pedro iicáca yéénáiwánási nacáiri. ¹¹Yá iicáca capiráléeri cáli yàacùacawa, yá áiba wawàsi iricùacawa chènuníise cáli íinatalépiná, abéeri wawàsi càiri iyúwa manuíri sávana idacùacanéeri ipùata báinúacanama yéénúlusi iyú. ¹²Chái sávana irìcu nàyaca néeni macái cuwèsinái íiwitáaná, pìrái nacái,

àapinái nacái, cuipiranái nacái, macái íiwitáaná ìyéeyéica cháí èeri írìcu. ¹³Néese Pedro yéemiaca tàacáisi chènunfise. Yá tàacáisi íimaca: “Pimichàawa, Pedro. Pinúa piyáawa nía”, íimaca. ¹⁴Néese Pedro íimaca: “Càmíiri, Nuíwacali. Canácatáita nuyáa níai casaquèeyéica waicáca, profeta Moisés ichùuliacáináté wía judíoca pinùmaliçuise ipíchaná wayáaca nía”, íimaca yái Pedroca. ¹⁵Néese tàacáisi íimaca írì àniwa: “Masacàacaalí Dios imànica áiba wawàsi, picá píima ìwali casacàacani”, íimaca yái tàacáisica.

¹⁶Máisiba yàawiriaté Pedro iicáca sávana nacáiri iricùacawa, yéemìa nacái tàacáisi. Néese sávana yèepùà imichàacawa chènuniré àniwa. ¹⁷Pedro íináidacawa manuísiwata iwàwalicúsewa càinácaalí íimáaná yái yéenáiwánási nacáirica, máinicáiná càulenáca íchani. Idècunitàacá íináidacawa ìwali, yá Cornelio yàasu wenàiwicanái nàanàaca capíi inùma néré. Nèepunícawa nasutáca néemiawa alénacaalí Simón icapèè ìya. ¹⁸Nàanàaca néré, yá namáidaca cachàini nasutácaténá néemiawa asásí ìyacaalí néeni áiba asíali íipidenéeri Simón, íipidenéeri nacái Pedro.

¹⁹Idècunitàacá Pedro íináidacawa mamáalàacata ìwali yái yéenáiwánási nacáirica, yá Espíritu Santo íimaca írì: “Piicá, máisiba asianáica níara icutá pía. ²⁰Pimichàawa, piawa nàatalé pèepuníináwa náapicha. Picá achúma píináidacawa piwàwawa, néese manuí píináidaca piwàwawa; nudéca nubànùaca nía píatalé”, íimaca yái Espíritu Santoca. Iwàwacutácaté Espíritu Santo ichàiniadaca Pedro iwàwa bàaluitécáiná profeta Moisés ichùuliacaté judíonái càmfínápiná nèepuníwa càmiíyéi judío yáapicha, íná Espíritu Santo ichàiniadaca Pedro iwàwa. ²¹Néese Pedro yàacawa nàatalé, yá íimaca nalí:

—Núaqueí picutéericuéca. ¿Càinásicué piwàwa numànica pirípiná? —íimaca yái Pedroca. ²²Náimaca írì:

—Cornelio ibànùaca wía, abéeri úwi íiwacaliná, ìyéerica machacàníiri iyú Dios iicá, yèeri nacái Dios icàaluíniná. Macái judíonái naicáca cáimiétaquéri iyúni, yá nacái cáinináca naicácani. Dios yàasu ángel ichùuliacaté Cornelio ibànùanápiná wenàiwica namáidacaténá pía, yéewacaténá píacawa icapèè néré yéewanápiná Cornelio yéemiaca yái picàlidéeripináca írì —náimaca.

²³Néese Pedro yeedáca yàataléwa nía. Yá nayamáacawa néeni Pedro yáapicha abéeri catá. Mapisáita àniwa yá Pedro yàacawa náapicha. Abénaméeyéi Jope ìyacàlená mìnánái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nàacawa náapicha.

²⁴Néese mapisáita àniwa nàanàaca Cesarea iyacàlená néré, cháí Cornelio icùacatáica nàanàaca. Ipíchawáiseté nàanàaca, yáté Cornelio imáidaca néré yéénánáiwa, yàacawéeyéiná nacáíwa cáininéeyéica Cornelio iicáca. ²⁵Pedro yàanàaca icapèe néré, yá Cornelio imusúacawa ñipunita yeedácaténá yàataléwani. Cornelio ibàlùacawa yùuluì ipùata iyúwa Pedro irí yàacaténá icàaluíniná. ²⁶Quéwa Pedro imichàidacani. Yá ñimaca irí:

—Pimichàa pibàlùacawa. Asìalicata nacáí núaquéi càide iyúwa pía —ñimaca yái Pedroca.

²⁷Idècunitàacá Pedro itàaníca yáapicha, yá iwàlùacawa iicáca madécaná wenàiwica ìwacáidáyaquéeyéiwa néré, càmiíyèi judío. ²⁸Néese Pedro ñimaca nalí:

—Píalíacuécawa judío ñiwitáise càmita ibatàa wàwacáidáyacacawa píapichacué, píacué càmiíyéica judío, ibatàa wawàlùanápínátawa picapèe iriculé, càmitasa cayába càì wamàni. Quéwa Dios idéca yàalàaca núa càminápiná quirínama casacàaca nuicáca áibanái, càmita nacáí nuicá nía iyúwa canéeri iwèni Dios irípiná nía. ²⁹Iná namáidacaalíté núa, yá nàanàaca néese aquialéta, càmita báawa nuínáidacawa nuwàwawa ñwali. Iná siùcade nuwàwa nualíacawa càiná ñwalicaalícué pimáida núa —ñimaca yái Pedroca. ³⁰Yá Cornelio ñimaca irí:

—Báinúaca èerica néese siùcáade, chácataícaté èeri càide iyúwa siùcade, nùyacaté cháí nucapèe iricuwa, imàaquéeri íchawa iyáacaléwa, isutéeri yáawawa Dios ícha táicalénama. Yáté áiba asìali mèlumèluíri ibàle imàacaca yáawawa nuicácani. ³¹Ñimaca nulí: ‘Cornelio, Dios idéca yéemíaca yái pisutáanáca ícha. Cayábaca Dios iicáca yái piyúudàanáca catúulécaneéyèi wenàiwica. ³²Pibànùa wenàiwica Jope iyacàlená néré namáidacaténá néese áiba asìali ñipidenéeri Simón, ñipidenéeri nacáí Pedro. Yái Pedro iyaca áiba Simón icapèe iricu, yáara ichùnìerica pìràì ñimamimi iwéndacaténá nía, idènièrica icapèewa manuíri úni idùlepi’, càì ñimaca nulí. ³³Iná nubànùacaté nía ráunamáita nacutáca pía, yá pidéca pimànica nulí cayábèeri pìanàacáiná. Siùcade macáita wàyaca cháí Dios iicápiná, yá wawàwaca wéemíaca macáita tàacáisi Wacuèriná Dios ichùulièrica picàlidáanápíná walíni —ñimaca yái Cornelioca.

Discurso de Pedro en casa de Cornelio

³⁴Néeseté Pedro idàbaca icàlidaca nalíni. Yá ñimaca nalí:

—Siùcade nualíacawa báisíiri iyú Dios càmita iicá abéeri wenàiwica ñiwitáaná iyúwa cayábèeri áibanái ícha, néese iicáca macáí wenàiwica

fiwitáaná abédanamata. ³⁵Néese, cayábaca Dios iicáca náiwitáise canánama, macái wenàiwica fiwitáaná yèeyéica icàaluíná, imàníyéica nacái cayábéeri. ³⁶Dios idéca icàlidaca walí tàacáisi, wía Israel itaquénáinámica. Dios icàlidaca walí yái cayábéeri tàacáisica ímérica Jesucristo imàacáanápíná wàyaca Dios yáapicha matuíbanáiri iyú. Yái Jesucristo, yácata macái wenàiwicanái Iiwacali. ³⁷Píaliacuécawa cayába càinácaalíté ìya judiónái yàasu cáli imanuíca. Quéechatécáwa Juan el Bautista icàlidaca nalíni iwàwacutáaná wenàiwicanái ibautizácawa, náasáidacaténá nawènúadacaté náiwitáisewa Dios irípiná. Néeseté Jesús idàbacaté yéewáidaca wenàiwica Galilea yàasu cáli íinata. ³⁸Píaliacué nacáywa Dios ibànúacaté Espíritu Santo Jesús ìwali icùacaténá Jesús fiwitáise manuísíwata, ichàniadacaténáni nacái, yái Jesús Nazaret ìyacàlená néeséerica. Píaliacué nacáywa Jesús yèepunicaté imànica yàacawa cayábéeri wenàiwicanái irí, ichùnìacaté nacái macáita wenàiwica Satanás yùuwichàidéeyéica. Càité Jesús idé imànica Dios yàacawéeridacáináni. ³⁹Wadéca waicáca macáita yái Jesús imàníiricaté Judea yàasu cáli íinata, Jerusalén ìyacàlená irícu nacái. Néese natàtàacani cruz ìwali, càité nanúacani. ⁴⁰Néeseté máisiba èeri irícu idécanáamité nanúacani, yá Dios icáucàidacani. Néese Dios ibànúacaté Jesús imàacaca yáawawa waicácani, wáalíacaténáwa cáucani. ⁴¹Jesús càmitaté imàaca yáawawa macái wenàiwica iicácani. Néeseté imàacaca yáawawa waicácani, wía Dios íináidéeyéicatéwa ìwali bàaluité imàacáanápínaté iicáca cáucani, yái Jesúsca. Yá nacái wayáacaté wayáacaléwa yáapicha idécanáamité imichàcawa yéetácáisi íicha. ⁴²Néeseté Jesús ichùuliacaté wacàlidáanápíná israelitanái iríni, yái tàacáisi ímérica Dios idéca imàacaca Jesús icàlidáanápíná báawéeyéi iináwaná ìwali, cáuyéica, yéetéeyéimiwa nacái, yùuwichàidacaténá níawa càiripínata nabáyawaná ìwalísewa, èeri imáalàacaalípináwa. ⁴³Ipíchwáiseté Jesús yàanàaca aléi èeri irículé, yáté macáita profetanái nacàlidacaté iináwaná ìwali. Nacàlidacaté nacái Dios imàacáanápínaté iwàwawa wenàiwicanái ibáyawaná íicha, Jesús yéetácáinátéwa nabáyawaná ìwalíise, cawínácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái —ímaca yái Pedroca.

Los no judíos reciben el Espíritu Santo

⁴⁴Néeseté idècunitàacá Pedro icàlidaca nalíni, yá Espíritu Santo iricùacawa nàwali icùacaténá náiwitáise macáita níái yéemièyéica Pedro icàlidáaná nalíni, neebáidacáiná yái tàacáisica. ⁴⁵Níái judío

yeebáidéeyéica Jesús itàacái yàacawéeridéeyéica Pedro, náináidacawa manuísíwata naicáidaca càmfíyéi judío irí Dios yàacáináté Espíritu Santo càmfíyéi judío irí nacái. ⁴⁶Judíonái yéemíaca nacái càmfíyéi judío itàaníca áiba tàacáisi iyú, càmfíiri èeri mìnaná itàacái, nàaca nacái Dios irí cayábéeri. ⁴⁷Néese Pedro ímaca:

—Dios idéca ibànùaca Espíritu Santo nàwali yàacawéeridacatená níai càmfíyéica judío càide iyúwaté ibànùaná Espíritu Santo wàwali, wía judíoca. Wàacué wabautizáca nacái nía. Canáca yéewaná wamáisaníaca náicha nabautizáanáwa —ímaca yái Pedroca.

⁴⁸Yá Pedro ichùuliaca yáapichéeyéiwa ibautizáca níai càmfíyéica judío Jesucristo ípidená ìwali náasáidacatená neebáidaca Jesús itàacái. Néese níai càmfíyéica judío nasutáca Pedro ícha iyamáanápínáwa náapicha máisibáwanái èeri.

Informe de Pedro a la iglesia de Jerusalén

11 ¹Néeseté apóstolnái, nía nacái yeebáidéeyéica Jesús itàacái iyéeyéicaté Judea yàasu cáli íinata néemíaca càmfíyéi judío iináwaná ìwali neebáidacaté Dios itàacái càide iyúwa judíonái yeebáidáanáté. ²Quéwa idécanáamité Pedro yèepùacawa Jerusalén iyacàlená néré àniwa, néese abénaméeyéi judío yeebáidéeyéica Jesús itàacái natàaníca ìwali yái Pedro imàníináca càmfíyéi judío yáapicha. ³Náimaca Pedro irí:

—¿Cánaté pia pipáchiaca nàatalé níara càmfíyéica judío? ¿Cáná piyáa piyáacaléwa náapicha? —náimaca. ⁴Néese Pedro icàlidaca nalí macáita yái idàbáanacaté ichàbacawa. Yá ímaca nalí:

⁵—Nùyacaté Jope iyacàlená irícu. Idècunitàacá nusutáca núawawa Dios ícha, yá nuicácaté yéenáiwánási nacáiri. Nuicácaté áiba wawàsi càiri iyúwa manuíri sávana iricùacawa chènuníse, idacùacanéri ipùata báinúacanama yéenúlusi iyú. Yáté iricùacawa nùatalé. ⁶Nuicáidacaté cayába irí nuicácatená càinácaalí wawàsi ìya sávana irícu, yá nuicáca macái pírái íiwitáaná, cuwèsináí nacái, àapínái nacái, cuipíranái nacái, macái íiwitáaná ìyeyéica cháí èeri irícu. ⁷Yáté nuemíaca tàacáisi. Ímaca nulí: ‘Pimichàawa, Pedro. Pinúa piyáawa nía’, ímaca nulí. ⁸Quéwa núumacaté irí: ‘Càmíiri, Nuíwacalí. Canácatáita nuyáa níai casaquèeyéica waicáca, profeta Moisés ichùuliacáináté wía judíoca pinùmalicuise ipíchaná wayáaca nía’, càì núumaca. ⁹Néese yái tàacáisi chènuníiséerica íimacaté nulí àniwa. Ímaca nulí: ‘Masacàacaalí Dios imànica áiba wawàsi, yá picá píima ìwali casacàacani’, ímaca.

10 Máiisiba yàawiría nuicácaté sávana nacáiri iricùacawa, nuémia nacái tàacáisi. Yáté macáita yèepùa imichàacawa chènuniré àniwa. 11 Yáta máisiba asianái Cesarea ìyacàlená néeseéeyéi nàanàacaté nucapèe néré wàyacatáica. Náiwacali ibànùacaté nía nacutáanápíná núa. 12 Yáté Espíritu Santo ichùullíaca nùacawa náapicha, ipíchaná achúmaca nuínáidacawa nuwàwawa ìwali. Níái seis namanùbaca wéenanái nacái nàacatéwa núapicha. Macáita wawàlùacatéwa áiba asiali icapèe iriculé. 13 Yái asialica icàlidaca walíni iicácaté ángel icapèe irícu. Yá ángel íimacaté irí: ‘Pibànùa wenàiwica Jope ìyacàlená nérépiná namáidacaténá néese Simón íipidenéri nacái Pedro. 14 Yái Pedroca icàlidapíná piríwani cànácaalí iyú pialimá piwasàaca píawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, pía nacái, péenánái nacái’, íimacaté yái ángelca. 15 Néeseté idécanacáita nudàbaca nucàlidaca nalíni, yá Espíritu Santo yàanàaca nàwali, yàacawéeridacaténá nía, càide iyúwaté Espíritu Santo yàanàanáté wàwali bàaluité. 16 Néeseté nuwàwalica tàacáisi Wáiwacali icàlidéericaté walí. Iimacaté: ‘Báisíta Juan el Bautista ibautizácaté wenàiwicanái úni yáaculé. Quéwa mesúnamáita Dios ibànùapínácué piríwa Espíritu Santo, yái yàacawéeridéeripínácuéca pía, ibautizácaténácué píiwitáise Espíritu Santo ichàini iyú’, íimaca yái Wáiwacalica. 17 Uwé, Dios idéca yàaca Espíritu Santo càmiíyéi judío irí càide iyúwaté yàanáté walíni, wía judíoca, weebáidacaalíté Wáiwacali Jesucristo itàacáiwá, íná canáca yéewaná wapéliaca Dios íipunita, canáca yéewaná wamáisaníaca náichani, yái Espíritu Santoca —íimaca yái Pedroca.

18 Néese níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái ìyéeyéica Jerusalén ìyacàlená irícu, nadécanáami néemíaca yái tàacáisica, yá càmita quirínama natàaníca báawéeri iyú Pedro ìwali, néese nàaca Dios irí cayábéeri. Yá náimaca:

—iDios idéca ibatàaca càmiíyéi judío nawènúadaca nacái náiwitáisewa irípiná yéewacaténá nacái nadèniaca nacáucawa càmfíri imáalàawa, càide iyúwa wàyáaná, wía judíoca! —náimaca.

La iglesia de Antioquía

19 Nadécanáamité nanúaca Esteban Jerusalén ìyacàlená néeni, yá nadàbacaté namànica ùwicái yeebáidéeyéi íipunita canánama. Iná napíacatéwa áibalépiná. Abénaméeyéi yàacatéwa Fenicia yàasu cáli nérépiná. Aibanái yàacatéwa Chipre yàasu iwàwata nérépiná. Aibanái yàacatéwa Antioquía ìyacàlená nérépiná. Nacàlidacaté Jesucristo

iináwaná iwali abéta judíonái irí. Càmita nacàlida càmiíyèi judío iríni. ²⁰Aibanáita yeebáidéeyèi Jesús itàacái Chipre yàasu iwàwata néeséeyèi, Cirene iyacàlená mìnanaí nacái áibanái, nàanàacaté Antioquía iyacàlená irìculé. Nadàbacaté nacàlidacani càmiíyèi judío irí. Nacàlidaca nalí Jesús iináwaná Wáiwacalicaní. ²¹Wáiwacali íiwitáise cachàiníiri iyacaté nalí, ínáté yéewa manùbéeyèi wenàiwica namàacaca náichawa náiwitáise bàaluisàimiwa, yá neebáidaca Wáiwacali itàacái.

²²Néese, níai yeebáidéeyèica Jesús, Jerusalén iyacàlená néeniíyèica néemiaca Antioquía iyacàlená mìnanaí iináwaná. Yá nabànùaca Bernabé yàacaténáwa Antioquía iyacàlená nérépiná. ²³Bernabé yàanàacaté néré, yá yáaliacawa Dios imànica nalí cayábèeri. Iná casímáica Bernabé iwàwa, iyanídacawa náapicha. Yàalàaca nía, ichàiniadaca nacái nawàwa canánama, cachàinínápiná náiwitáise neebáidáanápiná mamáalàacata Wáiwacali itàacái tàì fíméeri iyú. ²⁴Cayábéericáiná íiwitáise yái asialica, yái Bernabéca, Espíritu Santo icùacáiná íiwitáise. Yeebáida Dios itàacái manuísíwata tàì fíméeri iyú. Càita áibanái manùbéeyèi àniwa néemiaca Bernabé icàlidáaná nalíni, yá nawènùadaca náiwitáisewa neebáidacaténá Wáiwacali itàacái.

²⁵Néeseté Bernabé yàacawa Tarso iyacàlená irìculé icutácaténá Saulo. Idécanáamité yàanàacani, yá itéca Saulo Antioquía iyacàlená néré. ²⁶Bernabé, Saulo yáapicha nàyacaté néré abèeri camuí náapicha níai yeebáidéeyèica Jesús itàacái. Néewáidacaté madécaná wenàiwica. Antioquía iyacàlená néeni áibanái nàacaté yeebáidéeyèi íipidenápiná cristianonái, íimáanáca Cristo yéewáidacalénái, Cristo yáapichéeyèi nacái íimáanáca.

²⁷Néenialíté abénaméeyèi profeta itàaníyèica Dios inùmaliçúise nàacatéwa Jerusalén iyacàlená fícha, yá nàanàaca Antioquía iyacàlená néré. ²⁸Abèeri néená, íipidenéeri Agabo, ibàlùacawa nàacuésemi, níai yeebáidéeyèica Jesús itàacái. Yá Espíritu Santo icùaca Agabo íiwitáise icàlidacaténá nalí tàacáisi Dios inùmaliçúise. Yá icàlidaca nalíni iyáanápináté máapicái cachàiníiri iyú nàasu cáli néré, yái Israel yàasu cálica. Càité ichàbacawa néesetécáwa idècunitàacá emperador romanosàiri Claudio icùaca macái cáli imanùbaca. ²⁹Iná Antioquía iyacàlená mìnanaí yeebáidéeyèica Jesús itàacái nánáidacatéwa nabànùanápináté plata iyúwa ofrenda nayúudàacaténá áibanái yeebáidéeyèica Jesús iyéeyèica Judea yàasu cáli íinata. Macái wenàiwica imanùbaca nabànùaca plata iyúwata náalimáaná namàacaca ofrenda. ³⁰Càité nàwacáidaca plata, yá nabànùacani iyúwa ofrenda náapicha níai

Bernabé, Saulo nacái natécaténáni ancianonái irí icuèyéica wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái Judea yàasu cáli ínata, nayúudàacaténá catúulécanéeyéi wenàiwica yeebáidéeyéi Jesús itàacái.

Muerte de Santiago y encarcelamiento de Pedro

12 ¹Néenialité rey Herodes idàbaca yùuwideca imànica abénaméeyéi yeebáidéeyéi Jesús itàacái Jerusalén iyacàlená néeniyéica iyaca. Herodes idàbacaté yùuwichàidaca nía. ²Herodes ichùuliaca úwinái iwichùaca Santiago ícha íiwita, yéetácaténátéwa, yámi Juan ibèerimica. ³Néese, yái Herodesca, yáaliacawa casíimáica judío íiwacanánái ìwali yái yéetáanácawéi Santiagomica, íná ichùuliaca úwinái íibàaca Pedro nacái. Yá náibàacani judíonái yàasu culto Pascua yaalí nayáacaalíte pan càmíiri idènia levadura. ⁴Idécanáamité náibàaca Pedro, néese Herodes ichùuliaca nacùaca Pedro presoíyéi ibànalícu. Ichùuliaca nacùacani, níái úwinái báinúaca náiwitáaná imanùbaca. Nàyaca báinúacanama úwinái macái náiwitáaná imanùbaca. Herodes iwàwacaté ichàbáidaca Pedro judíonái irí nanúanápínáni Pascua yàasuná culto idénáami. ⁵Càité Pedro iyaca presoíyéi ibànalícu. Nacùaca cayábani. Quéwa manùbéeyéi yeebáidéeyéica Jesús itàacái nasutáca Dios ícha Pedro irípiná manuísíwata mamáalàacata.

Dios libra de la cárcel a Pedro

⁶Yáta catáca mapisáipínata Herodes ichàbáidapínaté Pedro judíonái irí, nanúanápínáni, yá Pedro iimáca iyaca bamuchúamibàa náicha pucháiba úwinái. Pedro nadacuèri pucháiba cadena iyú. Aibanái úwi ibàluèyéiwa presoíyéi ibàna inùma néeni nacùaca presoíyéi ibàna ipíchaná Pedro imusúacawa. ⁷Yáta Dios yàasu ángel yàanàaca néré, ibàlùacawa mawiénita Pedro irí. Yá camalási ipuníada presoíyéi ibàna irículé. Néese ángel icapèedaca Pedro ibàlài ìwali icawàidacani. Yá íimaca Pedro irí: “iCaquialéta, pimichàawa!” íimaca yái ángelca. Yáta pucháiba cadena icaláacawa Pedro icáapi ícha. ⁸Yá ángel íimaca Pedro irí: “Pìwali pibàlewa, pizapatoní nacáíwa”, íimaca yái ángelca. Idécanáami Pedro imànica càide iyúwaté ángel íimáaná irí, yá ángel íimaca irí àniwa: “Peedá pìasu ruana nacáiriwa, piúca pìwalíisewani. Pìawa núamiwáise”, íimaca irí yái ángelca.

⁹Yá Pedro imusúacawa ángel yáamiwáise. Càmita yáaliíwawa asáisi báisícaalíni, ángel imusúadánacani presoíyéi ibàna irícuíse. Pedro iyúunáidaca yéenáiwanási nacáiri càì iicáca meedá. ¹⁰Nachàbacatéwa

idàbàanéeyéi úwi ícha, néese nachàbacawa áibanái ícha àniwa icuèyéica presoíyéi ibàna. Nàanàaca inùma néré, yái manuúri inùma yáawami hierroírta, namusúacatáipinácawa carretera irìculé yàcaléricu, yá inùma yàacùacawa yàasu wawàsitawa meedá. Yá namusúacawa ícha. Nèepunicanáamiwa abéeri carretera irìcubàa, yáta ángel imàacaca Pedro abéerita.

¹¹Néese átata Pedro yáalíacawa imusúacatéwa náicha. Yá ímaca iríwa: “Siùcade núalíacawa báisíiri iyú, Dios idéca ibànùaca yàasu ángelwa nùatalé imusúadacaténá núa Herodes ícha, náicha nacái níara judíoca iwàwéeyéica inúaca núa”, ímaca iríwa yái Pedroca.

¹²Idècanáami íináidacawa ìwali macáita iyáaná, néese yàacatéwa María icapèe néré, úái Juan yáatúaca. Yái Juanca áibaalí ípidená Marcos. Quéehatécáwa madècaná wenàiwica ìwacáidáyacacawa néré, yá nasutáca nàyaca Dios ícha. ¹³Pedro inúacaté bàacháwáiséerica iwáiná inùmaca, yá abéechúa mànacàu ípidenéechúa Rode umusúacawa capíi ícha, ùacatéwa mawiénita iwáiná inùma irí uémìacaténá néré cawinácaalí càì isàna néese. ¹⁴Ualíaca uémíaca Pedro itàcái, quéwa càmita ùacàa irí iwáiná inùma, máinicáiná casfímáica úa íná upíacawa capíi irìculé àniwa ucàlidaca nalíni Pedro ibàlùanáwa bàacháwáiséeri iwáiná inùma néeni. ¹⁵Yá náimaca ulí:

—iMáiwitáiseca pía! —náimaca ulí. Quéwa úumaca báisícatani. Néese náimaca:

—Canácani. Iwàwa cáurimica meedá yáara càì péemíaca isàna —náimaca ulí, nayúunáidacáiná úwinái nanúacaténí.

¹⁶Idècunitàacá nataáníca capíi irìcu, quéwanáta Pedro inúaca mamáalàacata bàacháwáiséeri iwáiná inùma. Néese nàacùaca bàacháwáiséeri iwáiná inùma, yá naicáca Pedro ibàlùericawa néeni. Yá nàináidaca manuísíwata naicáidaca irí. ¹⁷Néese Pedro yúucaca icáapiwa nalí masànacaténá nía. Yá icàlidaca nalíni càinácaalíté iyú Wáiwacali imusúadacani presoíyéi ibàna irìcuíse. Yá ímaca nacái nalí:

—Picàlidacué Santiago íríni, yái Wáiwacali iméeréerica. Picàlidacué nacái nalíni, níara yáapichéeyéica yeebáidéeyéica Jesús itàcái — ímaca yái Pedroca. Néese Pedro yàacawa náicha áibalépiná.

¹⁸Néeseté mapisáita àniwa, cáanáica úwinái napíanicawa presoíyéi ibàna irìcubàa nacutáca Pedro, néemíánica nacáíwa nalíwáaca lúasi iyú, càmicáiná nadé nàanàaca Pedro. ¹⁹Herodes ichùulíacaté nacutácani, quéwa càmita náalimá nàanàacani. Iná Herodes isutáca yéemíawa naináwaná, níái úwi icuèyéicaté Pedro presoíyéi ibàna

iricu. Yá ichùuliaca yàasu wenàiwicawa nanúanápiná níái úwica. Néese Herodes yàacatéwa Judea yàasu cáli ícha ìyacaténá Cesarea ìyacàlená iricu.

La muerte de Herodes

²⁰Néeseté calúaca rey Herodes áibanái yáapicha, Tiro ìyacàlená mìnanáica, Sidón ìyacàlená mìnanáí nacái. Iná níái pucháiba yàcalé mìnanáica natàaníca náapichawáaca, yá abédanamata namànica náiwitáisewa nàanápináwa Herodes yàatalé natàanícáténá yáapicha éeréeri iyú, yéewacáténá cayábaca iicáca nía àniwa. Nàaca plata Blasto irí, abéeri Herodes yáapichéeri máiníri cachàini, nawàwacáináté Blasto itàaníca nawicáu Herodes yáapicha, yéewanápiná Herodes ibatàa nàyaca matuíbanáita. Iwàwacutátaté nàyaca cayába Herodes yáapicha nawèniacaténáté yàacàsi áiba cáli néeni Herodes icuèricaté. ²¹Herodes imàacaca nalí abé èeri nàwacáidáyacáanápináwa yàatalé. Idéca èeri yàanàaca, yá Herodes ìwalica ibàle cawèníriwa. Néese yàacawa wenàiwicanái yàacuésemi, yá yáawinacawa yàasu yàalubáisi chènuníri íinatawa. ²²Yá idàbaca icàlidaca nalíni. Néese níái wenàiwica yéemièyéica Herodes irí nadàbaca càì namáidáidaca: “¡Yái icàlidéerica walíni càmiírira asìali, néese abéeri chènuníiséericani!” càì namáidáidaca mamáalàacata, Dioscáinásatáni, yái Herodesca, náimaca. ²³Yáta Wáiwacali yàasu ángel ibànùaca uláicái Herodes ìwali, càmicáiná Herodes yàa Dios icàaluíniná, néese imàacacáita wenàiwicanái yàaca irí cayábéeri, Dioscáinásatáni, yái Herodesca, náimaca. Néeseté Herodes yéetácawa cáiwíiri iyú, enìsi nacáiyéi iyáacáiná ìyapicúa irícuíse ipíchawáiseté yéetácawa.

²⁴Quéwa níái wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái nacàlidaca nàacawa Dios itàacái mamáalàacata áibanái wenàiwica irí. Yá manùbéeyéi neebáidacani macái yàcalé.

²⁵Idécanáamité Bernabé, Saulo nacái namáalàidaca namànica náibaidacaléwa Dios irípiná, yáté nèepùacawa Jerusalén ìyacàlená ícha. Yá natéca náapichawa Juan, ípidenéeri nacái Marcos.

Bernabé y Saulo comienzan su trabajo misionero

13 ¹Madécaná Antioquía ìyacàlená mìnanáí neebáidacaté Jesús itàacái. Abénaméeyéi profeta, áibanái nacái yéewáidéeyéica wenàiwica nàyacaté yeebáidéeyéi yèewi. Càica náipidená: Bernabé; Simón nacái, áibaalí ípidená Negro; Lucio nacái, Cirene yàasu cáli

néeséeri; Manaén nacái, idàwinèericatéwa rey Herodes yáapicha, yái Herodes icuèricaté Galilea yàasu cáli; Saulo nacái áiba. ²Aiba èeri namànicaté nàyaca culto Wáiwacali irí, namàacaca náichawa nacái nayáacaléwa. Yáté Espíritu Santo íimacaté nalí: “Peedácué pèewísewa nulípiná níai Bernabé, Saulo nacái namànicaténá càide iyúwa nuwàwáaná namànica”, íimaca yái Espíritu Santoca.

³Néese nasutáca Dios íicha nalípiná àniwa, namàaca náichawa nacái nayáacaléwa mamáalàacata, yá namàacaca nacáapiwa nàwali, níai Bernabé, Saulo nacái. Néese nabànùaca nía, náibaidacaténáté Dios irípiná.

Los apóstoles en Chipre

⁴Néeseté namànica càide iyúwa Espíritu Santo ibànùaná nía, yá Bernabé, Saulo nacái nàacatéwa Seleucia ìyacàlená néré, mawiéníiri ìyaca manuíri úni irí. Néenita nawàlùacawa nave irìculé, yá nàacawa úni yàasu iwàwata ínatale ípidenácatalé Chipre. ⁵Idécanáamité nàanàaca néré, yá nawàlùacawa Salamina ìyacàlená irìculé. Yá nadàbaca nacàlidaca nalí Dios itàacái judiónái yéewáidacàalu irìcu. Juan Marcos yàacawa náapicha nacái iyúudàacaténá nía.

⁶Yá nàacawa iwàwata imanúica macáita yàcalé imanùbaca ìyéerica iwàwata íinata. Yá nàanàacaté Pafos ìyacàlená néré. Nàanàaca judíosàiri ípidenéerica Barjesús. Yácata camàliquéeri. Itàanica ichìwawa. Íimaca ìwaliwa itàanícasa Dios inùmaliçuíseta, quéwa ichìwa meedá. ⁷Yái camàliquéeri iyaca gobernador yáapicha, yái gobernador ípidenéerica Sergio Paulo, abéeri cáalíacáiri icuèricaté manùbéeyéi wenàiwica. Yái gobernadorca imáidaca yàataléwa Bernabé, Saulo nacái, gobernador iwàwacáinaté yéemíaca Dios itàacái. ⁸Quéwa yái camàliquéerica, ípidenéerica Elimas griego itàacái iyú, yúuwideca imànica apóstolnái. Iwàwa nacái iwènúadaca gobernador íiwitáise ipíchaná yeebáidaca Dios itàacái. ⁹Néese Saulo, ípidenéeri Pablo griego itàacái iyú, Espíritu Santo icuèri íiwitáise, yá iicáidaca machacàníiri iyú Elimas irí. ¹⁰Yá íimaca irí:

—Pía cachìwéerica, báawéeri meedá, Satanás nacáiri íiwitáise, pía, nàuwideca canánama cayábéeyéi íiwitáise. ¿Cáná càmita piyamáida piwènúadaca Dios itàacái pichìwa iyúwa? ¹¹Iná siúcade Dios yúuwichàidapíná píawa. Matuípináca píawa maléená èerita. Càmita píalimá piicáca èeri icamaláwa —íimaca yái Pabloca. Yáta catáca Elimas iicáca. Yá icutáca wenàiwica itécaténáni icáapi ìwali,

càmicáiná yáalimá iicáca ituí iyúwa. ¹²Yá idécanáami gobernador iicáca càinácaalí iyáaná, yá yeebáidaca, íináidacáináwa manuísíwata Wáiwacali itàacái ichàini ìwali.

Pablo y Bernabé en Antioquía de Pisidia

¹³Néeseté Pablo iwàlùacawa nave iriculé iyéerica Pafos ídalutalená néeni yàacawéeyéiná yáapichawa. Yá nàacawa manuírí úni yáacubàa Perge ídalutalená néré, iyéerica Panfilia yàasu cáli íinata. Quéwa Juan Marcos yèepùacatéwa náicha Jerusalén iyacàlená nérépiná. ¹⁴Yá Pablo, Bernabé nacái nachàbacatéwa Perge iyacàlená íicha, nàacawa machacànita Antioquía iyacàlená iriculé. Yái yàcalé iyaca Pisidia yàasu cáli íinata. Yá nawàlùacatéwa judíonái yéewáidacàalu iriculé, sábado, judíonái iyamáidacatáicawa. Pablo, Bernabé nacái náawinacawa néré néemíacaténá naléeca Dios itàacái. ¹⁵Néese judíonái yéewáidacàalu íiwacanáiná naléeca nalí Dios itàacái profeta Moisés itànèricaté, áibanái profeta itànèricaté nacái. Néese nabànùaca tàacáisi Pablonái irí. Yá náimaca Pablonái irí:

—Wéénánái, pidèniasicué tàacáisi pialèeripinacué iyú wenàiwica, ára picàlidacué walíni —náimaca Pablonái irí.

¹⁶Néese Pablo imichàa ibàlùacawa, yá yúucaca nalí icáapiwa masànaanápiná nía. Yá íimaca nalí: “Péemíacué, píacué israelitaca, píacué nacái càmiíyéica judío, yèeyéica Dios icàaluíniná. ¹⁷Yái Dios icuèrica Israel itaquénáinámi yeedácaté wàawirináimi yàasunáipináwa. Dios imàacacaté madécanáca nía idècunitàacá nàyaca Egipto yàasu cáli íinata, càmiíríca nàasu cáli. Néeseté Dios iwasàaca nía ichàini iyúwa íicha yáara cálica. ¹⁸Ewitaté nawènúadacáaníta náiwitáisewa Dios íicha, càicáaníta icùacaté nía cuarenta camuí idècunitàacá nèepunícawa chuiri manacúali yùucubàa càináwàiri, canácatalé wenàiwica. ¹⁹Néeseté Dios imáalàidacaté siete namanùbaca wenàiwica íiwitáaná iyéeyéicaté Canaán yàasu cáli íinata yàacaténáté nàasu cáli wàawirináimi irí. ²⁰Càité Dios imànica wàawirináimi irí cawàwanáta cuatrocientos cincuenta camuí.

“Néeseté Dios ibànùaca nalí náiwacanáinápiná nacùacaténáté nía àta profeta Samuel yàasu èeripináté. ²¹Néeseté wàawirináimi nasutáca Dios íicha wawàsi imàacáanápináté nalí abéeri rey icuèripiná nía. Yá Dios imàacaca nalí rey icuèripinácaté nía cuarenta camuí. Yái idàbáanéeri reyca íipidenácaté Saúl, yái Cis ìirica, Benjamín itaquérinámi. ²²Néeseté Dios càmita quirínama ibatàa Saúl icùaca

israelitanái. Yá Dios imàacacaté rey David icuèripináté israelitanái Saúl yáamirìcubàami. Dios ímacaté David ìwali: ‘Yái Davidca, Isaí ìirica, cayába nuicáca íiwitáise. Núalíacawa iwàwa imànica macáita càide iyúwa nuwàwáaná’, càì íimaca yái Diosca. ²³Yái rey Davidca idèniaca itaquérinámiwa, ípidenéeri Jesús. Dios ibànùacaté Jesús iwasàacaténá Israel itaquénáinámi Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, càide iyúwaté Dios icàlidáaná bàaluité. ²⁴Ipíchawáiseté Jesús yàanàaca, Juan el Bautista icàlidacaté tàacáisi macái Israel itaquénáinámi írì. Icàlidaca nalíni iwàwacutáanáté nawènúadaca náiwitáisewa Dios írìpiná, nabautízánápiná nacáíwa, náasáidacaténá nawènúadacaté náiwitáisewa báawéeri íicha. ²⁵Néese mawiénicaté Juan yàasu èeri yéetánápinátéwa, yá íimaca: ‘Núa cà míiri Mesías, icuèripiná israelitanái càide iyúwacué pínáidáanáwa nùwali, néese áiba yàanàpiná núamirìcubàawa máiníiri cachàinica núcha. Nuicáca núawawa iyúwa yàasu wenàiwica cà míiri cachàini náicha canánama, máinícáiná cayábéerica núchani’, íimacaté yái Juan el Bautistaca.

²⁶“Píacué nuénánáica, Abraham itaquénáinámi, píacué nacái cà míiyéica judío yèeyéica Dios icàaluíná, Dios idéca ibànùacuéca píri yái tàacáisica píalíacaténácuéwa Jesús iwàwaca iwasàacuéca pía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ²⁷Siùcade nucàlidacué píríni. Níara Jerusalén iyacàlená mìnánáica, nía nacái náiwacanánáica, càmitaté náalíawa cawinácaalíni yái Jesúsca. Siùcade mamáalàacata càmita náalía néemíaca càinácaalí íimáaná macáita tàacáisi profetanái itànèericaté Jesús iináwaná ìwali, éwita naléecáanítani néewáidacàalu írìcuwa sábadò imanùbaca nayamáidacatáicawa. Iná nachùuliacaalíté úwinái inúaca Jesús, yáté judiónái namànicaté macáita càide iyúwaté profetanái itànàanáté tàacáisi Jesús iináwaná ìwali. ²⁸Ewitaté càmicáaníta nàanàa Jesús ìwali ibáyawaná nanuérìpiná ìwalíiseni, càicáaníta nasutáca Pilato gobernador íicha wawàsi ichùulianápináté úwinái natàtàaca Jesús cruz ìwali. Càité yéetácawa. ²⁹Néese nadécanáamité namànica írì macáita càide iyúwaté Dios itàacái icàlidáanácani Jesús ìwali, yáté áibanái nalicùadacani cruz ìwalíise. Yá nabàliacani. ³⁰Quéwa Dios imichàidacaté Jesús yéetácáisi íicha. ³¹Yáté manùba èeri Jesús imàacacaté yáawawa naicácani níai yèepuníiyéicatéwa yáapicha Jerusalén iyacàlená néré Galilea yàasu cáli íicha. Siùcade nacàlidaca nàacawa Jesús iináwaná ìwali wenàiwicanái írì.

³²“Càita wacàlidacuéca píríni yái cayábéeri tàacáisica: Dios idéca imànica macáita càide iyúwa icàlidáanáté cáimiétacanéeri iyúni

wàawirináimi irí. ³³Iná siùcade Dios idéca imànica walíni wía nataquénáinámica càide iyúwaté icàlidáaná tàacáisi wàawirináimi irí, ímérica imichàidáanápínaté Jesús yéetácáisi ícha. Yái rey Davidca nacái itànàacaté tàacáisi Jesús iináwaná ìwali pucháibáaná salmo írìcu, David itànàacáinaté tàacáisi Dios inùmaliçuise. Dios ímacaté Iiri iríwa: ‘Píacata Nuírìca; siùcade nudéca numàacaca èeri mìnánái náalíacawa Nuírìca píá’, càì ímacaté yái Diosca. ³⁴Dios icàlidacaté walíni imichàidáanápínaté Jesús yéetácáisi ícha ipíchaná iinámi ibadácawa. Càité Dios ímaca walí profeta Isaías yàasu tàacáisi iyú. Dios ímacaté israelitanái irí: ‘Nucàlidacaté rey David irí tàacáisi mabáyawanéeri, cáimiétacanéeri iyú machìwéeri nacái, ímérica numànínápínaté irí cayábéeri. Yá numànipínacué pírì macáita yái cayábéerica nucàlidéericaté ìwali David irí’, ímacaté yái Diosca. ³⁵Báisíta Dios idéca imànica càide iyúwaté ímáaná, càmítaté imàaca Jesús iinámi ibadácawa, ínáté rey David itànàaca áiba salmo Dios Iiri inùmaliçuise. Dios Iiri ímacaté: ‘Càmíta pimàacapíná ibadácawa yái nuináca, núa píasu wenàiwicaca mabáyawanéerica’, ímacaté yái Dios Írìca. ³⁶Uwé, siùcade macáita wáalíacawa rey David icùacaté israelitanái càide iyúwaté Dios iwàwáaná. Néeseté béericaalíténi, yá yéetácawa, yái Davidmica, yá nabàliacani yàawirináimi yàasu càliculii írìculéwa. Yáté ichéecami ibadácawa. ³⁷Quéwa yái Jesús, Dios imichàidéericaté yéetácáisi ícha, càmítaté iiná ibadáwa. ³⁸⁻³⁹Iná píacué nuénánáica, wacàlidacué pírì yái tàacáisica: Peebáidacaalícué Jesús itàacái, yásí Dios imàacacué iwàwawa píbáyawaná íchawa. Bàaluité profeta Moisés itànàacaté Dios itàacái, yái tàacáisica icàlidéericaté nalíni càinácaalíté Dios iwàwaca wàawirináimi nàyaca, wía nacái. Quéwa, éwita wamànicaalí macáita càide iyúwa Moisés itàacái ímáanáta, càicáaníta càmíta Dios iicá wía iyúwa mabáyawanéerítá. Néese, siùcade weebáidacaalí Jesús itàacái, yásí Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná ícha, mabáyawanáca iicáca nacái wía, éwita càmíicáaníta mabáyawaná wía. ⁴⁰Iná cayábacué, nuénánái, ipíchanacué Dios yàasu yùuwichàacáisi yàanàaca pìwali càide iyúwaté profetanái itànàanaté tàacáisi Dios inùmaliçuise. Dios ímacaté:

⁴¹ ‘Péemiacué cayába, píacué báawéeyéica iicáca núa.

Picalùadacuéwa, néese péetacuéwa, mesúnamáicáináta nubànùacué pìwali manuírì yùuwichàacáisi, càulenéeripíná peebáidaca iináwaná ìwali, éwita áibanái icàlidacáaníta pírìcué yùuwichàacáisi iináwaná ìwali’,

càité íimaca yái Diosca”, íimacaté nalı́ yái Pablocá.

⁴²Yá Pablo imáalàidaca icàlidaca nalíni. Idècunitàacá namusúacawa judíonái yéewáidacàalu irìcuíse, yá càmíiyéi judío nasutáca Pablo íicha wawási yèepùanápínaté icàlidacaténá nalíni àniwa, yái tàacáisica, áiba sábadopináté nayamáidacatáicawa. ⁴³Idècanáamité namáalàidaca namànica culto, yá namusúacawa macáita yéewáidacàalu íicha, yá manùbéeyéi judíonái yàacawa náapicha níai Pablo, Bernabé nacái; áibanái nacái càmíiyéi judío, yeebéeyéi quéwa càiyéide iyúwa judíonái yeebáidáaná Dios itàacái, níacata yèeyéicatéwa Pablonái yáapicha. Yá Pablonái yàalàaca nía neebáidáanápiná mamáalàacata Wáiwacali itàacái, yéewacaténá Dios imànica nalí cayábéeri.

⁴⁴Néese áiba sábadó àniwa judíonái iyamáidacatáicawa, batéwa macáita wenàiwica ìyéeyéica yàcalé irìcu nàwacáidáyacacawa néré néemíacaténá Pablonái icàlidáaná nalí Wáiwacali itàacái. ⁴⁵Quéwa abénaméeyéi judío íiwacanánái naicácáiná madécaná wenàiwica ìwacáidáyaquéeyéicawa, yá calúaca níai judío íiwacanánáica, cayábacáiná wenàiwica iicáca náicha Pablonái, níai apóstolca. Yá judío íiwacanánái nadàbaca natàaníca casaquèeri iyú Pablo ìwali. Natàaní nacái báawéeri iyú ìwali, yái tàacáisi Pablo icàlidéerica wenàiwicanái irí. ⁴⁶Iná Pablo, Bernabé nacái nacàlidaca judíonái iríni macàaluínináta. Yá náimaca:

—Quéecháwanáimi iwàwacutáté wacàlidacuéca piríni, píacué judíoca, quéwacué pidéca piwènúadaca píiwitáisewa Dios itàacái íicha, càmíicáinácué piwàwa picáucawa càmíiri imáalàawa. Iná péemíacué cayába, siúcade wàaca wacàlidaca Dios itàacái càmíiyéi judío irí. ⁴⁷Wáiwacali idéca ichùullàca wía, càide iyúwaté profeta Isaías itànàaná Dios itàacái. Wáiwacali íimacaté:

‘Nudéca nuedáca pía péewáidacaténá càmíiyéi israelita, càide iyúwa camalási icànacaalí nàwali, náalífacaténáwa nùwali. Picàlidáanápiná nalíni, nuwàwaca nuwasàaca nía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, macái èeri mìnánái ìyéeyéica macái cáli déecuíséeyéi’,

íimaca walí yái Wáiwacalica —náimaca níai Pablonáica.

⁴⁸Néese idècanáami càmíiyéi judío yéemíacani, yá casímáica nawàwa. Yá nàaca Dios irí cayábéeri itàacái ìwali. Yá macáita wenàiwica Dios yèeyéica icáuca càmíiri imáalàawa, neebáidaca Pablonái yàasu tàacáisi. ⁴⁹Càité manùbéeyéi wenàiwica ìyéeyéica Pisidia yàasu cáli íinata néemíaca Wáiwacali itàacái. ⁵⁰Quéwa abénaméeyéi judío natàaníca

báawéeri iyú Pablonái iwali. Judíonái itàaníca yàcalé íiwacanánái yáapicha, náapicha nacái abénaméeyéi inanái cáimiétacanéeyéica yeebáidéeyéica càide iyúwa judíonái. Càita judíonái nawènúadaca yàcalé íiwacanánái íiwitáise nàuwidecaténá namànica apóstolnái. Yáté namusúadaca Pablonái nàasu cáli íichawa. ⁵¹Néese, Pablonái nachùpiaca cáli ichùmalé nàabàli íichawa judíonái iicápiná càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná, náasáidacaténá Dios yùuwichàidáanápínaté níái judíoca. Yá Pablonái yàacawa Iconio ìyacàlená néré. ⁵²Níacata quéwa Antioquía ìyacàlená mìnánái yeebáidéeyéica Jesús itàacái, casíimáica nawàwa manuísíwata, Espíritu Santo nacái icùaca náiwitáise.

Pablo y Bernabé en Iconio

14 ¹Néeseté Pablo, Bernabé nacái, nàanàaca Iconio ìyacàlená iriculé, yá nawàlùacawa judíonái yéewáidacàalu iriculé. Yá nacàlidaca nalí Wáiwacali itàacái cáalíacáiri iyú, íná yéewa manùbéeyéi yeebáidaca nalíni, abénaméeyéi judío, áibanái nacái càmfíyeyéi judío. ²Aibanáita quéwa judío càmfíyeyéi yeebáida, nawènúadaca yàcalé mìnánái íiwitáise, càmfíyeyéica judío, nàuwidecaténá namànica wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái. ³Iná apóstolnái iyamáacatéwa néeni madécaná èerisíwata. Nacàlidaca nalíni cáalíacáiri iyú Wáiwacali inùmaliçuíse. Yá Wáiwacali imàacaca nalí ichàiniwa nachùnìacaténá cauláiquéeyéi wenàiwica. Imàaca nacái namànica yái càmfíríca wenàiwica idé imànica. Inaté yéewa macáita náalíacawa Pablonái icàlidaca tàacáisi Dios inùmaliçuíse, báisíiri iyú. ⁴Níái wenàiwica ìyeyéica yàcalé iricu càmita abédanamata náiwitáise náapichawáaca. Abénaméeyéi yeebáidaca judío íiwacanánái itàacái, áibanái abédanamata náiwitáise apóstolnái yáapicha. ⁵Néeseté abénaméeyéi judío, áibanái nacái càmfíyeyéi judío nataaníca yàcalé íiwacanánái yáapicha. Yá abédanamaca náináidacawa náibàanápíná Pablonái, nanúanápíná nacái nía íba iyú. ⁶Quéwa Pablo, Bernabé nacái náalíacawa naináwaná iwali, ínáté nàacawa náicha. Yá nàacawa áiba yàcalé néré íipidenéeyéi Listra, Derbe áiba ìyeyéica Licaonia yàasu cáli íinata. Inaté Pablonái nèepunícawa yàcalé imanùbaca ìyeyéica mawiénibàa Listra, Derbe nacái íicha. ⁷Nacàlidaca yái cayábeeri tàacáisica, íiméerica Jesús iwasàaca wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha.

Apedrean a Pablo en Listra

⁸Iyacaté áiba Listra ìyacàlená mìnali, éeruúri yàabàli, càmfíiri idé íipínáníca. Yáawináníacawa meedá yácáináta imusúanáwa yáatúa

ñichawa. Canácatáita ìpìnáaní. ⁹Yái asìali yéemíaca tàacáisi Pablo icàlidéerica. Néese Pablo iicáidaca irí. Yá Pablo yáalíacawa éeruírí yàabàli yeebáidaca cayába yéewanápiná ichùnìacawa. ¹⁰Néese Pablo ìimaca irí cachàiníiri iyú:

—Pimichàawa pibàlùacawa machacàníiri iyú pìabàli iyúwa —ìimaca yái Pabloca. Yáta éeruírí yàabàli ipisia imichàa ibàlùacawa. Yá idàbaca ìpìnánáica. ¹¹Níái wenàiwica idécanáami naicáca yái Pablo imàníríca, yá néemíaníacawa cachàiníiri iyú. Néemíaníacawa Licaonia yàasu cáli néeséeyéi itàacái iyú. Náimaca:

—iCuwáináica níái wenàiwicaca! iNadéca nalicùacawa chènuníise wàatàna iyúwa asianái! —cài náimaca Pablonái ìwali.

¹²Náimaca Bernabé ìwali cuwáisàiricasani ìpídenéerica Zeus. Náimaca Pablo ìwali cuwáisàiricasani ìpídenéerica Hermes, Pablo icàlidacáiná tàacáisi wenàiwicanái irí. ¹³Iyaca néré sacerdote icuèrica templo iyéerica mawiénita yàcalé inùma irí, yái nasutácàaluca nàasu cuwáisàiriwa ìpídenéeri Zeus. Yái sacerdoteca itéca pacá idèniyèyíca ichílanáwa íiwinási. Yá itéca pacá Pablonái yàatalé. Yái sacerdoteca, wenàiwicanái nacái canánama nawàwacaté nanúaca pacá iyúwa sacrificio, nàacaténáté Pablonái icàaluíniná naicácáináaté Pablonái iyúwa chènuníiseeyéi. ¹⁴Níái apóstolca, Bernabé, Pablo nacái idécanacáita náalíacawa wenàiwicanái nawàwáaná nàaca nacàaluíniná, yá Pablonái icacanáidaca ibàlewa càide iyúwaté judío íiwitáise iyáaná máinícaalí achúmaca nawàwa. Yá Pablonái ipiacawa wenàiwicanái yèewiré, namáidáidaca napiacawa. Náimaca wenàiwicanái irí:

¹⁵—Píacué wenàiwicaca, picácué cài pimàni. Wíacáiná wenàiwicanáita nacái càitade iyúwacué pía. Wadéca wàanàaca wacàlidacaténácué pírí tàacáisi cayábéeri ìméerica iwàwacutácué piwènúadaca píiwitáisewa ñicha, yái canéerica iwèni wawàsica pistutácáténácué píawawa cáuri Dios ñicha, yái imànírícaté macáita waiquéerica chènuniré, dùlupùta yàasu cáli nacái, yá nacái èeriquéi, manuírí úni nacái, macáita nacái iyéerica cháí èeri irícu. ¹⁶Bàaluité Dios imàacaca wenàiwicanái canánama nàyaca iyúwaté nawàwáaná. ¹⁷Mamáalàacata quéwa imànicatécué pírí cayábéeri imàacacaténácué píalíacawa cawínícaalíni. Ibànueri unía. Yèeri walí cayábéeri bànacalé yàasu èeri irícuwa. Yèeri nacái wayáapíná casíimáicaténá wawàwa —náimaca níái Pablonáica.

¹⁸Ewita Pablonái icàlidacáanáita nalíni, níái wenàiwicaca, càicáanáita mamáalàacata máiní wenàiwica nawàwacaté nanúaca pacá iyúwa sacrificio Pablonái irí nàacaténá apóstolnái icàaluíniná.

¹⁹Néese abénaméeyéi judío yàanàaca Antioquía ìyacàlená néese, ìyéerica Pisidia yàasu cáli íinata. Aibanái judío yàanàaca Iconio ìyacàlená néese nacái. Yá natàanica nawènuadáanápíná yàcalé mìnanaí íiwitáise Pablo íicha nanúanápínáni íba iyú. Ináté nanúadáida Pablo íba iyú nanúacaténáni. Nayúunáidaca néetáidacateni, íná nawatàidacani yàcalé irícuíse, yái Pabloca. ²⁰Níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nàwacáidáyacacawa Pablo itéesebàa, yá Pablo imichàacawa yèepua iwàlùacawa yàcalé iriculé àniwa. Néeseté mapisáináami àniwa, Pablo yàacatéwa Bernabé yáapicha Derbe ìyacàlená nérépiná.

²¹Nacàlidaca nalíni Derbe ìyacàlená irícu yái tàacáisi íiméerica Jesús iwàsàaca wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, yá manùbéeyéi yeebáidaca Wáiwacali Jesús itàacái. Idécanáami nacàlidacani Derbe irícu, yáté nèepua napáchiaca Lистра ìyacàlená néré, Iconio ìyacàlená néré nacái, Antioquía ìyacàlená néré nacái, ìyéerica Pisidia yàasu cáli íinata. ²²Macái yàcalé imanùbaca Pablonái ichàiniadaca nawàwa níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Pablonái yàalàaca nía cachàinínápíná náiwitáise neebáidáanápíná mamáalàacata Wáiwacali itàacái tàì íiméeri iyú. Nacàlidaca nalíni nacái iwàwacutá wàuwichàacawa Wáiwacali irípináwa manùba yàawiría ipíchawáise wawàlùacawa Dios ìyacàle iriculé, Dios icùacataléca macáita chènuniré. ²³Yàcalé imanùbaca Pablonái ibàlùadaca ancianonái yeebáidéeyéica Jesús itàacái, nacuèrinánáipíná, níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái macái yàcalé imanùbaca. Apóstolnái namàacacaté náichawa nayáacaléwa, nasutácaténá Wáiwacali íicha nalípiná icùanápíná wenàiwica yeebáidéeyéica itàacái.

Pablo y Bernabé vuelven a Antioquía de Siria

²⁴Néeseté Pablo, Bernabé nacái nachàbacawa Pisidia yàasu cáli, yá nàanàacaté Panfilia yàasu cáli néré. ²⁵Yá nacàlidaca Dios itàacái wenàiwicanái irí Perge ìyacàlená irícu. Néeseté Pablonái yàacawa Atalia íidalutalená néré. ²⁶Atalia néeni nawàlùacatéwa nave iriculé, yá nàacawa manúiri úni yáacubàa àta nàanàacatalétaté Antioquía ìyacàlená néré, namáalàidacáinaté namànica macáita náibaidacaléwa Dios irípiná. Antioquía néesecáinaté áibanái ibànùacaté nía, nasutácanáamité Dios íicha Pablonái irípiná, náibaidáanápínaté irí. ²⁷Pablonái yàanàacaté Antioquía ìyacàlená néré, yá nàwacáidaca Antioquía mìnanaí yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Yá Pablonái icàlidacaté nalíni Dios iyúudàacaté nía manuísíwata, Dios imàacáanaté nacái

càmíiyéi judío neebáidaca itàacái. ²⁸Pablo, Bernabé nacái nàyacaté néeni madécaná èeri náapicha, níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái.

La reunión en Jerusalén

15 ¹Néenialíté abénaméeyéi asianái nàacatéwa Judea yàasu cáli íicha. Yáté nàanàaca Antioquía ìyacàlená néré. Néese nadàbaca néewáidaca Antioquía ìyacàlená mìnanaí yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Náimacaté iwàwacutáanaása càmmíiyéi judío namànica nalíwa circuncisión càide iyúwaté profeta Moisés ichùullianáté judiónái imànica, néese, càmicaalí namàni nalíwa circuncisión, yá càmitasa Jesús iwasàa nía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, náimaca. ²Pablo, Bernabé nacái nàalàaca nía cachàiníiri iyú báawacáiná Pablonái yéemíaca nàasu tàacáisi. Néese macáita náimaca nalíwáaca chàinisíiri tàacáisi iyú. Atata níái Antioquía ìyacàlená mìnanaí yeebáidéeyéica Jesús itàacái nabànùaca Pablo, Bernabé nacái, áibanái nacái náapicha nàanápínawa Jerusalén ìyacàlená néré. Iwàwacutá Pablonái nasutáca néemíawa apóstolnái, ancianonái nacái icuèyéica Jerusalén ìyacàlená mìnanaí yeebáidéeyéica Jesús. Iwàwacutá Pablonái nasutáca néemíawa nía càinácaalí Pablonái iwàwacutáaná ichùuliaca càmmíiyéi judío namànica circuncisión ìwali.

³Ináté Antioquía ìyacàlená mìnanaí yeebáidéeyéica Jesús itàacái nayúudàaca Pablonái nàasu àyapupiná, yá nabànùaca nía. Pablonái nàacatéwa nachàbacawa Fenicia yàasu cáli íinatalé, Samaria yàasu cáli nacái. Yá nacàlidacaté nalíni càmmíiyéi judío iináwaná ìwali namàacacaté náichawa náiwitáise bàaluisàimiwa neebáidacaténá Dios itàacái. Macáita wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái, idécanáami néemíacani, yá casfímáica néemíaca yái tàacáisica.

⁴Néese Pablo, Bernabé nacái nàanàacaté Jerusalén ìyacàlená néré. Yá macáita wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái Jerusalén ìyacàlená mìnanaí, apóstolnái nacái, ancianonái nacái icuèyéica wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái, macáita nataidaca Pablonái cayábéeri iyú. Néese Pablo, Bernabé nacái nacàlidaca nalíni Dios iyúudàacaté nía manúsíwata. ⁵Quéwa abénaméeyéi fariseo yeebáidéeyéica Jesús itàacái namichàacawa. Yá náimaca Pablonái irí:

—Iwàwacutácué wamànica circuncisión càmmíiyéi judío irí yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Iwàwacutácué nacái wachùuliaca namànínápiná càide iyúwaté profeta Moisés ichùullianáté wàawirináimi imànica —náimaca níái fariseoca.

⁶Iná apóstolnái, ancianonái nacái nàwacáidáyacacawa natàanicaténá ìwali yái wawàsica. ⁷Idécanáami natàanica nalíwáaca déecuíri iyú, néese Pedro imichàacawa itàanica nalí. Yá íimaca nalí:

—Píacué nuénánáica, pialíacuécawa bàaluité Dios yeedáca núa pèewíisecué nucàlidacaténá tàacáisi càmíiyéi judío irí, yái cayábéeri tàacáisica íiméerica Wáiwacali iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, yéewanápiná neebáidaca Jesús itàacái. ⁸Néese Dios, yái yáaliérica wenàiwica íiwitáise, yáasáidacaté walí cayábaca iicáca càmíiyéi judío iwènúadéeyéica íiwitáisewa Dios irípiná. Càité Dios yáasáidaca walíni yàacáinaté nalí Espíritu Santo yàacawéeridacaténá nía càide iyúwaté yàaná walí Espíritu Santo. ⁹Dios iicáca macáita wenàiwica abédanama, wía judíoca, nía nacái càmíiyéica judío. Càica wáalíacawa Dios imàacacáiná iwàwawa nabáyawaná íicha neebáidacáiná Wáiwacali itàacái, íná masacàaca Dios iicáca náiwitáise éwita càmíicáaníta namàni macáita iyúwaté profeta Moisés ichùulianá wàawirináimi imànica. ¹⁰Cayábaca Dios iicáca nía, íná ùcánásicué piwàwa pimànica iyúwa Dios càmíiná iwàwa? Pichùuliacaalícué namànica circuncisión, níara càmíiyéica judío yeebáidéeyéica Jesús itàacái, pichùuliacaalícué nacái namànica macáita càide iyúwaté profeta Moisés ichùulianá wàawirináimi, yásí pialimáidacuéca piicáwa Dios, Dios imàacacáinaté iwàwawa nabáyawaná íicha éwita càmíicáaníta namàni iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná, yái càulenéeri wawàsica càmíirica wáalimá wamànica cayába, wàawirináimi nacái càmítaté náalimá namànica cayábani. ¹¹Càmítacué cayába càì pimànica, macáicáináta wía judíoca weebáidaca Wáiwacali Jesús idéca imànica walí cayábéeri mawèníiri iyú, iwasàanápinaté wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha ìwalíise yái weebáidáanáca Jesús, càide iyúwa nacái iwasàaná níara càmíiyéica judío —íimaca yái Pedroca.

¹²Néese masànacata nía macáita. Yá néemíacaté Bernabé, Pablo nacái nacàlidaca nalíni Dios imàacacaté nalí ichàiniwa nàyacaalíté càmíiyéi judío yèewi namànicaténá madécaná wawàsi càmíiri áiba wenàiwica idé imànica. ¹³Idécanáami natàanica, yá Santiago íimaca nalí macáita:

—Píacué, nuénánáica, péemíacué nulí: ¹⁴Simón Pedro idéca icàlidaca walíni càinácaalíté iyú Dios imànica cayábéeri càmíiyéi judío irí queécháwanáimi yeedácaténá nèewíise nacái yàasunápináwa, neebáidacáiná Jesús itàacái. ¹⁵Càita nacái Dios yàasu profetanái náimacaté, nacàlidacaté Dios itàacái. Profeta itànàacaté tàacáisi Dios inùmalícuíse. Dios íimacaté:

16 ‘Néenialípiná nuèpùawa néese àniwa, yá numàacapiná àniwa rey David itaquénáinámi icùaca Israel yàasu cáli,
 17 yéewanápiná israelitanái imàaquéeyéicawa nasutáca níawawa nuícha àniwa, càmmíyéi israelita yáapicha yeebáidéeyéica nutàacái, níai wenàiwicaca numáidéeyéica nulípináwa.
 18 Núa, Picuèrinácué Dios, númacatécué piríni, yá báisíta numànipiná macáita càide iyúwaté númáaná bàaluité’, ímacaté yái Diosca. 19Iná nuínáidacawa càmita cayába wachùulia namànica circuncisión, yá nacái iyúwa profeta Moisés ichùulianaté, níara càmmíyéica judío imàaquéeyéica íichawa íiwitáise bàaluisàimiwa neebáidacaténá Dios itàacái. 20Iwàwacutácáita watànàacuéca nalí tàacáisi wàlàacaténácué nía ipíchaná nayáaca iinási áibanái inuérica iyúwa sacrificio ídolo irípiná, yái cuwáinái yéenáiwána; càmmínápiná nacái naimá áiba yáapicha càmmíichúaca náinusíwa, càmmíirica nacái nanirisíwa; càmmínápiná nacái nayáa iinási càmmíirica íiraná imusúawa íicha; càmmínápiná nacái nayáa irái. 21Néese nawàwacaalí néewáidacawa ìwali yái tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalicuise, yá cayábaca néewáidacawa ìwali, yácáiná idábáanátatéwa bàaluitémi áibanái judío nadéca néewáidaca wenàiwica profeta Moisés yàasu tàacáisi iyú, yá siùca nacáide macái yàcalé imanùbaca naléeca Moisés yàasu cuyàluta néewáidacàalu irìcuwa sábado imanùbaca judiónái iyamáidacatáicawa —íimaca yái Santiagoca.

La carta a los no judíos

22Néese apóstolnái, ancianonái nacái, macái nacái ìwacáidáyaquéeyéicawa néré Jerusalén ìyacàlená mìnánái yeebáidéeyéi Jesús itàacái, macáita náináidacawa needáanápiná nèewísewa abénaméeyéi nabànùacaténá nía Antioquía ìyacàlená néré náapicha níai Pablo, Bernabé nacái. Yá needáca Judas, áibaalí ípidenéeri Barsabás; needáca Silas nacái, pucháiba asianái cáimiétacanéeyéi nèewi níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái. 23Yá nabànùaca náapicha cuyàluta. Yáté íimaca:

“Wía apóstolca, wía nacái ancianoca, péenánáicuéca Jesucristo ìwalíisená, wawàwalicué pía wéenánái càmmíyéica judío ìyéeyéica Antioquía ìyacàlená irìcu, Siria yàasu cáli íinata nacái, Cilicia yàasu cáli íinata nacái. 24Wadéca wéemíaca áibanái iináwaná ìwali, càmmíyéica wabànùacué pìatalé, nasàiwicacuéca pirí wawàsi nàasu tàacáisi iyúwa. Iná càmitacué pialíawa càinácaalícué iwàwacutáanápiná pimànica, nacàlidacáinácué piríni iwàwacutáanásacué pimànica circuncisión.

Náima nacái iwàwacutáanása pimànicuéca càide iyúwaté profeta Moisés ichùullianá wàawirináimi imànica, wía judíoca, éwita càmicáaníta wachùullia néewáidáanápínacué pía càiri tàacáisi iyú. ²⁵Iná abédanamata wáináidacawa weedáanápíná asianái wèewísewa nàacaténacué naicáca pía, náapicha níai wéenanáica Bernabé, Pablo nacái máiníyéica cáinináca waicáca. ²⁶Níai Pablonáica, nadéca nacái nacàlidaca Wáiwacali Jesucristo itàacái náibaidacaténá irípiná, éwita áibanái iwàwacáaníta inúaca nía. ²⁷Iná wabànùacué piatalé Judas, Silas nacái natàaníinápínacué piápicha, nacàlidáanápínacué pirí machacàníiri iyúni macáita yái watànèericuéca pirí cuyàluta irícu. ²⁸Wíacáiná abédanamata wáiwitáise Espíritu Santo yáapicha càmfínápínacué wachùullia pimànica madécaná càulenéri wawàsi méetàuculé íicha yái máiníríca iwàwacutácuéca pimànica: ²⁹Picácué piyáa iinási áibanái inuérica iyúwa sacrificio ídolo irí, yái cuwáináí yéenáiwána. Picácué nacái piyáa irái. Picácué nacái piyáa iinási càmfíríca íiraná imusúawa íicha. Picácué nacái piimá áiba yáapicha càmfíchúaca píinusiwa, càmfíríca nacái pinírísiwa. Piicácaalícué píichawa yái báawéerica, yásí piyapínacué machacàníiri iyú. Yácata imanùbaca. Wawàwalícuéca pía macáita”, càité íimaca yái cuyàlutaca.

³⁰Càité Pablonái, idécanáamité natàaníca Jerusalén mìnanáí yáapicha, yáté nàacawa náicha nèepùacaténáwa Antioquía iyacàlená néré cuyàluta yáapicha. Nàanàaca néré, yá nàwacáidaca macáita wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái néré. Yá nàaca nalí yái cuyàlutaca. ³¹Idécanáamité naléecani, yáté casíimáica nawàwa manuísíwata cuyàluta ichàiniadacáinaté nawàwa. ³²Yái Judas, Silas nacái profetaca nía, icàlidéeyéica tàacáisi Dios inùmaliçuise. Iná yéewa Judas, Silas nacái nachàiniadaca yàcalé mìnanáí iwàwa manuísíwata, nàalàa nacái nía cayábéeri iyú, níai Antioquía iyacàlená mìnanáica yeebáidéeyéica Jesús itàacái. ³³Judas, Silas nacái nayamáacawa néré máisibáwanáita semana. Néeseté níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái nàwacáidáyacacawa namàacaténá nèepùacawa náicha matufbanáiri iyú Jerusalén iyacàlená nérépiná àniwa, nacàlidacaténá nalíni níai ibànuyéicaté nía. ³⁴Silas quéwa íináidacatéwa iyamáanápínacawa Antioquía iyacàlená irícu. ³⁵Pablo, Bernabé nacái nayamáacawa Antioquía iyacàlená néré. Néese Pablonái, áibanái nacái manùbéeyéi, néewáidaca wenàiwica, nacàlidaca nacái nalí Wáiwacali iináwaná iwali.

Pablo comienza su segundo viaje misionero

³⁶Aiba èerité Pablo íimaca Bernabé irí:

—Wàa wapáchiaca néré àniwa wéénánáwi yeebáidéeyéica Jesús itàacái macái yàcalé imanùbaca wacàlidacatalécate Wáiwacali iináwanáwa. Wàa waicáca càinácaalí nàyaca —íimaca yái Pabloca.

³⁷Néese Bernabé iwàwacaté itéca náapicha Juan áibaalí ípidenéri Marcos. ³⁸Quéwa Pablo íináidacawa càminápiná cayába natécani, Marcos yèepùacáinatéwa náicha Panfilia yàasu cáli néese, yá càmítate iyamáawa náapicha íbaidacatenáté Dios irípiná náapicha, nacàlidacaalíté nàacawa Dios itàacái. ³⁹Níai Pablo, Bernabé nacái, canáca yéewaná abédanama náiwitáise, canásíwa, íná nàacawa náichawáaca. Yá Bernabé itéca Marcos. Yáté nawàlùacawa nave iriculé nàacatenáwa manuíri úni yáacubàa, Chipre yàasu iwàwata nérépiná. ⁴⁰Pablo nacái itéca Silas. Níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái nasutáca nalí Dios iyúudàanápiná nía, yá nabànùaca náichawa Pablonái, náibaidàanápináté Dios irípiná. ⁴¹Yá Pablonái nachàbacawa Siria yàasu cáli ínatalé, Cilicia yàasu cáli nacái. Yá nachàiniadaca nawàwa néré níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái, iwacáidáyaquéeyéicawa yàcalé imanùbaca.

Timoteo acompaña a Pablo y a Silas

16 ¹Néeseté Pablo, Silas nacái nàanàacaté pucháiba yàcalé néré ípidenéeyéica Derbe, Listra nacái. Néréte nàanàaca áiba ùculiiri yeebáidéeri Jesús itàacái ípidenéri Timoteo. Yáatúa judíosatúa, yeebáidéehúa Jesús itàacái. Yáanirimi quéwa griegosàiri, càmiirica judío. ²Listra iyacàlená mìnanaí yeebáidéeyéi Jesús itàacái, Iconio iyacàlená mìnanaí nacái nacàlidacaté Timoteo iináwaná ìwali, cayábéerica íiwitáise. ³Yáté Pablo iwàwaca Timoteo yàacawa náapicha. Yá itéca Timoteo namànicaténá irí circuncisión báawacáicha judónai iicáca Timoteo, níai judíoca iyéeyéica yàcalé iricu Pablo iwàwéeyéica ipáchiaca, macái judíocáiná náalíacatéwa Timoteo yáanirimi ìwali griegosàirimicani, càmiiri judío. ⁴Néese Pablonái ipáchiaca yèepunícawa yàcalé imanùbaca. Ata alénácaalí nàacawa nacàlidaca cuyàluta iricuúri tàacáisi nalí níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái, yái tàacáisi apóstolnái, ancianonái nacái Jerusalén mìnanaíca natànèericaté cuyàluta iricu, nàalàacatenáté càmiíyéi judío. ⁵Iná yéewa níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái iwacáidáyaquéeyéicawa yàcalé imanùbaca, néemíaca Pablonái yàalàaná nía, yá neebáidaca cachàiniwanái. Yá èeri imanùbaca áibanái mamàalàacata nawènúadaca náiwitáisewa neebáidàanápiná Jesús itàacái.

La visión que Pablo tuvo de un hombre de Macedonia

⁶Néeseté Espíritu Santo càmita ibatàa Pablonái icàlidaca Dios itàacái Asia yàasu cáli néré. Iná nachàbacawa Frigia yàasu cáli ínatalé, Galacia

yàasu cáli nacái. ⁷Néese nàyacaalíté mawiénita Misia yàasu cáli irí, yá náináidacatéwa nawàlùanápínáwa Bitinia yàasu cáli ínatalépiná quéwa Espíritu Santo Jesús ibànuèrica càmitaté imàaca nàacawa néré. ⁸Néese nachàbacatéwa Misia yàasu cáli ínatalé. Yá nalicùacawa Troas ìdalutalená néré. ⁹Yá táiyápi Pablo iicácaté yéenáiwánási nacáiri, Dios néeséeri. Yá iicáca asiali Macedonia yàasu cáli néeséeri. Yái asiali ibàlùacawa isutáca Pablo ícha wawàsi manuísíwata. Yá ímaca Pablo irí: “Aquialé Macedonia yàasu cáli ínatalé, piyúudàa wía”, ímaca. ¹⁰Néese Pablo iicácaínaté yái yéenáiwánási nacáirica, ínáté wachùniaca wàasuwa àyapu piná caquialéta wàacatenáwa Macedonia yàasu cáli néré, wáalíacáináwa báisiiri iyú Dios imáidacaté wía wacàlidáanápíná nalí cayábéeri tàacáisi Jesús iináwaná ìwali.

Pablo y Silas en Filipos

¹¹Néeseté Pablo, Silas nacái, núa nacái náapicha, núa Lucas, wawàlùacatéwa nave irìculé, ìyéerica Troas ìdalutalená néré. Yá wàacawa machacànita manuíri úni yáacubàa iwàwata néré ìpidenéechúa Samotracia. Yá mapisáita àniwa wàacawa wàanàca Neápolis ìyacàlená néré ìyéerica iwàwata ínata. ¹²Wàacawa cáli ínatabàa Neápolis ìyacàlená ícha àta wàanàacataléta Filipos ìyacàlená irìculé, nàyacataléca níái manùbéeyéi romanosíwa. Yái yàcaléca máiníiri cachàinica Macedonia yàasu cáli yéená ínata. Wàyaca néeni cawàwanáta máisiba èeri. ¹³Aiba sábadò judíonái iyamáidacatáicawa, Pablo, Silas nacái, núa nacái náapicha, wamusúacawa yàcalé ícha. Yá wàacawa inanábalé wéemíacáinaté judíonái iináwaná ìwali nasutáca níawawa Dios ícha néré. Abénaméeyéi inanái nàyaca néré nàwacáidáyacacawa nasutácaténá níawawa Dios ícha. Yá wáawinacawa néré, wacàlidaca nalí Dios itàacái. ¹⁴Abéechúa néená ìpidenéechúa Lidia, Tiatira ìyacàlená minalu. Uái Lidia iwéndéechúa cawèníiri wáluma cúulfiri capiraléwaca iicacánáwa. Uái inanái, yèechúa Dios icàaluíniná, uémiaca wacàlidáaná nalíni. Yá Wáiwacali imàacaca uebáidaca yái tàacáisi cayábéerica Pablo icàlidéerica nalí. ¹⁵Yá ubautizáca, áibanái nacái ucapèe iricuíyéica. Néese úmaca walí:

—Píináidacaalícuéwa nuebáidaca Wáiwacali itàacái báisiiri iyú, yásí aquialécué piyamáacuéwa nuénánái yáapicha —cài úmaca walí mamáalàacata àta wàacatalétatéwa wayamáacawa nacapèericu.

¹⁶Néesetécawa áiba èeri àniwa, wàacawa inanába nérépiná wasutácaténá wíawawa Dios ícha, yá wàanàca áiba mànacàu

demonio idacuèchúaca íiwitáise, íná yéewa uwicùlidaca demonio íiwitáise iyú. Wenàiwicanáí ipáyaidaca uwicùlidacaténá. Uíwacanánáí needácaté nalíwa manùba plata ùwalíse úái iwicùlidéechúaca, nàasu wenàiwicacáiná úa. ¹⁷Uái mànacàuca udàbaca ùacawa wáamiwáise, wía Pablonáica. Yá uémíaníca ùacawa:

—Níái asíanáica, náibaidaca chènuníiséeri Dios irípiná. Nàanàaca nacàlidacaténácué piríni Dios iwàwaca iwasàacuéca pía yàasu yùuwichàacáisi íichawa —úumaca wàwali, wía Pabloca.

¹⁸Uémíaníca ucalídacani madécaná èeri àta maséecataléta Pablo yéemíaca usàna. Yá Pablo iwènúacawa, yá íimaca demonio irí idacuèrica uíwítáise:

—Jesucristo inùmalícuíse nuchùulìa piacawa uícha —íimaca yái Pabloca. Yáta yàacawa uícha caquialéta yái demonioca.

¹⁹Néese mànacàu íiwacanánáí náalíacawa canácata quirínama needápinaté nalíwa plata ùwalíse, íná náibàaca Pablo, Silas nacái, yá natéca nía yàcalé íiwacanánáí yàatalé, yàcalé mìnánáí nàwacáidacàalu. ²⁰Yá nacháawàaca Pablonáí iináwaná ìwali jueznáí irí. Yá náimaca Pablonáí ìwali:

—Níái asíanáica judíonáí meedá. Calúaca namànica wàyacàle mìnánáí. ²¹Néewáidaca wía wèepuníinápínáwa càide iyúwa áiba íiwitáisesi íimáaná méetàuculéerica wáiwítáise íicha. Càmita cayába weebáidani, romanocáiná wía, íná canáca yéewaná weebáidacani —náimaca.

²²Iná yàcalé mìnánáí canánama nadàbaca néemíaníca bawéeri iyú Pablonáí ìwali, yá jueznáí nachùulìaca needáca Pablonáí ibàle. Yá nanúadáidaca Pablonáí àicu iyú manùba yàawíría àta náiraná imusúacatalétawa nàwalíse. ²³Idécanáami nanúadáidaca nía báawanama, yá náucaca Pablonáí presoíyéí ibànalículé. Yá nachùulìaca yái icuèricaté presoíyéí ibàna icùanápíná nía cayába. ²⁴Yeebáca yái nachùulíancani, íná yái icuèrica presoíyéí ibàna itéca iwàlùadawa Pablo, Silas nacái presoíyéí ibànaná irículé alé imáalàanácawa. Yá icàbadàaca nacàwa pucháiba tabla imiéyéí iwéré ipíchaná namusúacawa.

²⁵Quéwa bamuchúami catá Pablo, Silas nacái nasutáca níawawa Dios íicha, nacántàaca nacái Dios irí, yá áibanáí presoíyéí yéemíaca natàacái. ²⁶Néese yáta cáli icusúacawa cachàiníiri iyú, íná yái presoíyéí ibànaca icusúacawa macáita cachàiníiri iyú. Yá presoíyéí ibàna inùma imanùbaca nàacùacawa macáita, cadena nacái nadacùanáca nía nacaláacawa náicha macáita níái presoíyéica ìyéeyéica presoíyéí ibànalícu. ²⁷Néeseté, yái asíali icuèrica presoíyéí ibàna icawàacawa.

Yá iicáca presoíyéi ibàna inùma canánama yàacùacanéerica, yá imusúadaca yàasu espada machete nacáiriwa, inúacaténá yáawawa, iyúunáidacáiná nachúuliacatéwa ícha, níái presoíyéica. ²⁸Quéwa Pablo imáidaca irí:

—iPicá pinúa píawawa! iWàyaca macáita! —íimaca yái Pabloca.

²⁹Néese yái icuèrica presoíyéi ibàna ichùuliaca yàasu wenàiwicawa itéenápíná irí quichái lámpara nacáiri, yá ipia iwàlùacawa Pablonái yàatalé itatácawa yàacawa icalùniwa. Yá ibàlùacawa yùului ipùata iyúwa Pablonái irí. ³⁰Yá imusúadaca nía presoíyéi ibàna iricúise, níái Pablonáica. Yá isutáca yéemìawa nía:

—Píacué asíanáica, ìcàinásica iwàwacutá numànica yéewanápiná Dios iwasàaca núa yàasu yùuwichàacáisi íchawa? —íimaca nalí.

³¹Yá náimaca irí:

—Peebáidacaalí Wáiwacali Jesús itàacái, yásí Dios iwasàaca pía yàasu yùuwichàacáisi íchawa, nía nacái picapèe iricúfyéica —náimaca irí.

³²Néese nacàlidaca irí Wáiwacali itàacái, nalí nacái iyéeyéica icapèe irícu, yái icuèrica presoíyéi ibàna. ³³Yá néese, yáté horaca, bamuchúami catá, yái icuèrica presoíyéi ibàna íbaca Pablonái icháuná, nanúadáidacatabàaca nía àicu iyú. Yá ibautizácawa, yéenanái canánama nacái nabautizácawa. ³⁴Néese yái icuèrica presoíyéi ibàna itéca nía icapèe iriculéwa. Yá yàaca nayáapíná. Yá cayábaca iwàwa, yéenanái nacái, neebáidacáiná Dios itàacái.

³⁵Amalácaté yàacawa nawicáu, yá jueznái nabànùaca úwinái presoíyéi ibàna néré nachùuliacaténá nawasàaca Pablonái. ³⁶Yái icuèrica presoíyéi ibàna íimaca Pablo irí:

—Níara juezca nachùuliaca nuwasàacuéca pía, íná pimusúacuéwa matuíbanáita —íimaca Pablonái irí. ³⁷Quéwa Pablo íimaca úwinái irí:

—Nadéca nanúadáidaca wía àicu iyú, wía romanosíwaca wenàiwicanái yàacuésemi. Càmitaté namàaca wacàlidaca waináwaná ìwaliwa. Canácaté nacái nàanèri wàwali wabáyawaná nàuwichàidéeripíná wía ìwalíise. Yá nadéca náucaca wía presoíyéi ibànaliculé. Siúcade nawàwa nawasàaca wía ibàacanéeri iyú. Quéwa càmita wawàwa wamàni cà. Píacué picàlidaca nalí níani juezca níacaténáta iwasàa wía —íimaca yái Pabloca.

³⁸Néese úwinái nacàlidaca jueznái iríni. Iná cáaluca jueznái néemíaca naináwaná ìwali romanonáicáiná níái Pablonáica. ³⁹Néese níái juezca nàacawa presoíyéi ibàna néré. Yá nasutáca Pablonái ícha wawàsi namàacáanápiná nawàwawa ícha yái báawéerica jueznái

imàníricaté nalí. Yá jueznái iwasàaca nía presoíyéi ibàna ícha. Néese nasutáca Pablonái ícha wawàsi manuísíwata nèepùanápínáwa yàcalé ícha. ⁴⁰Pablonái namusúacawa presoíyéi ibàna ícha, yá napáchiaca Lidia néré. Idécanáami nàwacáidaca wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái, yá Pablonái nachàiniadaca nawàwa Dios itàacái iyú. Néese Pablonái nèepùacawa náicha.

El alboroto en Tesalónica

17 ¹Pablo, Silas nacái napáchiacaté nèepunícawa, yá nachàbacawa Anfípolis iyacàlená iricubàa, Apolonia iyacàlená nacái. Yátè nàanàaca Tesalónica iyacàlená néré. Iyaca néré judíonái yéewáidacàalu. ²Càide iyúwaté Pablo íiwitáise iyáaná, iwàlùacawa néewáidacàalu iriculé sábadò imanùbaca, máisiba sábadò iricu judíonái iyamáidacatáicawa. Yá itàaníca náapicha, icàlidaca nacái nalíni càinácaalí íimáaná yái tàacáisi profetanái itànèericaté Dios inùmaliçuise. ³Yá Pablo icàlidaca nalí tàacáisi profetanái itànèericaté Dios inùmaliçuise Mesías ìwali, yái israelita icuèrinápínáca Dios ibànùèripinacaté nalí. Pablo icàlidaca nalíni Mesías iwàwacutácaté yéetácawa, néese idécanáamité yéetácawa, yá iwàwacutácaté nacái icáucàacawa. Yá Pablo íimaca nalí:

—Yái Jesús nucàlidéericuéca pirí iináwaná ìwali, yácata yái Mesíasca Dios ibànùèripinacaté walí Wacuèrinápíná, wía judíoca —íimaca yái Pablocà.

⁴Néese abénaméeyéi judío neebáidaca yái tàacáisi Pablo icàlidéerica nalí. Yátè nèepunícawa Pablonái yáapicha. Madécaná griegonái yèeyéi Dios icàaluíniná, neebáidacaté Jesús itàacái, madécaná nacái inanái cáimiétacanéeyéi neebáida nacái. ⁵Quéwa áibanái judío càmíiyéi yeebáida Jesús itàacái, yá báawaca naicáca Pablonái, manùbacáiná wenàiwica nawàwa néemiaca Pablo itàacái. Yá judíonái nàwacáidaca áibanái báawéeyéi íiwitáise, níai machawàaquéeyéica iyéeyéica calle iricubàa, nawènúadánápíná yàcalé mìnánái íiwitáise canánama calúacaténá naicáca Pablonái. Yá wenàiwicanái ipìacawa, néemíanícawa, yá nawàlùacawa cachàiníiri iyú Jasón icapèe iriculé nacutácaténá Pablo, Silas nacái náibàacaténá nía natéénápíná nacái nía yàcalé íiwacanánái yàatalé nacháawàacaténá Pablonái iináwaná ìwali. ⁶Quéwa canácaté néré níai Pablonáica, íná níai manùbéeyéi wenàiwicaca náibàaca Jasón, náibàaca nacái áibanái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Yá nawatàidaca Jasónnái nacháawàacaténá naináwaná yàcalé íiwacanánái írí. Yá náimaca néemíanícawa:

—iNíara Pablo, Silas nacái nadéca báawaca namànica macái èeri mìnanaí íiwitáise calúacaténá naicáca wacuèriná emperador! iIná càmita èeri mìnanaí nàyaca matuìbanáiwaca! iSiuca Pablonáí nadéca nawàlùacawa wàyacàle iriculé nacái! 7iYái Jasón idéca yeedáca nía icapèe iriculéwa! Macái namànica máiní méetàuculéeri wawàsi emperador itàacái íicha, yái wacuèriná emperador romanosàirica icuèrica macái cáli imanùbaca, náimacáiná ìyacasa áiba wacuèrinápiná, yáara ípidenéerimica Jesús —náimaca.

⁸Idécanáamité néemiacani, yá báawaca náináidacawa nawàwawa, níai wenàiwicaca, nía nacái yàcalé íiwacanánáica. ⁹Quéwa Jasón, áibanáí nacái ìyéeyéica yáapicha, napáyaidaca náichawa plata iyú yàcalé íiwacanánái càide iyúwa yàcalé íiwacanánái ichùulianá napáyaidaca nía. Yásí namàcaca Jasónnáí nèepunícawa.

Pablo y Silas en Berea

¹⁰Néeseté níai Tesalónica ìyacàlená mìnanaí yeebáidéeyéica Jesús itàacái nayúudàaca Pablo, Silas nacái namusúacawa caquialéta nàacaténáwa táiyápi Berea ìyacàlená nérépiná. Nàanàaca néré, yá nawàlùacawa judíonáí yéewáidacáalu iriculé. ¹¹Abénaméeyéi judío ìyéeyéica Berea ìyacàlená iricu cáimiétacanéeyéica nía Tesalónica ìyacàlená mìnanaí íicha, íná néemiaca cáaliácáiri iyú yái tàacáisi Pablo icàlidéerica nalí. Eeri imanùbaca Berea ìyacàlená mìnanaí yéewáidacawa tàacáisi ìwali profetanáí itànèericaté Dios inùmalicúise, náaliácáténáwa asáisi báisiiricaalíni, yái tàacáisi Pablo icàlidéerica nalí. ¹²Iná madécaná nawènúadaca náiwitáisewa neebáidacaténá Jesús itàacái. Aibanáí nacái griegonáí manùbéeyéi neebáida nacái, madécaná wenàiwica cáimiétacanéeyéi, inanáí, asianáí nacái. ¹³Quéwa abénaméeyéi judío Tesalónica ìyacàlená néeséeyéi néemiácaté Pablo iináwaná ìwali icàlidáaná Dios itàacái Berea ìyacàlená iricu nacái, yá nàacawa néré. Yá báawaca namànica yàcalé mìnanaí íiwitáise nawàwacaténá náibàaca Pablonáí nàuwichàidacaténá nía. ¹⁴Yásí níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái nabànùaca Pablo caquialéta áiba yàcalé nérépiná ìyéerica manuíri úni idùlepi. Silas, Timoteo nacái nayamáacatéwa Berea ìyacàlená iricu. ¹⁵Níai itéeyéicaté Pablo nàacawéeridacani àta nàanàacatalétaté Atenas ìyacàlená néré. Néese nèepùacawa íicha. Pablo ibànùaca náapicha tàacáisi imáidacaténá Silas, Timoteo nacái nàanápínátéwa caquialéta Pablo yàatalépiná.

Pablo en Atenas

¹⁶Inaté Pablo ìyaca Atenas ìyacàlená iricu. Icùaca ìyaca nàanàaca néré níai Silas, Timoteo nacái. Yá báawaca Pablo iwàwa iicácáiná

manùbéeyéi ídolo, yái cuwáiná yéenáíwaná ibàluèyécawa néenibàa, Atenas ìyacàlená mìnaná isutéeyéica yáawawa ícha. ¹⁷Iná Pablo itàanica judíonái yáapicha néewáidacàalu irícu, náapicha nacái áibanái yèeyéica Dios icàaluíniná. Icàlidaca nálí Jesucristo iináwaná ìwali. Nasutáca néemiawani nacái. Eeri imanùbacata nacái Pablo itàanica áibanái yáapicha càiyéinacaalí ibàluèyécawa yàcalé bamuchúamibàa. Pablo iwàwaca iwènúadaca náiwitáise neebáidáanápíná Jesús itàacái. ¹⁸Nàyaca néeni abénaméeyéi asianái yéewáidéeyéiwa epicureonái yàasu tàacáisi ìwali. Aibanái asianái nacái yéewáidéeyéiwa estoiconái yàasu tàacáisi ìwali. Aiba èeri nàanàca Pablo. Yá nasutáca néemiawa níawáaca:

—¿Càinásica ìwali itàaní mamáalàacata yái asialica? —náimaca nalíwáaca. Quéwa áibanái íimaca Pablo ìwali:

—Cawàwanáta itàanica áibanái cuwáiná inùmalícuíse áiba íiwitáaná cuwáiná wàasu cuwáiná ícha —náimaca ìwali, Pablo icàlidacáiná nálí Jesús iináwaná ìwali imichàacatéwa yéetácáisi ícha. ¹⁹Iná namáida natéwa Pablo nàwacáidacàalu néréwa ípidenácataléca Areópago, náiwacanánái ìwacáidáyacatalécawa, cáaliacáiyéi nacái. Yá nasutáca néemiawa Pablo:

—¿Cawinásica yái wàlisài tàacáisi picàlidéerica? ²⁰Picàlidacáiná walí áiba tàacáisi càmiírícawa wáalíawá ìwali. Iná wawàwa wáalíacawa càinácaalí íimáaná yái tàacáisica —náimaca Pablo írí.

²¹Càité náimaca Pablo írí níacáiná Atenas ìyacàlená mìnanáica, áibanái nacái ìyèeyéica nèewi, casíimáica néemiaca natàanica èeriapinama macái wàlisài tàacáisi ìwali.

²²Iná Pablo yàa ibàlùacawa nàacuésemi níái ìwacáidáyacquéeyécawa Areópago néeni. Yá íimaca nálí:

“Píacué, Atenas ìyacàlená mìnanáica, núalíacuécawa piináwaná ìwali pianácué cuwáiná icàaluíniná manuíswata. ²³Nuchàbacáinaté nuicáca níara manùbéeyéi pisutácatáicuéca, yá nùanàaca áiba altar tàacáisi ichanèericawa ìwali. Yá tàacáisi íimaca: ‘Dios írípiná, yáara càmiíríca wáalíawá ìwali’, íiméeri. Quéwa péemiacué cayábani. Yái Dios pièricuéca írí cayábéeri càmiírícué pálía ìwali, yáca Dios yái nucàlidéericuéca pírí iináwaná ìwali.

²⁴“Dios idàbacaté cháí cáli. Idàbaté nacái macáita wawàsi ìyéerica. Náiwacalica nacái macái cáli chènuníiséeyéica, yá nacái cáliquéi. Càmita Dios ìya templo irícu wamànírica wacáapi iyúwa. ²⁵Canáca imáapuèri wáicha wamàníripíná írí. Abéerita Dios yái yèerica wacáuca, yèeri wacalésa nacái, yèeri nacái macáita wàasu.

26-27 “Dios idàbacaté abéeri asìali, abéechúa inanái nacái. Wàawirináimicaté nía, wía èeri mìnanáica canánama, iyéeyéica macái cáli. Dios ichùuliacaté wàwali macáita càinápínácaalí wàasu èeri, càinápínácaalí nacái wàasu cáli, wacutácáténá wáalíacawa Dios ìwali, éwita càmicáaníta wáalimá waicácani watuí iyúwa. Quéwa càmita càulená wáalíacawa ìwali. 28 Dios yèericáiná wacáuca, wachàini nacái, càide iyúwa nacái náimáaná níara abénaméeyéi pèewi itànèeyéica tàacáisi íiméerica: ‘Wíacata nacái Dios yéenibe’, càì natànàaca. 29 Dios yéenibecáiná wía, íná càmita cayába wáináida Dios yéenáíwanáca yái ídologa, yái yéenáíwanási wenàiwica imàníirica oro íicha ídolopiná, yá nacái platéechúa ídologa, íbéechúa ídologa nacái iyúwa nayúunáidáaná Dios yéenáíwanácani. 30 Bàaluité èeri, càmitaté wàawirináimi yáalfawa, íná Dios ìideníacaté yái namànínáca. Quéwa siùcade ichùullíaca wawènúadánápiná wáiwitáisewa wabáyawaná íichawa, wamàacacáténá wáichawa yái wabáyawaná wamàníirica. 31 Dios idéca ichùullíaca wawènúadánápiná wáiwitáisewa; idéca imàacaca abé èeripiná icàlidáanápiná báisíiri iyú èeri mìnanáí ibáyawaná ìwali, yémíacaténá naináwaná ìwali cáalíacáiri iyú. Dios idéca imàacaca abéeri asìali icàlidáanápiná naináwaná ìwali yúuwichàidacáténá nía. Idéca yáasáidaca walí canánama càiríinácaalíni, yái Jesúsca, Dios imichàidacáinaté Jesús yéetácáisi íicha”, íimaca nalí yái Pablocá.

32 Néese Atenas mìnanáí idécanáami néemíaca iináwaná imichàanáwa yéetácáisi íicha, yá abénaméeyéi nèewi naicáaníca Pablo iquíniná. Quéwa áibanái íimaca Pablo irí:

—Wawàwaca picàlidaca walí àniwani, áibaalípiná —náimaca Pablo irí.

33 Iná Pablo yèepùacawa náicha. 34 Quéwa abénaméeyéi nèewi nàacawa Pablo yáapícha, yá neebáidaca iríni. Abéeri íipidená Dionisio, abéeri néenáca, níái Areópagoca. Aiba yeebáidéechúa, uípidená Dámaris. Aibanái náapícha nacái neebáidacaté Jesús itàacái.

Pablo en Corinto

18 1 Néeseté Pablo yàacawa Atenas iyacàlená íicha Corinto iyacàlená nérépiná. 2 Corinto iyacàlená irícu Pablo yàanàaca abéeri judío íipidenéeri Aquila, abéeri Ponto yàasu cáli néeséeri. Achúma èerité ipíchawáiseté Pablo yàanàaca néré, Aquila yàanàacaté Italia yàasu cáli néese, yàacawéetúa Priscila yáapíchawa. Iwàwacutácaté namusúacawa Italia yàasu cáli íicha, yácáiná emperador romanosàiri Claudio, icuèricaté macái cáli imanùbaca, ichùuliacaté macái judíonái

imusúacawa Roma iyacàlená íicha. Ináté níái Aquilanáica nàacatéwa Italia yàasu cáli íicha, néese nàanàacaté Corinto iyacàlená néré. Yá Pablo ipáchiaca níái Aquilanáica. ³Pablo iyamáacatéwa íibaidacatená náapicha náibaidacáiná yái wawàsi Pablo yáaliérica íibaidaca, capìima íimamisírica. ⁴Néese sábadó imanùbaca judíonái iyamáidacatáicawa, Pablo iwàlùacawa néewáidacàalu iriculé. Yá icàlidaca nalí Jesús iináwaná ìwali. Iwàwacaté nacái iwènúadaca náiwitáise neebáidáanápíná Jesús itàacái, níái judíoca, nía nacái càmfíyéica judío.

⁵Silas, Timoteo nacái nàanàacaalíté Pablo yàatalé Macedonia yàasu cáli néese, yáté Pablo imàacaca íichawa yàasu íibaidacalésiwa capìima íimamisírica icàlidacatená mamáalàacata Jesús itàacái, iwènúadacatená nacái judíonái íiwitáise neebáidáanápíná Jesús itàacái, nàasu Mesíascani, yái nacuerínápináca Dios ibànuèricaté judíonái irí. ⁶Quéwa abénaméeyéi judío nàuwidaca namànica Pablo, yá nadàbaca nataánica ìwali báawéeri iyú. Néese Pablo icusúaca napualé yàasu ruana nacáiriwa càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná, yáasáidacatená Dios yùuwichàidáanápínáté nía. Yá íimaca nalí:

—Píacué judíoca, piùwichàapínáwa píbayawaná ìwalísecuéwa. Canácata nubáyawaná ìwalíse yái piùwichàanápínácuécawa, nùalàacáinácué pía yùuwichàacáisi íichaná. Siùcade nùacawa nucàlidacatená yái tàacáisica càmfíyéi judío irí —íimaca yái Pabloca.

⁷Yá Pablo imusúacawa judíonái yéewáidacàalu irícuíse. Yá iwàlùacatéwa áiba asiali icapèe iriculé càmfíri judío, íipidenéerica Ticio Justo. Yái asiali yèericaté Dios icàaluíniná. Idèniaca icapèewa judíonái yéewáidacàalu idaníbàa. ⁸Iyacaté áiba judío íipidenéeri Crispo, yácata abéeri néewáidacàalu íiwacali. Yái Crispo yeebáidacaté Wáiwacali itàacái, macái yéenanái yáapichawa. Madécaná Corinto iyacàlená mìnanáí nacái néemiaca Jesús iináwaná ìwali, yá neebáidaca Jesús itàacái, yá nabautizá nacáíwa, náasáidacatená neebáidaca Jesús. ⁹Néese áiba catá Wáiwacali íimaca Pablo irí yéenáíwanási nacáiri irícuíse: “Picá cáalu pía. Picàlida nalí nutàacái mamáalàacata, picá masàna pía. ¹⁰Núacáináta píapicha íná canácata yáaliméeri imànica pirí báawéeri, nudènàcáiná madécaná nùasu wenàiwicawa judíonái yeebáidéyéipíná nutàacái yá yàcaléquéi”, íimaca yái Wáiwacalica. ¹¹Càité Pablo iyamáacawa abéeri camuí y medio Corinto iyacàlená irícu. Yá yéewáidaca wenàiwicanái Dios itàacái iyú.

¹²Quéwa néenialíté Galión gobernador icùacaté Acaya yàasu cáli. Néese madécaná judío nàwacáidáyacacawa, yáté náibàaca Pablo. Yá

nawatàidaca Pablo nacháawàacaténá iináwaná ìwali Galión gobernador irí. ¹³Yá náimaca gobernador irí:

—Yái asialica icàlidaca yèepunícawa iwènúadaca wenàiwicanái íiwitáise nàacaténá Dios icàaluíniná iyúwa càminá romanonái ibatàa wamànica —náimaca.

¹⁴Néese Pablo batéwa idàbaca itàaníca, quéwa yái Galión íimaca judíonái irí:

—Isàiwicacaalí áiba wenàiwica irí wawàsítá, càmicaalí nacái, imànicaalí íbáyawanáwa manuísíwatatá, yásí báisíta nuidenìaca quiríta nuémìacaténácué cayába pisàna picháawàanácué iináwaná ìwali, píacué judíoca. ¹⁵Quéwa pìasu wawàsìcué meedáni, pitàanicaténácué pìrìwáaca chàinisíiri iyú, canéeri iwèni tàacáisi ìwali, náipidená ìwali nacái, ìwali nacái yái pichùulianácuéca. Pichùniacué píawamitani yái wawàsica càmicáiná nuwàwa nuémìacuéca pìasu wawàsi iináwaná ìwali —íimaca yái gobernadorca.

¹⁶Yá yúucaca íichawa nía capìi irìcuíse, yái capìi imàdàanáca gobernador yéemìacataléca wenàiwica iináwaná ìwali. ¹⁷Néese macáita náibàaca Sóstenes, áiba judíonái yéewáidacàalu íiwacali. Yá nacapèedáidacani gobernador íipunita. Quéwa matuíbanái meedá Galión iicáca yái namàníirica.

Pablo vuelve a Antioquía y comienza su tercer viaje misionero

¹⁸Néeseté Pablo iyamáacatéwa Corinto iyacàlená irìcu madécaná èeri mamáalàacata. Néese itàaníca náapicha níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái icàlidacaténá nalí iináwanáwa yàanápínáwa náicha, yá namàacaca yàacawa matuíbanáita. Néeseté Pablo iwàlùacawa nave irìculé náapicha níái Priscila, Aquila nacái yàacaténáwa manuírì úni yáacubàa Siria yàasu cáli nérépiná. Quéechatécáwa nàanàaca Cencrea íidalutalená néré. Yá nayamáidacawa néré malééná èerita. Ipíchawáiseté nawàlùacawa nave irìculé àniwa, Pablo idalúaca íiwita íbáináwa imáalàidacáinaté imànica áiba íibaidacalési càide iyúwa icàlidáanaté Dios iríni, iyúwaté judío íiwitáise iyáaná. ¹⁹Néeseté nàacawa àniwa manuírì úni yáacubàa àta nàanàacataléta Efeso íidalutalená néré. Yá Pablo yàacawa náicha, níái Priscila, Aquila nacái iwàlùacaténáwa judíonái yéewáidacàalu irìculé. Yá itàaníca judíonái yáapicha ìwacáidáyaquéeyéicawa néré. ²⁰Yá nasutáca Pablo íicha wawàsi manuísíwata iyamáanápínáwa náapicha quiríta yéewáidacaténá nía, quéwa càmitaté iwàwa iyamáacawa néré. ²¹Ipíchawáiseté Pablo

yàacawa náicha, yá ímaca nalí: “Iwàwacutá nùyaca Jerusalén ìyacàlená ìricu áiba èeriwa nuicácaténá náapicha mesúnamáita áiba culto namàñiripiná. Quéwa Dios iwàwacaalí nuèpùacawa néese àniwa, yásí nuèpùacuè nupáchiaca pía àniwa”, ímaca yái Pablocá. Néeseté Pablo iwàlùacawa nave ìriculé, yàacaténáwa manuíri úni yáacubàa. Yá yàacawa Efeso ìyacàlená ícha. ²²Idécanáami Pablo yàanàaca Cesarea ídalutalená néré, yáté yàacawa cáli ínatabàa Jerusalén ìyacàlená néré itàidacaténá wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Idécanáamité itàidaca nía néré, yáté yàacawa Antioquía ìyacàlená néré. ²³Néese ipáchiaca nía néré achúmáanata, yá yàacatéwa náicha àniwa, yèepunicaténáwa yàcalé imanùbaca Galacia yàasu cáli ínatabàa, Frigia yàasu cáli ínatabàa nacái. Càité yèepuní ichàiniadaca nawàwa macáita níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái.

Apolos predica en Efeso

²⁴Néenialíté áiba judío ìpidenéeri Apolos, Alejandría ìyacàlená néeséeri yàanàacaté Efeso ìyacàlená néré. Yái Apolos yáaliaca icàlidaca Dios itàacái cáaliacáiri iyú, yéewáidacaté nacáiwa cayábéeri iyú tàacáisi ìwali profetanái, áibanái nacái itànèericaté Dios inùmaliçúse, íná yéewa yáaliacawa ìwali cayába. ²⁵Apolos yéewáidacatéwa tàacáisi ìwali icàlidéerica càinácaalí Wáiwacali iwàwáaná wàyaca. Yá icàlidaca Wáiwacali iináwaná ìwali manuísíwata macái iwàwaliçúsewa. Yéewáida wenàiwicanái amaláwaca Jesús ìwali, éwita yáaliacáanítawa abéerita ìwali yái Juan el Bautista ibautizáanaté wenàiwica iwènúadéeyéicaté íiwitáisewa Dios irípiná. ²⁶Yá Apolos idàbaca icàlidaca macàaluínínatani judiónái yéewáidacàalu ìricu. Quéwa Priscila, Aquila nacái idécanáamité néemiaca Apolos, yá natécani méetàucuta nàataléwa nacàlidacaténá amaláwaca írini macáita yái Wáiwacali iináwanáca. ²⁷Néese Apolos iwàwacaté yàaca icàlidaca Wáiwacali itàacái Acaya yàasu cáli néré. Níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nawàwacaté nayúudàacani yàasu àyapu piná. Yá nabànùaca yáapicha cuyàluta wenàiwicanái írí yeebáidéeyéica Jesús itàacái Acaya yàasu cáli néeni, nataidáanápínani cayábéeri iyú, yái Apolosca. Yàanàacaté Acaya yàasu cáli néré, yá Apolos iyúudàaca nía manuísíwata, níái Dios imàníyéica írí cayábéeri mawèníiri iyú imàacáanápíná neebáidaca Jesús itàacái. ²⁸Yácáiná Apolos icàlidacani macái wenàiwica yàacuésemi, cachàiníiri iyú nacái imawènìadaca nàasu tàacáisi níái judíoca. Icàlidacaté nalí machacàníiri iyúni càinácaalí ímáaná tàacáisi profetanái itànèericaté

Dios inùmalicuise, yáasáidacatená Mesíascani yái Jesúsca, judío icuèrinápiná Dios ibànuèricaté nalí.

Pablo en Efeso

19 ¹Idècunitàacá Apolos ìyaca Corinto ìyacàlená irícu, yá Pablo yàacawa ichàbacawa dúlinaméeri cáli néenibàa. Yá yàanàaca Efeso ìyacàlená iriculé. Néré Pablo yàanàaca abénaméeyéi yeebáidéeyéi.

²Yá íimaca nalí:

—¿Dios ibànùasicué pírí Espíritu Santo, peebáidacaalítécué? —íimaca yái Pabloca. Yá náimaca irí:

—Càmíiri. Canácata wéemièricáwa Espíritu Santo iináwaná ìwali yàanàaná —náimaca. ³Néese Pablo isutáca yéemiáwa nía àniwa:

—¿Càirínácaalícué tàacáisi peebáidaté ìwali, nabautizácaténácué pía? —íimaca yái Pabloca. Néese náimaca irí:

—Weebáidacaté yái tàacáisi Juan el Bautista yéewáidéericaté iyú wenàiwica wawènúadánápinaté wáiwitáisewa Dios irípiná —náimaca.

⁴Pablo íimaca nalí:

—Juan ibautizácaté wenàiwica náasáidacatená nawènúadacaté náiwitáisewa Dios irípiná. Juan icàlidacaté nalí nacái iwàwacutáanápinaté neebáidaca áiba itàacái, yái yàanèripinácaté Juan yáamirícubàa, yái Jesúsca —íimaca yái Pabloca.

⁵Idécanáami néemiácani, yá nabautizácawa Wáiwacali Jesús ípidená ìwali, neebáidacáiná itàacái. ⁶Néese Pablo imàacaca icáapiwa nàwali, yá Espíritu Santo yàanàaca yàacawéeridacatená nía, yá natàanica áiba tàacáisi iyú, càníiri èeri mìnánái itàacái. Nacàlidaca tàacáisi Dios inùmalicuise. ⁷Cawàwanáta doce namanùbaca asianáica níái yeebáidéeyéica Wáiwacali itàacái.

⁸Néese Pablo iyamáacatéwa nèewi Efeso ìyacàlená néré máisiba quéeri. Eeri imanùbaca icàlidaca nalíni judiónái yéewáidacàalu irícu. Icàlidaca nalíni macàaluínináta, itàaní nacái náapicha, iwènúadaca náiwitáise náalíacatenáwa càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicanáíwa.

⁹Quéwa abénaméeyéi judío báawaca néemiáca Pablo yàasu tàacáisi, yá càmita nawàwa neebáidacani. Natàanica wenàiwicanái irí báawéeri iyú tàacáisi ìwali, yái cayábéeri tàacáisi Pablo icàlidéerica nalí. Iná Pablo yàacawa náicha, càmita quirínama icàlida nalíni judiónái yéewáidacàalu irícu. Itécaté nacái yáapichawa níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Yá nàacawa Tirano yàasu yéewáidacàalu iriculé. Yáté Pablo icàlidaca nalí Dios itàacái èeri imanùbaca. ¹⁰Pablo icàlidacaté nalíni pucháiba camuí.

Ináté yéewa macáita Asia yàasu cáli néeséeyéi néemìaca Wáiwacali iináwaná ìwali. Judíonái, nía nacái càmfíyéica judío néemìata nacái. ¹¹Yá Dios imàacaca Pablo ichùnìaca manùbéeyéi máinfíyéi cáuláicaca. ¹²Abénaméeyéi naliadaca Pablo yàasu panuelo, ibàle yéená nacái cáuláiquéeyéi ìwali, yá nachùnìacawa níai cáuláiquéeyéica. Pablo yúucaca demonio wenàiwicanái ícha nacái.

¹³Quéwa áibanái judío yàanàcaté ipáchiaca néré náucacatená demonio wenàiwicanái ícha. Nawàwacaté náucaca demonio wenàiwica ícha Wáiwacali Jesús ípidená iyú. Yá náimaca demonionái irí: “Jesús inùmaliçuise wachùuliacuéca piacawa, yái Jesúsca Pablo icàlidéerica iináwaná ìwali”, náimaca.

¹⁴Càité siete asianái judíonái imànica. Náaniri ípidenaté Esceva, abéeri sacerdote íwacalináca. ¹⁵Quéwa áiba èeri náalimáidacaté náucaca demonio asìali ícha, yá demonio íimaca nalí: “Núalíaca nuicáca Jesús. Núalía nacáiwa Pablo ìwali. Càmitacué núalía nuicáca pía”, íimaca nalí yái demonioca.

¹⁶Yáta yái asìali demonio idacuèri íiwitáise, ipisiacawa nàwali, níai sietéeyéica imanùbaca asianáica. Yá inúadáidaca nía cachàiníiri iyú báawanama macáita, yá inúadáidaca nía canánama cáiwíiri iyú, àta nèepùacatalétawa napìacawa capii irìçuise, mabàleta, cacháunéeyéi báawanama. ¹⁷Néese macáita Efeso ìyacàlená mìnánái, judíonái canánama, càmfíyéi judío nacái, néemìacaté naináwaná ìwali, níai sietéeyéi asianáica, íná yéewa cáaluca macáita wenàiwica manuísíwata, yá naináidacawa cáimiétaquéri iyú Wáiwacali Jesús ìwali.

¹⁸Madécaná wenàiwica yebáidéeyéica Jesús itàacái, nabàlùacawa wenàiwicanái yàacuésemi, yá nacàlidaca náichawa nabáyawanáwa namàníiricaté. ¹⁹Madécaná nacái camàliquéeyéi natéca nàasu cuyàlutawa manùbawaca, yái cuyàluta icàlidéerica sapii ìwali, namàlica ìwali nacái. Yá neemáca nàasu cuyàlutawa macáita Efeso ìyacàlená mìnánái iicápiná náasáidacatená nawènúadacaté náiwitáisewa namàlica íchawa. Aibanái napatàacaté nawèni níai cuyàlutamica, yá nawèni cincuenta mil namanùbaca dracma, yái cincuenta mil èeri iwènicatái. ²⁰Càité manùbéeyéi wenàiwica yéemìaca Wáiwacali itàacái, yá neebáidacani, madécanéeyéi wenàiwicaca.

²¹Idécanáamité ichàbacawa yái wawàsica, yá Pablo íináidacatéwa ipáchíanápiná Macedonia yàasu cáli néré, Acaya yàasu cáli néré nacái yàacatenáwa àniwa Jerusalén ìyacàlená nérépiná. Iimacaté nacái idécanáamité ipáchiaca Jerusalén ìyacàlená néré, yá nacái

iwàwacutápinaté yàacawa Roma iyacàlená néré, íimaca. ²²Iná yéewa Pablo ibànùacaté pucháiba wenàiwica iyúudèeyéicani nàacaténáwa ipíchalépiná Macedonia yàasu cáli néré. Níái yàacawéeyéiná náipidená Timoteo, Erasto nacái. Idècunitàacá nèepunícawa nérépiná, yá Pablo iyamáacawa Asia yàasu cáli néré achúma èerita.

El alboroto en Efeso

²³Néenialíté áibanái nadàbaca natàaníca báawéeri iyú nàwali níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Iná abénaméeyéi Efeso iyacàlená mìnanaí báawaca naicáca Dios itàacái, calúaca nacái náináidacawa. ²⁴Abéeri asiali ípidenéeri Demetrio báawacaté imànica Efeso mìnanaí íiwitáise nàuwidecaténá namànica wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Demetriocáiná imàníirité platéeri yéenáiwanási cawènfíri. Imànicaté achúméri capíi platéeri, templo nacáiyéi iicacánáwa nasutácàalu níawawa nàasu cuwáísàatúa íichawa ípidenéchúa Artemisa. Aibanái imàníiyéi achúmanaméeyéi capíi platéeri, càasuca máiní nía Demetrio yáapicha. ²⁵Iná Demetrio iwacáidaca nía, áibanái yáapicha imàníiyéica platéeri wawàsi, yá íimaca nalí canánama: “Píacué asianáica, píalíacuécawa wàyaca càasuíri iyú ìwalíise yái wáibaidacaléca. ²⁶Pidécuéca piicáca, péemiaca nacái yáara Pablo icàlidéerica yèepunícawa tàacáisi. Itàaníirica wáibaidacalé ìwali, níái ídolo cuwáiná yéenáiwaná wamàníiyéica, Pablo íimaca càmítasa báisí Diosca nía. Càita Pablo idéca iwènúadaca manùbéeyéi wenàiwica íiwitáise cuwáiná íicha cháí Efeso iyacàlená iricu, macái Asia yàasu cáli néenibàa nacái. ²⁷Máiníri báawaca, cawàwanáta imáalàacawa wáicha yái wáibaidacaléca, càmíicáiná quirínama wenàiwica iwènpíná yái ídoloca wamàníirica. Ua nacái wasutácàalu iináwaná imáalàapínacawa wáicha, úara manuíchúa temploca wasutácàalu wíawawa wàasu cuwáísàatúa íicha ípidenéchúaca Artemisa, wenàiwica iyamáidacaalí nàaca ucàaluíná, úái macái wenàiwica yèechúaca icàaluíná, wía wenàiwicanái canánama Asia yàasu cáli íinatéeyéica iyaca, macái èeri mìnanaí nacái”, íimaca yái Demetrioca.

²⁸Néese Demetrio yáapichéeyéi idécanáami néemiaca Pablo iináwaná, yá máiní báawaca nawàwa ìwalíise. Yá nadàbaca néemíanicawa cachàiníri iyú, néemíanicawa mamáalàacata: “iCayábéechúaca wàasu cuwáísàatúa Artemisaca, wía Efeso iyacàlená mìnanaíca!” càí néemíanicawa mamáalàacata.

²⁹Yá manùbéeyéi wenàiwica napiacawa néemiaca nasàna àta máiwitáise cataléta madécaná Efeso iyacàlená mìnanaí. Yá náibàaca

Gayo, Aristarco nacái, níai Pablo yàacawéeyéináca, Macedonia yàasu cáli néeséeyéica. Yá napiacawa nawatàidaca nía manuíri nàwacáidacàalu iriculéwa, iyéerica Efeso iyacàlená iricu. ³⁰Néese Pablo iwàwacaté iwàlùacawa néré icàlidacaténáni manùbéeyéi wenàiwica irí. Quéwa áibanái yeebáidéeyéica Jesús itàacái càmita nabatàa Pablo iwàlùacawa néré. ³¹Aibanái nacái, Asia yàasu cáli icuèrinánáica, Pablo yàacawéeyéináca nía, nabànùaca tàacáisi Pablo irí isutácaténá ícha wawàsi manuísíwata ipíchanaté iwàlùacawa néré. ³²Yá nàwacáidacàalu iricu abénaméeyéi néemíanícawa nàyaca abéeri wawàsi. Aibanái nacái néemíanícawa nàyaca áiba wawàsi nacái máiwitáisecáiná nía canánama meedá. Manùbéeyéi nèewi càmita náalíwawa cànápinácaalí wawàsi ìwali nàwacáidáyacacatéwa. ³³Néese abénaméeyéi judío iyéeyéica néeni náibàaca nawesíaca asíali ípidenéeri Alejandro, ibàlùacaténáwa macái wenàiwica yàacuésemi. Yá áibanái wenàiwica nacàlidacani Alejandro irí. Néese yái Alejandro yúucaca icáapiwa manùbéeyéi wenàiwica irí masànacaténá nía, Alejandro iwàwacáinaté icàlidaca judiónái iináwaná ìwali manùbéeyéi wenàiwica irí náalíacaténáwa canáca judiónái imàníri ibáyawanáwa. ³⁴Quéwa idécanacáita manùbéeyéi wenàiwica náalíacawa judíocani, yái Alejandroca, yá nadàbaca néemíanícawa. Pucháiba hora néemíanícawa mamáalàacata macáita namanùbaca iyúwa abéeri isàna iyú. Náimaca: “iCayábéechúaca wàasu cuwáisàatúa Artemisaca, wía Efeso iyacàlená mìnánáica!”, còi náimaca néemíanícawa mamáalàacata.

³⁵Néeseté áiba Efeso iyacàlená mìnánái icuèriná iwàwaca icàlidaca nalíni. Idécanáami masànaca imànica nía, yá íimaca nalí: “Píacué Efeso mìnánáica. Macái èeri mìnánái náalíacawa wàyacàle Efeso iináwaná, wía icuèyéica cayába templo wasutácàalu wíawawa wàasu cuwáisàatúa Artemisa íchawa, náalía nacáiwawa wacùaca Artemisa uenáiwánami, yáara náiméerica ìwali yúuwèericasawa chènuníise bàaluité cuwáiná yàasu cáli ícha. ³⁶Macái èeri mìnánái náalíacawa báisícani, íná matuíbanáicué pía. Picácué máiwitáise píawa, pimànicáichacué wawàsi máiwitáiséeri iyú. ³⁷Níacáiná asianáica pitéeyéicuéca aléi, càmita nayéedua wawàsi irícuíse, yáara wasutácàalu wíawawa Artemisa ícha, càmita nacái natàaní báawéeri iyú ùwali. ³⁸Yái Demetrioca, áibanái nacái íibaidéeyéica yáapicha nawàwacaalí nacháawàaca naináwaná ìwali jueznái irí, yá iyaca jueznái yéemièripiná nataacái. Macáita náalimá nacháawàayacacawa machàcaníiri iyú yàcalé íiwacanánái irí. ³⁹Piwàwacaalícué áiba wawàsi, yá iwàwacutácué pisutáca náicha wawàsi

níara yàcalé íiwacanánaica, nàwacáidáyacapinácaalíwa, càide iyúwa wacuèrinánái romanonái ichùulianá wamànica. ⁴⁰Máiníri báawaca yái pimàníricuécá cháí. Cawàwanáta romanonái icháawàaca waináwaná ìwali, wía Efeso ìyacàlená mìnanaica, náimapiná wamànica ùwicái wacuèrinánái romanonái ìpunitawa. Náiwacanánaí yéemìacaalí càinácaalícué pimàníiná cháí bàwina, yásí nasutá néemìawa núawa cánácué yéewaná pimàni máini máiwitáiséeri iyú. Càmita núalimápiná nucàlidaca nalíwani”, ìimaca yái yàcalé icuèrinaica. ⁴¹Néese yái yàcalé icuèrina ídecanáami icàlidaca nalíni, yá ichùulíaca nèepùacawa. Néese macáita namusúacawa nàwacáidacàalu iricuísewa, yá nàaca náichawáaca, nèepùacawa nacapèe néréwa.

Viaje de Pablo a Macedonia y Grecia

20 ¹Ídecanáamité imáalàacawa yái Efeso ìyacàlená mìnanaí imàníináca máiwitáiséeri iyú, yá Pablo imáidaca yàataléwa níai wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái, yàalàacaténá nía. Néese ídecanáami ichàiniadaca nawàwa, yá yàacawa náicha Macedonia yàasu cáli nérépiná. ²Pablo ipáchiaca macái yàcalé imanùbaca iyéeyéica Macedonia yàasu cáli íinata. Yá ichàiniadaca nawàwa manuísíwata, yàalàaca nía déecuiri iyú níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Néese Pablo yàanàaca Grecia yàasu cáli néré. ³Yá iyamáacawa néré máisiba quéeri. Néeseté mawiénica yéenáiwana íwàlùanápínátéwa nave iriculé yàacaténáwa manuiri úni yáacubàa Siria yàasu cáli nérépiná. Yá yéemíaca judíonái íináwaná náináidáanáwa namàníinápiná írí báawéeri. Iná iwènúadaca íiwitáiséewa, yá íináidacawa yèepùanápínátéwa cáli íinatabàa, ichàbacaténáwa àniwa Macedonia yàasu cáli íinatalé. ⁴Nàa nacáíwa yáapicha áibanái íipidenéeyéi: Sópater, yái Pirro ìirica, Berea ìyacàlená minali; Aristarco nacái, Segundo nacái, níai pucháiba asianaica Tesalónica ìyacàlená mìnanaica; Gayo nacái, Derbe ìyacàlená minalica; Timoteo nacái; Tíquico nacái, Trófimo nacái, níai pucháiba asianaica Asia yàasu cáli néeseeyéica. ⁵Níai asianaica nàacatéwa wapíchalépiná, wía Pablo, núa Lucas nacái, nacùacaténá wàanàaca Troas íidalutalená néré. ⁶Néese ídecanáamité ichàbacawa Pascua yàasuná culto, judíonái iyáacaalíté pan càníri idènia levadura, yaté wàacawa Filipos íidalutalená íicha manuiri úni yáacubàa nave írìcu. Néese báinúaca èeri idenáami, mapisáináami àniwa, yá wàanàaca níai wáapichéeyéicawa Troas íidalutalená néré. Yá wayamáacawa néré siete èeri.

Visita de Pablo a Troas

⁷Néeseté domingo irìcu, wàwacáidáyacacawa náapicha níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái wawacùcaténá wàwaliwáaca pan, yái Santa Cenaca. Yá Pablo icàlidaca nalí. Iwàwacutápináté Pablo yàacawa náicha mapisáita, íná icàlidaca nalí àta bamuchúamicataléta catá. ⁸Wàwacáidáyacacatéwa abéeri imàdàaná irìculé iyéerica chènunibàa cáli inàni ícha. Nàyaca néré madécaná lámpara ipucuèyécawa nacamalá piná. ⁹Néese abéeri ùuculiiri ípidenéeri Eutico yáawinéeriwa iyaca ventana irìcu. Pablo itàanicáiná mamáalàacata, yá cadapùleca báawanama yái ùuculiirica. Yá iimáca íchawa yáawinacawa. Néese icaláacawa ventana irìcuíse, máisiba pisoíri ichènunica. Yá yéetácawa. ¹⁰Pablo iricùacawa ùuculiiri yàatalé. Néese Pablo yáawia iicáidaca ùuculiirimi írí, yá Pablo yeedácani yùucutaléwa. Yá iimaca nalí níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái:

—Picácué cáalu pía. Cáucani —iimaca yái Pabloca.

¹¹Néeseté Pablo yèepùa iwàlùacawa nàwacáidacàalu irìculé chènuniréerica. Yá iwacùaca nalí pan, yái Santa Cenaca, iyáaca iyáacaléwa náapicha nacái, yá Pablo icàlidacaté nalí mamáalàacata, àta amaláacataléta wawicáu. Néese yàacawa náicha. ¹²Néese yái ùuculiirica, yèepùacawa yéenanái yáapichawa, icáucàacáinatéwa, íná yéewa casíimáica nawàwa manuísíwata.

Viaje desde Troas a Mileto

¹³Néeseté wàacawa Pablo ipíchalépiná. Wàacawa nave irìcu manuíri úni yáacubàa àta wàanàacatalétaté Aso íidalutalená néré wáipunitáidacaténá Pablo néré càide iyúwaté iwàwáaná, iwàwacáinaté yàacawa néré cáli ínatabàa. ¹⁴Wàanàaca Pablo Aso íidalutalená néré, yá iwàlùacawa wàatalé nave irìculé. Yá wàacawa manuíri úni yáacubàa Mitilene íidalutalená néré. ¹⁵Néeseté wàacawa Mitilene ícha. Wàacawa abé èeri manuíri úni yáacubàa. Néese wàacawa mawiénita Quío yàasu iwàwata írí. Néese mapisáita àniwa wàanàaca Samos íidalutalená néré, idécanáamité wayamáidacawa Troguilio íidalutalená néré. Néese mapisáita àniwa wèepùa wàacawa. Yá wàanàaca Mileto íidalutalená néré. ¹⁶Càité wèepunícawa càmicáinaté Pablo iwàwa idècuniacawa manùba èeri Asia yàasu cáli ínata. Càmitaté nacái iwàwa yàacawa Efeso iyacàlená néré. Néese, iwàwacaté yàanàaca caquialéta Jerusalén iyacàlená néré iwàwacáinaté iicáca náapicha judiónái yàasu culto ípidenéerica Pentecostés.

Discurso de Pablo a los ancianos de Efeso

17 Idècunitàacá Pablo ìyaca Mileto ìdalutalená néré, yáté ibànùaca tàacáisi Efeso ìyacàlená néré imáidacaténá ancianonái icuèyéica wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái Efeso ìyacàlená mìnaná. 18 Idécanáamité ancianonái nàanàaca yàatalé, yá Pablo ìmaca nalí: “Píalíacuécawa nuináwaná ìwali, càinácaalíté nùyacuéca pèewi èeri imanùbaca nùanàacatáiseté Asia yàasu cáli ìnatalé àta siuca nacáide. 19 Macái èerité nùyaca pèewi ìibaidéeri Wáiwacali ìrípíná. Càmitaté cachàini nuicáca núawawa. Máini achúmacaté nuwàwa nàwali níara càmiyéicaté yeebáida Wáiwacali itàacái. Nùuwichàacaté nacáwa cáiwíiri iyú judíonái nawàwacáinaté imànica nulí báawéeri. 20 Ewitaté nùuwichàacáanítawa manuísíwata, càicáaníta càmitaté numáisanía píchacué tàacáisi iyúudèeripínacuécaté pía, ìbatàa abéeri tàacáisipínáta idècunitàacá nucàlidacuéca piríni nàwacáidacàalu néré, nacapèe ìricu nacái. 21 Nùalàacaté níara judíoca, càmiyéi judío nacái. Núumacaté nalí iwàwacutáaná nawènúadaca náiwitáisewa Dios ìrípíná neebáidáanápíná nacái Wáiwacali Jesús itàacái. 22 Iná siucade nùacawa Jerusalén ìyacàlená nérépíná. Espíritu Santo idéca ichùuliaca nùanápínáwa néré, càmita quéwa núalíawa càinápinácaalí namànica nulí néré. 23 Núalíacáitawa abéeri wawàsi. Yàcalé imanùbaca Espíritu Santo icàlidaca nulíni náucáanápíná núa presoíyéi ibànalículé, nùuwichàanápíná nacáwa madécaná yàawiría. 24 Quéwa càmita nuicá nucáucawa iyúwa máiníiri cawènica nulí. Abéerita nuwàwacáita numáalàidaca numànica nuíbaidacaléwa casíimáiri iyú, yái nuíbaidacalécawa Wáiwacali Jesús ichùulièrica numànica, nucàlidáanápíná tàacáisi wenàiwicanái ìrí, yái cayábéeri tàacáisi ìiméerica cáinináca Dios iicáca wenàiwica.

25 “Siucade núalíacawa báisíiri iyú càmitacué piicá núa quirínama, píacué nucàlidéeyéicaté ìrí yái tàacáisica icàlidéerica càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. 26 Iná siucade nuwàwacué nucàlidaca piríni, canáca nubáyawanácué píwalíise, pèetácaalícuéwa píbayawaná yáapichawa, nùalàacáinatécué pía. 27 Nucàlidacatécué pirí macái tàacáisi Dios iwàwéericuécawa píalíacawa ìwali; càmitacué nubàa píicha tàacáisi, ìbatàa abéeripínáta, càmitacué nubàa píichani. 28 Iná piicácué píichawa cayába, picùacué píiwitáisewa báawéeri íicha. Picùacué nacái macáita níara yeebáidéeyéica Jesús itàacái ìwacáidáyaquèeyéicawa píyacàle nérécué, yácáiná Espíritu Santo imàacacué picùaca Dios

yàasu wenàiwica Dios iwènièyèicaté Iiri íiraná iyúwa. ²⁹Núalíaca nacáíwa nùacanáamiwa píchacué, yásí áibanái nàanàaca pìatalécué iwàwéeyéica iwènúadacuéca píiwitáise Wáiwacali íchawa càide iyúwa caluéyéi cuwèsi lobo namáalàidacaalí ovejanái. ³⁰Abénaméeyéi péenacué, áiba èeriwa néewáidaca wenàiwicanái nachìwa báawéeri iyúwa, nachìwáidacatená wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái nàacatenáwa cachìwéeyéi yáapicha. ³¹Iná piicacué píchawa cayába. Piwàwalicué cayába nùalàacatécué pía máisiba camuí èeriapi, táiyápi nacái. Nùalàacatécué pía macáita manuísíwata, nuícháanicaté nacái píwalicué.

³²“Siùcade nuénánái numàacacué Dios icùaca pía, péewáidáanápínacué nacáíwa tàacáisi ìwali, yái nucàlidéericatécué pirí ímérica cáinináca Dios iicáca èeri mìnánái. Dios itàacái yáalimácué ichàiniadaca píiwitáise Dios ìwali, yáalimácué nacái imàacaca píalíacawa cayába ìwali yái cawènírica Dios yèeripínacuéca piríwa áiba èeriwa, náapicha macáita yàasu wenàiwicaca Dios yeedéeyéica yàasunáipínáwa. ³³Càmitaté nuwàwa nùasupínáwa áibanái yàasu plata, nabàle nacái. ³⁴Píalíacuécawa nuíbaidacaté cachàiníri iyú nucáapi iyúwa nuwèniacatenáté càinácaalí wawàsi wamáapuèricaté, núa nacái, núapichéeyéi nacái. ³⁵Nucàlidacatécué pirí càiripínáta iwàwacutáanacué wáibaidaca, wayúudàacué nacái catúulécaneéyèi wenàiwica. Piwàwalicué Wáiwacali Jesús itàacái. Yá ímacaté walí: ‘Casíimái cachàini wía wàacaalí áibanái irí yái namáapuèrica, ícha yái nàanáca walí cawèníri’, càité ímaca yái Wáiwacalica”, ímaca yái Pabloca.

³⁶Idécanáami Pablo icàlidaca nalíni, yá ibàlùacawa yùulù ipùata iyúwa. Yá isutáca Dios ícha náapicha. ³⁷Néese macáita náicháanica achúmaca nawàwa Pablo yàacáinatéwa náicha. Yá asianái nàanalícuca Pablo nasùsua nacái inàni ìwali, càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná, namàacacaalí yèepùacawa náicha wenàiwica cáininéeri naicáca. ³⁸Yá máini achúmaca nawàwa Pablo ímacáinaté nalí càmiínápináté yèepùa iicáca nía quirínama. Néese nàaca nàacawéeridaca Pablo àta nàanàacataléta nave néré.

Viaje de Pablo a Jerusalén

21 ¹Wàacanámítéwa náicha níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái, yá wawàlùacawa nave irìculé. Néese wàacawa manuírí úni yáacubàa machacànita Cos yàasu iwàwata nérépiná. Néese mapisáita

àniwa wàacawa Rodas yàasu iwàwata néré. Néese wàacawa Pátara ídalutalená néré. ²Néese idècunitàacá wàyaca Pátara ídalutalená néré, yáté wàanàaca nave yèericawa Fenicia yàasu cáli nérépiná. Yá wawàlùacawa iriculé. Yá wàacawa náapicha. ³Wàacawa manuíri úni yáacubàa, yá waicáca Chipre yàasu iwàwata. Yá wàacatéwa yéewápuwáise ícha àta wàanàacalétaté Siria yàasu cáli néré. Yá wawàlùacatéwa Tiro ídalutalená néré iwàwacutácáinaté nave imàacaca yàasusi néré. ⁴Néese Tiro ìyacàlená néré wacutáca áibanái yeebáidéeyéica Jesús itàacái, yá wayamáacawa náapicha néré siete èeri. Espíritu Santo icàlidacaté nalí Pablo yùuwichàanápínátéwa Jerusalén ìyacàlená néré, íná nasutáca Pablo ícha wawàsi manuísíwata ipíchaná yàacawa néré. ⁵Quéwa idécanáami wayamáacawa néré siete èeri, yáté wàacawa náicha. Macái níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái, nàacawéetúanái nacái, néenibe nacái, nàacawéeridacaté wía yàcalé ícha. Néese wabàlùacawa wàulù ipùata iyúwa càina ínatale wasutácaténá wíawawa Dios ícha néré. ⁶Néese wacàlidacaté nalí wàanápínáwa náicha. Yá wawàlùacawa nave iriculé. Nèepùacawa nacái nacapèe néréwa.

⁷Yá wàacatéwa Tiro ídalutalená ícha manuíri úni yáacubàa àta wàanàacataléta Tolemaida ídalutalená néré. Yáté wadéca wamáalàidaca wèepuníináwa manuíri úni yáacubàa. Wàanàacaté Tolemaida ìyacàlená néré, yá wataídaca abénaméeyéi yeebáidéeyéi Jesús itàacái. Yá wayamáacawa náapicha abé èeri. ⁸Néeseté mapisáita àniwa Pablo, wía nacái yèepuníyécawa yáapicha, wàacawa náicha cáli ínatabàa. Néese wàanàaca Cesarea ìyacàlená néré. Yá wawàlùacawa Felipe icapèe iriculé, yái icàlidéerica Wáiwacali itàacái áibanái írí. Yái Felipe abéeri néená níái sietéeyéica imanùbaca díaconoca, iyúudèeyéicaté apóstolnái quéecháwanáimi Jerusalén ìyacàlená iricu. Yá wayamáacawa Felipe yáapicha. ⁹Yái Felipe idèniàcaté báinúaca yéenibe inanáwa maníríyéi. Níái inanáca, profetaca nía, icàlidéeyéica tàacáisi Dios inùmaliúise. ¹⁰Wayamáacatéwa néré máisibáwanái èerita, yá áiba profeta yàanàaca néré, Judea yàasu cáli néeséeri ípidenéeri Agabo, icàlidéerica tàacáisi Dios inùmaliúise. ¹¹Idécanáami Agabo yàanàaca wàatalé, yá yeedáca Pablo yàasu cinturón. Néese yái profeta Agabo idacùaca yàabàliwa, icáapi nacáwa Pablo yàasu cinturón iyú. Yá Agabo ímaca walí:

—Espíritu Santo ímaca: Níara judío Jerusalén ìyacàlená mìnanáica idacùapíná yái cinturón íiwacalica presocaténá namànicani, namàcacaténá càmiyéi judío yùuwichàidacani —ímaca yái profetaca.

¹²Wéemìacáináni, níái nacái Cesarea ìyacàlená mìnanaíca, íná wasutáca Pablo ícha wawàsi manuísíwata ipíchaná yàacawa Jerusalén ìyacàlená néré. ¹³Néese Pablo íimaca walí:

—¿Cánacué pícháani? ¿Cánacué piwàwa cáaluca pimànica núa? Nudéca nuínáidacawa numàacáanápíná nadacùaca núa, nanúacatená nacái núa Jerusalén ìyacàlená néré Wáiwacali Jesús ìwalíise, Dios iwàwacaalí càì namànica —íimaca yái Pabloca.

¹⁴Yá càmìta wáalímá wawènúadaca Pablo íiwitáise, íná masànaca wía. Wáimacáita walíwáaca:

—Wasutacué irí Wáiwacali íchawa imànínápíná irí càide iyúwa Dios iwàwáaná —wáimaca.

¹⁵Néese wachùniaca wàasuwa wàacatenáwa. Yá wàacawa Jerusalén ìyacàlená néré. ¹⁶Nàa nacáiwa wáapícha abénaméeyéi yeebáidéeyéica Jesús itàacái Cesarea ìyacàlená néeseéeyéi. Wàanàacaté Jerusalén ìyacàlená néré, yá natéca wía Mnasón icapèe néré, abéeri asiali béeríina yeebáidéericaté Jesús itàacái madécaná camuí. Yá wayamáacawa yáapícha néré.

Pablo visita a Santiago

¹⁷Idécanáamité wàanàaca Jerusalén ìyacàlená néré, néese níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái natàidaca wía casfímáiri iyú. ¹⁸Néese mapísáita àniwa Pablo yàacawa wáapícha wapáchiacatená Santiago. Nàyaca nacái néré macáita ancianonái, icuèyéica Jerusalén ìyacàlená mìnanaí yeebáidéeyéica Jesús itàacái. ¹⁹Yá Pablo itàidaca nía. Néese icàlidaca nalíni éeréeri iyú macáita yái Dios imàníricaté càmíyeyi judío yèewi Pablo icàlidacaalíté nalí Wáiwacali itàacái. ²⁰Níái ancianoca idécanáami néemìacani, yá nàaca Dios irí cayábéeri. Néese náimaca Pablo irí:

—Uwé, wéenásàiri, péemìa cayábani, pialíacawa madécaná mil namanùbaca judíonái neebáidaca Jesús itàacái. Yá macáita náimaca mamáalàacata iwàwacutáanása wía judíoca wamànica càide iyúwaté profeta Moisés ichùullianá wàawirináimi imànica, éwita weebáidacáaníta Jesús itàacái. ²¹Níái judíoca yeebáidéeyéica Jesús itàacái nadéca néemìaca áibanái cachìwéeyéi icàlidaca piináwaná ìwali péewáidacasa macái judíonái ìyèeyéica áiba cáli nayamáidáanápíná namànica càide iyúwa profeta Moisés ichùullianaté. Náimaca pialàacasa judíonái ipíchaná namànica circuncisión néenibe aslanái iríwa, ipíchaná nacái namànica càide iyúwa wáiwitáise iyáaná, wía judíoca, náimaca.

22 ¿Càinásica wamàni? Báisíta néemìapiná piináwaná ìwali pianàaná aléi Jerusalén ìyacàlená iriculé. 23 Cawàwanáta cayábaca pimànicaalí càide iyúwa wàalàaná pía. Nàyaca wèewi cháí báinúaca asianái iwàwacutéeyéica íbaidaca Dios irípiná càide iyúwaté nacàlidáaná irí. 24 Pité nía píapichawa pimànicaténá náapicha culto càide iyúwa judío íiwitáise ìyáaná, masacàanápínacué judíonái iicáca pía, piwàlùanápínacuéwa templo iriculé. Piwènia nacái nalípiná pìrái nawàwacutéerica namàacaca ofrenda iyú sacrificio piná templo néré. Yásí náalimá nadalúaca náiwita íbáináwa, náasáidacaténá nadéca namáalàidaca namànica náibaidacaléwa Dios irípiná. Càita macái judíonái náalíapínacawa càmiinápíná báisíiri yái néemièricaté piináwaná ìwali pimànicáiná machacàníiri iyú càide iyúwaté profeta Moisés ichùulianá wamànica, wía judíoca. 25 Quéwa watànàacaté cuyàluta càmiíyéi judío irí yebáidéeyéica Jesús itàacái, náalíacaténáwa càmita iwàwacutá namànica càide iyúwaté profeta Moisés ichùulianá wamànica wía judíoca. Abéerita iwàwacutá càmita nayáa iinási áibanái imàaquéerica ídolo irí iyúwa sacrificio, yái cuwáináí yéenáiwanáca. Iwàwacutá nacái càmita nayáa irái. Iwàwacutá nacái càmita nayáa iinási càmiírca íiraná imusúawa íicha. Iwàwacutá nacái càmita naimá áiba wenàiwica yáapicha càmiíchúaca náinusíwa, càmiírca nacái nanìrisíwa —íimaca yái Santiagoca.

Arrestan a Pablo en el templo

26 Néeseté mapisáita àniwa Pablo itéca níái báinúaca asianáica. Imànica náapicha culto nacáiri, nàapida náichawa nacái càide iyúwa judío íiwitáise ìyáaná masacàanápíná judíonái iicáca nía. Néese iwàlùacawa templo iriculé icàlidacaténá sacerdotenái irí càiná èeri irìcucaalípináté namáalàidaca namànica náibaidacaléwa Dios irípiná, natécataípinácaté nàasu ofrendawa namàacacaténá Dios iríni sacrificio piná.

27 Iwàwacutácaté nacùaca siete èeri. Batéwacaalíte namáalàacawa níái sieteca èeri, namàacacatáipináté pìrái ofrenda iyú, yá Pablo ìyaca templo irìcu. Abénaméeyéi judío Asia yàasu cáli néeséeyéi naicáca Pablo templo irìcu. Yá natàanica báawéeri iyú Pablo ìwali báawacaténá namànica áibanái wenàiwica íiwitáise calúanápíná naicáca Pablo, níái wenàiwica ìyéeyéica templo irìcu. 28 Càité judíonái néemíanícaawa wenàiwicanái irí: “ÍPíacué israelitaca, piyúudàacué wía! Yái asìaliquéi yèepuníiriwa macái cáliita, yéewáida yèepunícawa

macái wenàiwica báawacaténá naicáca wía, wía judíoca. Yéewáidaca nía nacái naináidacaténáwa báawéeri iyú Dios itàacái ìwali, profeta Moisés itànèricaté. Yéewáidaca nacái báawáanápíná naicáca templo. Idéca nacái itéca càmíiyéi judío aléi templo iriculé casacàcaténá imànica templo Dios ícha, yái Dios yàasu templo masaquèrica”, náimaca Pablo ìwali.

²⁹Càité nacháawàaca Pablo iináwaná ìwali, naicácáináté Pablo Jerusalén ìyacàlená iricu, Trófimo yáapicha, Efeso ìyacàlená mìnali, càmíirica judío. Iná nayúunáidaca Pablo itécaté yáapichawa Trófimo templo iriculé.

³⁰Iná madécaná wenàiwica nàanàaca napiacawa, néemíanícawa, máiwitáiséeri iyú, níái Jerusalén ìyacàlená mìnanáí manùbéeyéica. Yá náibàaca Pablo nawatàidacani templo iricuíse. Idécanacáita namusúadacani, yá áibanái nabàliaca ícha templo inùma imanùbaca. ³¹Idècunitàacá nanúacani, yá romanonái yàasu úwi íiwacaliná yéemíaca naináwaná namànicasa máiwitáiséeri iyú, níái Jerusalén ìyacàlená mìnanáí macáita. ³²Yá ráunamáita itéca yàasu úwináíwa, náiwacanánái yáapichawa, yá nalicúa napiacawa wenàiwicanái yèewiré. Níái manùbéeyéi wenàiwicaca, naicácanacáita úwi íiwacaliná, yàasu úwinái yáapichawa, yá nayamáidaca nanúadáidaca Pablo. ³³Néese úwi íiwacaliná yàacawa nàatalé, yá íibàaca Pablo. Yá ichùuliaca úwinái nadacùaca Pablo pucháiba cadena iyú. Néese úwi íiwacaliná isutáca yéemíawa nía cawinácaalíni, cànácaalí báawéeri nacái imànica yái Pablocá. ³⁴Quéwa níái wenàiwicaca abénaméeyéi néemíanícawa nacàlidaca abéeri wawàsi. Aibanái yéemíanícawa nacàlidaca nàasu wawàsita nacáíwa áibalé áiba ícha. Yái úwi íiwacalináca càmita asái yéemíacani, namànicáiná madécaná nasànwawa. Yá ichùuliaca yàasu úwináíwa natéenápíná Pablo nacapèe iriculéwa. ³⁵Nàanàaca escalera néré, úwinái icapèe yàasu yàawa iriculé, yá iwàwacutáca úwinái iwàacutáidaca Pablo nacùacaténá náichani, níái manùbéeyéi caluényéi wenàiwicaca, iwàwéeyéica inúacani. ³⁶Nàacáináwa Pablo yáamiwáise néemíanícawa mamáalàacata: “¡Pinúacuéni!” náimaca néemíanícawa.

Pablo se defiende delante de la gente

³⁷Batéwa úwinái iwàlùadaca Pablo nacapèe iriculéwa, quéwa Pablo itàaníca griego itàacái iyú úwi íiwacaliná írí. Pablo íimaca írí:

—¿Càmitasica pimàaca nutàaníca píapicha abéeri wawàsi? —íimaca yái Pablocá. Néese úwi íiwacaliná íimaca Pablo írí:

—Càmita nùalía pialía pitàanica griego itàacái iyú. ³⁸Nuyúunáidacáita píaca Egipto yàasu cáli néeséeri, yái itéericaté báinúaca mil namanùbaca asianái inuéyéica wenàiwica manacúali yùuculé càinawàiri imànicaténá úwi romanonái yàasu gobierno ípunita —íimaca. ³⁹Néese Pablo íimaca irí:

—Judíocata núa. Numusúacatéwa Tarso ìyacàlená irícu, yái yàcalé máiníiri cachàinica Cilicia yàasu cáli íinatéerica ìyaca. Pimàni nulí cayábéeri, pimàaca nucàlidaca nalíni, níái wenàiwicaca —íimaca yái Pablocá.

⁴⁰Néese úwi íiwacaliná imàacaca Pablo itàanica. Iná Pablo ibàlùacawa escalera íinata. Yá yúucaca icáapiwa nalí, masànacaténá nía, níái manùbéeyéi judíoca. Néese idéca masànaca nía, yá icàlidaca nalíni natàacái iyú, hebreo iyú.

22 ¹Pablo íimacaté nalí: “Péemiacué, nuénánái, siùcade nucàlidacué pirí nuináwanáwa”, íimaca nalí yái Pablocá.

²Idécanacáita néemiaca itàanica natàacái iyú, hebreo iyú, yá masànata cachàiníwanái nabàlùacawa néemiaca irí. ³Iimaca nalí àniwa yái Pablocá: “Judíoca núaquéi. Numusúacatéwa Tarso ìyacàlená irícu, Cilicia yàasu cáli íinata. Quéwa nudàwinàacatéwa cháí Jerusalén ìyacàlená néeni. Gamaliel yéewáidacaté núa. Nuéwáidacatéwa macái tàacáisi ìwali Dios ichùulièricaté iyú wàawirináimi. Máini nuwàwaca numànica iyúwa Dios iwàwáaná càide iyúwa píacué siùcade. ⁴Bàaluté numànica ùwicái náipunita, níái yeebáidéeyéicaté Jesús itàacái. Nubànùacaté nía yéewacaténá úwinái inúaca nía. Nudacùacaté nía, asianái, inanái nacái yéewacaténá úwinái itéca nía presoíyéi ibànaliculé. ⁵Sacerdote íiwacaliná, nía nacái Jerusalén ìyacàlená íiwacanánái macáita náalimá nacàlidaca nuináwaná ìwali nuedácaté náicha cuyàluta judíonái yéewáidacàalu íiwacanánái irípiná, ìyeyéicaté Damasco ìyacàlená irícu. Nùacatéwa néré nuíbaacaténá nía presoíri iyú nutécaténá nía Jerusalén ìyacàlená nérépiná nàuwichàacaténátéwa, níái yeebáidéeyéicaté Jesús itàacái”, íimaca yái Pablocá.

Pablo cuenta su conversión

⁶Pablo íimaca nalí àniwa: “Nùacatéwa àyapulicubàa Damasco ìyacàlená nérépiná, yá machacànicaalíté èeri nùyaca mawiénita Damasco irí, yáta camalási chènunfiséeri icànaca núa cachàiníiri iyú. ⁷Ináté núuwàacawa nulíacawa nucalùniwa cáli íinatalé. Néese nuémiaca tàacáisi chènunfise. Yá íimaca nulí: ‘Saulo, ¿cáná piùwide

pimànica núa?’, ímaca nulí. ⁸Néese nusutáca nuémìawani: ‘¿Cawiná pía, Nuíwacali?’ núumaca irí. Yá tàacáisi ímaca nulí: ‘Jesús Nazaret ìyacàlená néeseérica núaquéi, yái piùwidéerica pimànica’, ímaca nulí. ⁹Aibanái núapichéeyéica naicáca camalási, íná cáaluca nía. Càmita quéwa neebá tàacáisi itàaníríca núapicha. ¹⁰Néese núumaca irí: ‘Nuíwacali, ¿càiná iwàwacutá numànica?’, núumaca irí. Yá Wáiwacali ímaca nulí: ‘Pimichàawa, pianáwa Damasco ìyacàlená iriculé; néréerica nacàlidaca piríwani macáita iwàwacutéeripiná pimànica’, ímaca nulí. ¹¹Yái camalásica matuícate imànica núa, íná núapichéeyéica natéca núa nucáapi iwaliwa, yá wàanàacaté Damasco ìyacàlená iriculé.

¹²“Iyacaté néré áiba asiali ípidenéeri Ananías. Níara judíoca iyéeyéica Damasco ìyacàlená iricu, natàanícate cáimiétaquéeri iyú Ananías iwali, cáalfacáiri iyúcáiná yebáidaca Dios itàacái, yái tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmaliçuise. ¹³Yá Ananías yàanàacaté nùatalé iicátaténá núa. Yàanàacaté itàidaca núa cayábéeri iyú. Yá ímaca nulí: ‘Nuénásàiri Saulo, catuíca píawa’, ímaca nulí. Yáta catuíca núa. Yáté nùalimá nuicácani, yái Ananíasca. ¹⁴Néese ímaca nulí: ‘Yái Diosca, wàawirináimi yebáidéericaté itàacái, idéca yeedáca pía píalíacaténáwa càinácaalí iwàwáaná pimànica. Idéca imàacaca piicáca Jesús, yái mabáyawanéerica. Idéca imàaca nacái péemiaca Jesús itàníca píapicha. ¹⁵Íná picàlida macáita èeri mìnanaí iríwani, yái piiquéerica, yái péemièrica nacái. ¹⁶Siùcade picá pidècuníawa. Pimichàawa, pibautizáanáwa, pisutá píawawa Wáiwacali ícha imàacáanápiná iwàwawa pibáyawaná ícha’, càité Ananías ímaca nulí”, ímaca yái Pabloca.

Pablo cuenta cómo fue enviado a los no judíos

¹⁷Néeseté Pablo ímaca nalí àniwa: “Nuèpùacanámítéwa Jerusalén ìyacàlená iriculé, yá nùacatéwa templo iriculé nusutácaténá núawawa Dios ícha. ¹⁸Idècunitàacá nusutáca Dios ícha, yá nuicáca Wáiwacali yéenáiwanási nacáiri iriçuise. Yá ímaca nulí: ‘Pèepùawa Jerusalén ìyacàlená ícha caquialéta, càmicáiná neebáidapiná piríwani, yái picàlidéerica nunùmaliçuise’, ímaca yái Wáiwacalica. ¹⁹Néese núumaca irí: ‘Nuíwacali, náalíacawa nuináwaná iwali nùanátéwa néewáidacàalu imanùbaca iriculé, yáté nuíbbàaca nutéwa wenàiwica presoíyéi ibànaliculé, níái yebáidéeyéica pitàacái. Nuchùulíacaté nacái úwinái icapèedáidaca nía. ²⁰Nanúacaalíté Esteban íba iyú, yái icàlidéericaté tàacáisi pinùmaliçuise, yá nubàlùacatéwa néeni

abédanamata nacái nuíwitaíse náapicha, nucùacaté nacái nàasu ruana nacáiri, níara inuéyéicaté Esteban’, càité núumaca Wáiwacali irí. ²¹Quéwa Wáiwacali íimaca nulí: ‘Piawa, nubànùacáiná piacawa déeculé picàlidacaténá nacái nuináwaná ìwali càmiíyéi judío irí’, càité íimaca nulí yái Wáiwacalica”, íimaca yái Pabloca.

Pablo en manos del comandante

²²Néemìacana cáita yái Pablo icàlidéerica càmiíyéi judío ìwali, yá càmita quirínama judiónái yéemìaca Pablo iríni. Néese nadàbaca néemíanícawa cachàiniiri iyú Pablo ìwali. Náimaca néemíanícawa: “iPinúacuéni, yái asialica! iCayábéerica yéetácawéi!” náimaca néemíanícawa. ²³Idècunitàacá néemíanícawa, yá nacusúa nàasu ruana nacáiriwa, náucaca nacái cáli ichùmalé chènuniré, máinicáiná calúaca nía. ²⁴Iná úwi íiwacaliná ichùuliaca úwinái itéca Pablo nacapèe iriculéwa. Yá ichùuliaca nacapèedáidaca Pablo cabèesi iyú, icàlidacaténá nalí iináwanáwa, báisíiri iyúta, náalíacaténáwa cáná yéewa wenàiwicanái néemíanícawa Pablo ìwali. Uwi íiwacaliná càmitaté yáalíawa càmicáiná yéemìa hebreo itàacái, yái tàacáisi Pablo icàlidéericaté iyúni wenàiwicanái irí. ²⁵Quéwa, idécanáami úwinái nadacùaca náichawa Pablo nacapèedáidacaténáni, yá Pablo íimaca áiba capitán irí ibàluèricawa néeni. Pablo íimaca capitán irí:

—Báawéeriquéi picapèedáidáanáuéca núa, romanosàiricáiná núa, càmiíricáwaca juez yéemìa icàlidáaná iináwanáwa —íimaca yái Pabloca. ²⁶Iná capitán yàacawa úwi íiwacaliná yàatalé. Iimaca irí:

—Cayába, picá pimàni irí báawéeri, yái asialica. Romanosàiriquéi —íimaca.

²⁷Néese, úwi íiwacaliná yàacawa Pablo yàatalé, isutácaténá yéemiawa Pablo. Yá íimaca Pablo irí:

—¿Báisi romanosàirica pía? —íimaca. Néese Pablo íimaca irí:

—Báisíta, núaquéi —íimaca yái Pabloca. ²⁸Néese úwi íiwacaliná íimaca Pablo irí àniwa:

—Iwàwacutácaté nupáyaidaca madécaná plata iyú, namàacacaténaté romanosàirica núa —íimaca. Quéwa Pablo íimaca irí:

—Emperador imànicaté cayábéeri nusèenáimi judiónái irí, imàacacaté romanonáica nía. Càicata romanonái ìiricata núaquéi, íná yéewa romanosàirisíwacata núa —íimaca yái Pabloca.

²⁹Níái úwinái idacuèyéicaté Pablo nacapèedáidacaténáni, néemiacáiná iináwaná romanosàiricani, yá nèepùacasíwa Pablo íicha. Yá nacái

cáaluca úwi íiwacalináca, ichùuliacáináté úwinái idacùacani, yái Pablocá, romanosàirica.

Pablo ante la Junta Suprema de los judíos

³⁰Néese mapisáináami àniwa, úwi íiwacaliná iwàwacaté yéemiaca machacàníri iyú ìwali cáná yéewa judíonái icháawàaca Pablo iináwaná ìwali. Yá iwasàaca cadena Pablo íicha. Néese ichùuliaca nàwacáidáyacacawa macái sacerdote íiwacanánái, Junta Suprema nacái, níái judío icuèrinánái béeyéica. Néese itéca Pablo nàatalé, yá imàacaca Pablo ibàlùacawa nàacuésemi.

23 ¹Néeseté Pablo iicáidaca machacàníri iyú nalí níái Junta Supremaca. Yá íimaca nalí:

—Píacué nuénánái, Dios yáalíacawa nudéca nùyaca machacàníri iyú Dios iicá sùmàicaalíté núa àta siuca nacáide —íimaca yái Pablocá.

²Néeseté Ananías yái sacerdote íiwacalináca ichùuliaca áiba ibàlùeriwa mawiénita Pablo irí icapèedáanápíná Pablo inùma. ³Néese Pablo íimaca irí:

—iDios yùuwichàidapíná píawa, pía pucháibéeri íiuitáiseca! Báisícaalí píawinawa néré péemiacaténá nuináwaná ìwali càide iyúwaté profeta Moisés ichùulianá, néese, ¿cáná pichùulìa namànica, yái nacapèedáanáca núa? —íimaca yái Pablocá. ⁴Néese níái iyéeyéica néré náimaca Pablo irí:

—iPicá picuísá píchawa Dios yàasu sacerdote íiwacaliná! —náimaca. ⁵Néese Pablo íimaca àniwa:

—Píacué nuénánáica, càmítaté núalíawa sacerdote íiwacalinácani, núalíacáináwa Dios itàacái íimaca: ‘Píacué pitàaní báawéeri iyú picuèriná ìwaliwa’, íimaca yái Dios itàacáica.

⁶Néese Pablo yáalíaca iicáca nía, níái Juntaca. Yáalíacawa saduceonái yéenáca abénaméeyéi nèewi, fariseonái yéenáca áibanái nèewi. Iná Pablo íimaca nalí cachàiníri iyú:

—Píacué nuénánáica, fariseoca núaquéi. Fariseonáicaté nacái nùawirináimica. Nùyaca cháí presoíri iyú áibanáicáiná icháawàaca nuináwaná ìwali nuebáidacáiná Dios icáucàidáanápíná yéetéeyéimiwa wenàiwica áiba èeriwa —íimaca yái Pablocá.

⁷Néese idécanacáita icàlidaca nalíni, yá níái fariseoca, saduceonái nacái nadàbaca néemíaníacawa nalíwáaca uuléri tàacáisi iyú. ⁸Níacáiná saduceoca náimaca càmítasa yéetéeyéimiwa nacáucàapínáwa, canása nacái ángelnái, canása nacái wenàiwica iwàwa cáuri. Quéwa fariseonái

neebáidaca macáita. ⁹Yá macáita néemíanícawa nalíwáaca lúasi iyú. Néese abénaméeyéi fariseo yéewáidéeyéi wenàiwica templo iricu namichàacawa, yá náimaca:

—Yái asiali càmita imàni báawéeri. Cawàwanáta ángel idéca itàanica yáapicha, càmicaalí nacái cawàwanáta wenàiwica iwàwa cáuri idéca icàlidaca irí tàacáisi —náimaca.

¹⁰Néese, nadàbaca napéliyacacawa, yá icalùadacawa yái úwi íiwacalináca íináidacawa namàdáidáanápíná náichawáaca yèewi yái Pabloca. Iná úwi íiwacaliná ichùuliaca yàasu úwináywa nawasàanápíná Pablo judíonái fícha cachàiníiri iyú. Yá úwinái itéca Pablo úwinái icapèe néré.

¹¹Néeseté táiyápi Wáiwacali imàacaca yáawawa Pablo iicácani. Yá íimaca Pablo irí: “Picá cáalu pía, iwàwacutácáiná picàlidaca nuináwaná ìwali wenàiwicanái irí Roma ìyacàlená iricu, càide iyúwa picàlidáanácáwa nalíni cháí Jerusalén ìyacàlená iricu”, íimaca yái Wáiwacalica.

Planes para matar a Pablo

¹²Mapisáita àniwa abénaméeyéi judío abédanama namànica náiwitáisewa náapichawáaca nanúanápíná Pablo. Néese náimaca nalíwáaca Dios íipidená ìwali càminápínaté nayáa nayáacaléwa, ibatàa únipiná nàira àta nanúacataléta Pablo. Náimaca Dios inúanápínaté nía càmicaalí namàni càide iyúwa náimáanaté, náimacáinása càì Dios íipidená ìwali, náimaca. ¹³Càité náimaca cuarenta ichàbaníise asíanáica. ¹⁴Iná nàacawa sacerdote íiwacanánái yàatalé, yàcalé íiwacanánái néré nacái. Yá náimaca:

—Wadéca wamànica wawàsi wáapichawáaca Dios íipidená ìwali, Dios inúanápíná wía wayáacaalí wayáacaléwa ipíchawáise wanúaca Pablo. ¹⁵Iná píacué, nía nacái Junta Suprema, pisutácué úwi íiwacaliná fícha wawàsi yeedáanápíná pìatalé Pablo táwicha. Píimacué úwi íiwacaliná irí piwàwáanácúé péemíaca Pablo iináwaná ìwali quiríta cayábéeri iyú. Yásí wacùacani wanúacaténáni ipíchawáise yàanàaca pìatalécúé —náimaca.

¹⁶Quéwa Pablo yéenasàatúa iiri yéemíacaté nawàwáanaté nanúaca Pablo. Yá yàacawa úwinái icapèe néré icàlidacaténá Pablo iríni. ¹⁷Néese Pablo imáidaca capitán. Yá Pablo íimaca capitán irí:

—Pité yái ùucullirica píiwacali yàataléwa, yáara úwi íiwacalináca, iwàwacutácáiná ùuculliri icàlidaca irí wawàsi —íimaca yái Pabloca.

¹⁸Yá capitán itéca ùuculliri úwi íiwacaliná yàatalé. Yá íimaca úwi íiwacaliná irí:

—Yái Pablo presoírca idéca imáidaca núa. Yá isutáca nuícha wawàsi nutéénápiná pìatalé yái ùucullirica. Iwàwacutása icàlidaca pírí wawàsi —íimaca.

¹⁹Néese úwi íiwacaliná itéca ùuculliri icáapi ìwaliwa, yá itécani méetàucuta áibanái íicha. Yá íimaca ùuculliri irí:

—¿Càinásica piwàwa picàlidaca nulí? —íimaca. ²⁰Néese ùuculliri íimaca irí:

—Abénaméeyéi judío nadéca abédanama namànica náiwitáisewa náapichawáaca nasutáanápiná píicha wawàsi pitéénápiná Pablo táwicha Junta Suprema yàatalé nawàwacáinása néemiaca Pablo iináwaná ìwali cayábéeri iyú. ²¹Picánica quéwa peebá, nadèniacáiná cuarenta ichàbaníse asianáica icuèyèi ibàacanéeri iyú nanúacaténáni. Yá nadéca namànica wawàsi náapichawáaca Dios íipidená ìwali, Dios inúanápinása nía, nayáacaalí nayáacaléwa ipíchawáise nanúaca Pablo. Siùcade nadéca nachùnìaca macáita. Abéta iwàwacutá nasutá píicha wawàsi —íimaca.

²²Néese úwi íiwacaliná imàacaca ùuculliri yàacawa íicha. Ichùuliaca ùuculliri càmfínápiná icàlida áibanái iríni.

Envían a Pablo ante Félix el gobernador

²³Néeseté úwi íiwacaliná imáidaca pucháiba yàasu capitánwa. Yá ichùuliaca nàwacáidáanápiná doscientos namanùbaca úwi, yèyèiwa yàabàli iyúwa, setenta namanùbaca úwi nacái yèyèiwa caballo íinata, áiba doscientos namanùbaca úwi itéeyéica yàasu ùlibànawa. Ichùuliaca namusúacawa Jerusalén ìyacàlená íicha nàacaténáwa Cesarea ìyacàlená nérépiná a las nuevecatái catá. ²⁴Ichùulì nacái nachùnìanápiná caballonái yéewacaténá Pablo yàacawa caballo íinata. Ichùuliaca macáita nacúanápiná cayábani yái Pabloca, natéénápináni gobernador Félix yàatalé. ²⁵Yá ibànùaca náapicha cuyàluta. Yá cuyàluta íimaca:

²⁶“Núa, Claudio Lisias, nuwàwalica pía manuísíwata, pía máiníiri cáimiétacanáca Félix gobernador. ²⁷Níái judíoca náibàacaté yái asialica, yá nawàwacaté nanúacani, quéwa nuémiacanacáita iináwaná ìwali romanosàiricani, yá nùacawa nàatalé nùasu úwinái yáapichawa nuwasàacaténáni judíonái íicha, yái asialica. ²⁸Néese nuwàwacaté nualíacawa càiná ìwalísecaalí nacháawàaca iináwaná ìwali, íná nutécani judíonái yàasu Junta yàatalé, níái judío íiwacanánáica. ²⁹Cài

meedá nacháawàaca iináwaná ìwali nàawirináimi íiwitáise ìwaliwa, quéwa càmita nàanàa ìwali ibáyawaná nanuérìpiná ìwalíiseni, càmita nacái wáuquéerìpináni presofíyí ibànalìculé. ³⁰Quéwa nuémìacáináté judíonái iináwaná ìwali nàináidacatéwa nanúanápínáni, íná nubànùacani pìatalé. Nudéca nacái nusutáca náicha, níara icháawèyeyéica iináwaná ìwali nàanápíná pìatalé nacàlidacaténá piríni càinácaalí báawéeri wawàsi nadèniaca yáapicha. Yácata imanùbaca, núa Claudio Lisias”, íimacaté yái cuyàlutaca.

³¹Néeseté úwinái namànicaté càide iyúwa náiwacali ichùulianáté nía. Yá needáca natéwa Pablo táiyápicáwa Jerusalén ìyacàlená íicha àta nàanàacataléta Antípatris ìyacàlená néré. ³²Néese mapisáita àniwa, níái úwi yèepuníyeyéicawa yàabàli iyúwa nèepùacawa úwinái icapèe néré Jerusalén ìyacàlená iriculé. Aibanái úwi yèeyéicawa caballo íinata nàaca natéca Pablo mamáalàacata. ³³Nàanàacaté Cesarea ìyacàlená néré, yá úwinái yàaca cuyàluta gobernador írí. Nachàbáida nacái írí Pablo. ³⁴Gobernador iléecanáami cuyàluta, yá isutáca yéemíawa síisáanéericaalí yái Pabloca. Néese gobernador yéemìacáiná Cilicia yàasu cáli néeséericani, yá gobernador íimaca Pablo írí:

³⁵—Nàanàacaalípiná níara icháawèyeyéica piináwaná ìwali, yásí nuémì piináwanáwa —íimaca. Néese gobernador ichùuliaca úwinái icùaca Pablo cayába Herodes icapèe manuírì irìcu.

Defensa de Pablo ante Félix

24 ¹Néeseté cinco èeri idénáami, yáté Ananías, yái sacerdote íiwacalíná, yàanàaca Cesarea ìyacàlená néré. Abénaméeyéi Jerusalén ìyacàlená íiwacanáiná yàanàaca Ananías yáapicha, abogado nacái íipidenéeri Tértulo. Yá nàacawa Félix gobernador yàatalé nacháawàacaténá Pablo iináwaná ìwali. ²Néese úwinái natéca Pablo néré, yá Tértulo idàbaca icháawàaca Pablo iináwaná ìwali. Tértulo íimaca Félix gobernador írí:

—Cayábéeri píiwitáise, pía gobernador, pidéca picùaca wía cayába. Siùcade wàyaca matuíbanáiri iyú picùacáiná wía cayába, pidéca nacái pimànica madécaná cayábéeri wawàsi piyúudàacaténá wàasu cáli néeséeyéi. ³Iná macái wía àta alénácaalí wàyaca, wàaca pirí cayábéeri càirìpináta, pía máiníiri cáimiétacanáca Félix. ⁴Quéwa càmita wawàwa wasàiwicaca pirí wawàsi mamáalàacata, abéerita wasutáca píicha wawàsi pimàníinápíná walí cayábéeri péemianápíná wasàna quiríta. ⁵Wadéca wáalíacawa máiní báawéerica íiwitáise yái

asialica. Macái cáli íinata báawaca imànica macái judío íiwitáise náapichawáaca. Yácata náiwitápu níara nazarenoca, yeebáidéeyéica áiba tàacáisi méetàuculéerica wàawirináimi íiwitáise íicha. ⁶Iwàwacaté nacái casacàaca imànica wàasu templo Dios íicha. Iná wáibàacani wàuwichàidacaténáni càide iyúwa wàawirináimi yàasu tàacáisi ichùullaná wamànica. ⁷Quéwa yáara úwi íiwacaliná Lisias iwàlucatéwa wèewiré, yá itéca wáichani cachàiníiri iyú. ⁸Néese Lisias icàlidacaté walí iwàwacutáanása nàanàaca piatalé, níai iwàwéeyéica icháawàaca iináwaná ìwali. Quéwa píalimá pisutáca péemíawani, yái úwi íiwacalináca iyéerica Jerusalén ìyacàlená irícu, píalíacaténáwa machàcaníiri iyú ìwali yái wacháawàanáca iináwaná ìwali, yái asialica —íimaca yái abogadoca.

⁹Càita nacái áibanái judío ibàluèyécawa néré náimaca Félix irí abédanamatasa náiwitáise nacháawàaca Pablo iináwaná ìwali. ¹⁰Néese gobernador yúucaca icáapiwa Pablo irí yáasáidacaténá imàcaca Pablo icàlidaca iináwanáwa. Yá Pablo íimaca:

—Casímáica nuwàwa nucàlidáanápíná pírí nuináwaná ìwaliwa, càinácaalí ìwalfise nacháwàaca núa. Pidéca picùaca wàasu cáli madécaná camuí, pidéca nacái péemiaca waináwaná, íná yéewa píalíacawa cayába càinácaalí wàyaca càide iyúwa wàawirináimi íiwitáise iyáaná, wía judíoca. ¹¹Piwàwacaalí pisutáca péemíawa áibanái, yásí píalíacawa nùwali nùanàacaté Jerusalén ìyacàlená néré doce èeri néese siúcáade, nùacaténáté Dios icàaluíná. ¹²Càmita nàanàa núa itàaníríca chàinisíiri tàacáisi iyú wenàiwicanái yáapicha templo irícuta. Càmita nacái nuwènúada wenàiwicanái íiwitáise calúacaténá nía namàníinápíná máiwitáiséeri iyú. Càmita nacái numàni càì judíonái yéewáidacàalu irícu, áibacatalé Jerusalén ìyacàlená irícubàa nacái. ¹³Níai wenàiwica iyéeyéica cháì càmita náalimá náasáidaca pírí báisícani yái nacháawèerica nuináwaná ìwali ìwalfise. ¹⁴Quéwa nucàlida píríni nuíbidaca Dios írípiná, yái Dios wàawirináimi nèericaté icàaluíná. Yá nuebáidaca càide iyúwa íimáaná yái tàacáisi íipidenéerica Wàlisài Ayapu, yái tàacáisica níai wenàiwicaca íiméerica ìwali càimírísa báisíta, quéwa nuebáidaca mamáalàacata macáita tàacáisi profeta Moisés icàlidéericaté, profetanái nacái natànèericaté Dios inùmalícuíse. ¹⁵Nuebáida nacái Dios icáucàidáanápíná macái yéetéeyéimiwa, cayábéeyéi, báawéeyéi nacái, càide iyúwa níai judíoca yeebáidáaná nacái. ¹⁶Iná núalimáidaca numànica macáita machacàníiri iyú càiripináta amalácaténá nuíwítáise wenàiwicanái iicápiná, Dios iicápiná nacái.

17“Táquicha tàacáwa, nuèpunícanáamiwa áiba cálré máisibáwanáita camuí, yá nuèpùacawa aléi nùasu cáli ínataléwa nutécaténá plata nuénánái catúulécanéeyéi iríwa, numàacacaténá nacái plata ofrenda iyú Jerusalén ìyacàlená néeni. 18-19Néese nùyacaté templo irícu, numàacacaténaté ofrenda, idécanáamité namànica culto nacáiri, nùapida nuíchawa nacái càide iyúwa judío íiwitáise ìyáaná masacàacaténá naicáca núa, càide iyúwaté profeta Moisés ichùulianá wàawirináimi imànica, ipíchawáise nawàlùacawa templo irículé. Canáca máini wenàiwica núapicha, càmita nacái wawènúada wenàiwicanái íiwitáise namànicaténá máiwitáiséeri iyú. Néeseté abénaméeyéi judío Asia yàasu cáli néeséeyéi nàanàaca núa néré. Níaté báawaca imànica wenàiwicanái íiwitáise calúacaténaté naicáca núa. Iná iwàwacutá níata yàanàaca aléi pìatalé nacháawàacaténá nuináwaná ìwali báisícaalíté naicáca numànica nubáyawanáwa. 20Càmicaalí níara Asia yàasu cáli néeséeyéica nàanàaca, yá pimàaca níái judío ìyeyéica cháí nacàlidaca piríni càiríinácaalí nubáyawaná nàanàaca nùwali nubàlùacaalítéwa judiónái yàasu Junta Suprema yàacuésemi, níái judío icuèrinánái béeyéica. 21Abéerita wawàsi ìwalíise cawàwanáta náalimá nacháawàaca nuináwaná ìwali: Nubàlùacaalítéwa Junta Suprema yàacuésemi, yá nucàlidacaté nalíni cachàiníiri iyú: ‘Pidécuéca picháawàaca nuináwaná ìwali nuebáidacáiná Dios icáucàidáanápíná yéetéeyéimiwa’, càité núumaca”, íimaca yái Pablocá.

22Néese Félix idécanáamité yéemiacani, yá ichùuliaca íichawa níái judíoca, yéemiacaténása nacháawàaná Pablo iináwaná ìwali quiríta áiba èripinása, yácáiná Félix yáalíacatéwa càinácaalíté nàyaca níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái, yái tàacáisi áibanái yàaca íipidená Wàlisài Ayapu. Yá Félix íimaca nalí:

—Nucùaca yàanàaca yáara úwi íiwacalíná Lisiasca, yásí nuémíacué quiríta ìwali, yái pìasu wawàsica —íimaca yái Félixca.

23Néese Félix ichùuliaca úwisàiri capitán icúanápíná Pablo presoíri iyú, quéwa imàacáanápíná Pablo yèepunícawa matuíbanáita capíi irícubàata, imàaca nacái Pablo yàacawéeyéiná napáchiacani, nayúudàacaténáni, càinácaalí wawàsi Pablo imáapuèri.

24Néeseté máisiba èeríwanái idénáami, yá Félix yàanàaca àniwa yàacawéetúa Drusila yáapichawa, abéechúa judíosaatúa. Yá Félix ichùuliaca needáca yàatalé Pablo. Yá yéemíaca Pablo icàlidaca nalí Jesucristo iináwaná ìwali, yái tàacáisi íiméerica iwàwacutáaná wenàiwica yeebáidaca Jesucristo itàacái. 25Néese Pablo icàlidaca

nalíni iwàwacutá wàyaca machacàníiri iyú, iwàwacutá wacùaca wáiwitáisewa ipíchaná wamànica wabáyawanáwa, yá nacái Dios yùuwichàidáanápínaca báawéyéi wenàiwica imáalàapínacaalíwa yái èeriquéi, ínáté cáaluca Félix. Yá íimaca Pablo irí:

—Siùcade pèepùawa wáicha. Aibaalípiná numáidaca pía àniwa nudènìacaalíta èeri —íimaca yái Félixca.

²⁶Félix iwàwacaté nacái Pablo yàaca irí plata iwasàcaténáni, íná Félix imáidaca yàataléwa Pablo manùba yàawiría itàanícáténá yáapicha. ²⁷Néeseté pucháiba camuí idénáami, Félix càmita quirínama icùa yáara cálica. Yá Porcio Festo icùaca cáli Félix yáamiricubàa. Félix iwàwacaté cayábaca judíonái iicácani, ínáté imàacaca Pablo presoíyéi ibànalicu.

Pablo delante de Festo

25 ¹Néeseté Festo yàanàaca Cesarea ìyacàlená néré icùacáténá cáli. Yá máisiba èeri idénáami àniwa, Festo yàacatéwa Cesarea ìyacàlená íicha Jerusalén ìyacàlená nérépiná. ²Idécanáami Festo yàanàaca Jerusalén néré, yá sacerdote íiwacanáni, nía nacái judío máiniyéi cachàinica icháawàaca Pablo iináwaná ìwali Festo irí. ³Nasutáca Festo íicha wawàsi imànínápiná nalí cayábéeri ichùuliaca úwinái natéanápíná Pablo Jerusalén ìyacàlená néré, níacáiná judíoca nadènìaca nàasu wenàiwicawa icuèyéica Pablo yàanàaca àyapulicubàa nanúacáténáni. ⁴Quéwa Festo icàlidaca nalíni iwàwacutáanáté romanonái icùaca Pablo Cesarea ìyacàlená néeni, yá nacái Festo yèeripináté néréwa mesúnamáita, íimaca. ⁵Yá Festo íimaca judíonái irí: —Iná iwàwacutácué píiwacanáni nàacawa núapicha Cesarea ìyacàlená néré. Néese báisícaalíté Pablo imànica ibáyawanáwa, yásí yéewacué picháawàaca iináwaná ìwali —íimaca yái Festoca.

⁶Festo iyamáacawa Jerusalén ìyacàlená iricu ocho èeri, cawàwanáta diez èeri. Yáté yèepùacawa Cesarea ìyacàlená néré. Néese mapisáináami àniwa yáawinacawa yàalubái íinatawa yéemìacáténá wenàiwicanái iináwaná. Yá Festo ichùuliaca úwinái itéca yàatalé Pablo. ⁷Pablo iwàlùacawa néré, néese níai judío yàanèeyéicaté Jerusalén ìyacàlená íicha nàacawa Pablo yàatalé. Yá nacháawàaca Pablo iináwaná ìwali; náimaca Pablo imànicasa madécaná wawàsi báawéeri, éwita càmicáaníta náalimá náasáidaca báisícacani, yái náiméerica ìwali. ⁸Néese Pablo íimaca Festo irí icàlidacáténá iináwaná ìwaliwa:

—Càmítatè numàni áiba wawàsi méetàuculéeri judío yàawirináimi íiwitáise íicha, càmita nacái numàni áiba báawéeri wawàsi judíonái

yàasu templo irí, càmitaté numàni ùwicái emperador romanosàiri ípunita, yái icuèrica macái cáli imanùbaca —íimaca yái Pabloca.

⁹Quéwa Festo iwàwacaté casíimáica judíonái iicàcani yái Festoca, íná isutáca yéemiawa Pablo:

—¿Piwàwasica piacawa Jerusalén iyacàlená néré nuémiacaténá piináwaná ìwali néré judío íiwacanánái yàacuésemi wáalíacaténáwa asáísí iwàwacutácaalí wàuwichàidaca pía ìwalíise yái wawàsi nacháawèerica pía ìwalíise? —íimaca yái Festoca. ¹⁰Néese Pablo íimaca irí:

—Nùyaca cháí emperador romanosàiri yàasu gobierno ichùuliacataléca péemiaca nuináwaná ìwali, wenàiwica icháawàacaalí nuináwaná ìwali, càide iyúwa iwàwacutáaná péemiaca nulí, romanosàiricáiná núa. Canáca yéewaná judíonái néemiaca nuináwaná ìwali nàuwichàidacaténá núa. Píalíacawa cayábéeri iyú canáca nubáyawaná judíonái irí. ¹¹Báísícaalí numànicaté nubáyawanáwa nanuéripiná ìwalíise núatá, yá càmita nusutá nawasàanápíná núa yéetácáisi ííchatá. Càmita quéwa báísí yái nacháawèerica nuináwaná ìwalíise, íná iwàwacutá càmita pèepùada nalí núa. Nuwàwaca emperador romanosàiri yéemiaca nuináwaná ìwali —íimaca yái Pabloca.

¹²Néeseté Festo itàaníca áibanái asíanái yáapicha, níái yáapichéeyéica yàalèyéicani. Festo itàaníca náapicha, néese íimaca Pablo irí:

—Pidéca pisutáca nuícha wawàsi nubànùanápíná pía emperador yàatalé yéemiacaténá piináwaná ìwali, íná nubànùapíná pía néréwa —íimaca yái Festoca.

Pablo ante el rey Agripa

¹³Néeseté máisibáwanáita èeri idénáami, rey Agripa yàanàaca Cesarea iyacàlená néré, Berenice yáapicha. Nàanàacaté natàidacaténá Festo, yái gobernadorca. ¹⁴Yá nayamáacawa máisibáwanáita èeri, íná Festo icàlidaca rey Agripa irí Pablo iináwaná ìwali. Yá Festo íimaca rey Agripa irí:

—Iyaca cháí abéeri asíali Félix imàaquéericaté presoíyéi ibànalicu, ípidenéerica Pablo. ¹⁵Nupáchiacaalíte Jerusalén iyacàlená néré, níara sacerdote íiwacanánáica, nía nacái Jerusalén iyacàlená íiwacanánáica, nacháawàaca nulí iináwaná ìwali. Nawàwacaté numàacaca nanúacani. ¹⁶Yáté nucàlidaca nalíni càide iyúwa wáiwitáise iyáaná, wía romanooca, càmita wachùulíia nanúaca wenàiwica àta iicàcataléta cawinácaalí icháawèeyéica iináwaná ìwali, yéewacaténá

icàlidaca iináwaná ìwaliwa nacái, yái wawàsi nacháawèerica iináwaná ìwalíise. ¹⁷Iná idécanáamité nàanàaca aléi, yáté càmita núuca èeri. Néeseté mapisáita àniwa núawinacatéwa nùasu yàalubáisi fínatawa nuémìacataléca nacháawàaná wenàiwica iináwaná ìwali. Yá nuchùuliaca úwinái needáca nùataléwa yái asialica. ¹⁸Néese níái icháawèeyéicaté iináwaná ìwali càmita nacàlida ìwali báawéeri wawàsi càide iyúwa nuínáidáanátéwa nacháawàanápínaté iináwaná ìwali. ¹⁹Nacháawàacáitaté iináwaná ìwali meedá ìwalíise yái nàawirináimi fiwítáiseca. Nacháawàa nacái iináwaná ìwali icàlidacáinása tàacáisi áiba asíalimi ìwali íipidenéerimicaté Jesús, yéetéericatéwa quéwa náimaca Pablo icàlidacasa mamáalàacatani cáunásani, yái Jesúsca. ²⁰Càmicáiná nualíawa càinápínacaalí numàníiripiná ìwali yái wawàsica, yá nusutácaté nuémíawa Pablo asásí ìwàwacaalí yàacawa Jerusalén ìyacàlená néré nuémìacaténá néré yàasu wawàsi. ²¹Quéwa isutáca nuícha wawàsi nubànùanápínáni emperador yàatalé, yái emperador romanosàiri wèericuéca ímíétacaná, icuèrica macái cáli imanùbaca, yéewacaténá emperador yéemíaca nacháawàaca yái asiali iináwaná ìwali. Iná nuchùuliaca úwinái icùaca Pablo presoíyéi ibànalicu àta nualimácataléta nubànùacani emperador yàatalé —íimaca yái Festoca.

²²Néese rey Agripa íimaca Festo írí:

—Núacáanítani nuwàwa nuémíaca yáara asáli icàlidáaná iináwaná ìwaliwa —íimaca yái Agripaca. Yá Festo íimaca írí:

—Táwicha péemiawani —íimaca yái Festoca.

²³Néese mapisáináami àniwa Agripa, Berenice nacái nàanàaca máiní cáimiétaquéri iyú, nabàle cawèníiri yáapichawa, namanùbaca yáapichawa nacái manùbéeyéi. Yá nawàlùacawa capii imàdáaná manuíri iriculé, nàwacáidacàalu néemìacataléca wenàiwica iináwaná ìwali. Uwi íiwacanánái nawàlùacawa náapicha, nía nacái Cesarea ìyacàlená íiwacanánái máiníiyéica cachàini. Néese Festo ichùuliaca úwinái yeedáca Pablo. Yá natéca Pablo. ²⁴Néese Festo íimaca nalí, níái manùbéeyéi wenàiwicaca:

—Rey Agripa, píacué nacái ìwacáidáyaquéeyéicawa wáapicha. Yácata asíalíi. Madécaná judío nadéca nacháawàaca nulí iináwaná ìwali Jerusalén ìyacàlená néeni, cháí Cesarea ìyacàlená nacái. Mamáalàacata néemíanícawa nulí, nasutáca numàacáanápíná nanúacani. ²⁵Quéwa càmita nùanàa ìwali ibáyawaná nuchùulièripiná nanúacani ìwalíise. Táquicha tàacáwa isutáca nuícha wawàsi nubànùanápínáni emperador yàatalé, yái emperador wèerica ímíétacaná, yéewacaténá emperador

yéemiaca yàasu wawàsi, asáisi iwàwacutácaalí nàuwichàidacani. Iná nudéca nuínáidacawa nubànùanápíná Pablo yàacaténáwa emperador yàatalé. ²⁶Quéwa càmita núalíawa càinácaalí iwàwacutáanápíná nutànàaca nuíwacali emperador iríwa, càmicáiná nùanàa ìwali ibáyawaná, yái Pabloca. Iná nudéca nùwacáidaca macáitacué pía, pía nacái rey Agripa wasutácaténá wéemiawa cayábani piacuésemi, píalàacaténá núa, yéewanápíná nutànàaca cuyàluta emperador irí, wacàlidacaténá irí càinácaalí ibáyawaná, yái asialica. ²⁷Canápináta meedá nubànùaná presoíri càmicaalí nutànàa càiná ìwalíisecaalí nacháawàaca iináwaná ìwali —íimaca yái Festoca.

Pablo presenta su caso ante el rey Agripa

26 ¹Néeseté rey Agripa íimaca Pablo irí:
—Yá numàacaca picàlida piináwaná ìwaliwa —íimaca yái Agripaca. Néese Pablo imichàidaca icáapiwa napualé. Yá idàbaca icàlidaca nalíni: ²“Casíimáica nuwàwa nucàlidáanápíná piríni siùcade, pía rey Agripa, máiniíri cáimiétacanáca, nucàlidáanápíná pirí nuináwaná ìwaliwa machacàníri iyú, nucàlidacaténá ìwali yái wawàsi judiónái nacháawèrica núa ìwalíise. ³Casíimáica nuwàwa nucàlidáanápíná piríni, píalíacáináwa ìwali macáita yái wáiwitáiseca, wía judíoca; píalía nacáiwa ìwali yái wawàsica càmiírca abédanamata wáiwitáise ìwali. Iná nusutáca pimànínápíná nulí cayábéeri péemiocaténácáwa cayába nuináwaná ìwali”, íimaca yái Pabloca.

La vida de Pablo antes de su conversión

⁴Pablo íimacaté nalí: “Macái judiónái náalíacawa nùwali càinácaalíte nùyaca sùmàicaalíte núa àta siùca nacáide àniwa nùasu cáli néese, Jerusalén iyacàlená irícu nacái. ⁵Càmita nawàwa nacàlidaca piríni, quéwa náalía nacáiwa fariseonái yéenáca núa ùuculíricatáiseté núa àta siùca nacáide, yá nudéca nùyaca càide iyúwa fariseo íiwitáise iyáaná madécaná camuí. Càide iyúwa píalíanáwa, wía fariseoca weebáidaca machacàníri iyú macáita càide iyúwa wàawirináimi íiwitáise íimáaná wàanápíná Dios icàaluíniná. Píalía nacáiwa canáca áibanái judío yeebáidéyeyéi macáita cáalíacáiri iyú cachàiníwanái wáicha, wía fariseoca. ⁶Siùcade nadéca nacháawàaca nuináwaná ìwali nuebáidacáiná Dios imànínápíná walí cayábéeri càide iyúwaté icàlidáanáté cáimiétacanéeri iyúni wàawirináimi irí, icáucaidáanápíná yéetéeyéimiwa áiba èeripíná. ⁷Macái wía Israel itaquénáinámi doce

wàawiría wamanùbaca wacùaca Dios imànínápiná càide iyúwaté icàlidáaná walíni, icáucàidáanápiná wía áiba èeriwa. Iná wàaca Dios icàaluíniná, wáibaida nacái irípiná èeríapinama, táiyápinama nacái. Yácata wawàsiira ìwalíise yái judiónái icháawàaca nuináwaná ìwali siùcade, pía rey Agripa, nuebáidacáiná càide iyúwa náimáaná neebáidacasa nacái, yái tàacáisi ímérica Dios icáucàidáanápiná yéetéeyéimiwa. ⁸¿Cánásicué càmita peebáida Dios icáucàidáaná yéetéeyéimiwa?” ímaca yái Pabloca.

Pablo cuenta cómo perseguía a los cristianos

⁹Pablo ímacaté nacái: “Bàaluité, éwita nuebáidacáanáita Dios icáucàidáanápinaté yéetéeyéimiwa, càicáanáita nuyúunáidaca iwàwacutáaná nùuwichàidaca wenàiwicanái yeebáidéeyéicaté Jesús itàacái, yái Nazaret ìyacàlená néesérica, càmicáináité nuebáida icáucàacatéwa. ¹⁰Càité numànica Jerusalén ìyacàlená iricu. Yaté sacerdote íiwacanáiná nabànùaca núa, núucacaténa nía presoíyèi ibànaliculé, madécaná yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Néese úwinái inúacaalíté nía, yá abédanamata nuíwítáise náapicha, níái inuéyéicaté nía. ¹¹Manùba yàawiría nùuwichàidaca nía núalimáidacaténa nuicáwa nía, nawènúadáanápiná náiwítáisewa Jesús íicha. Càité numànica macái judiónái yéewáidacàalu iricu namanùbaca. Máinicáiná calúaca báawanama nuíwítáise náapicha, ínáté càmita nuyamáawa cháí wàasu cáli íinata, néese nùaca nacái nucutáca nía àta áiba yàcalé iyéeyéica méetàuculé wàasu cáli íicha, nùuwichàidacaténaté nía”, ímaca yái Pabloca.

Pablo cuenta otra vez su conversión

¹²Pablo ímacaté nalí nacái: “Nùacatéwa nùuwichàidacaténa nía Damasco ìyacàlená néré, idécanáamité sacerdote íiwacanáiná nabànùaca núa nuíbàanápinaté wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái. ¹³Péemìa cayába, pía rey, nuèpunicatéwa àyapulicubàa machacànicaalíté èeri, yaté nuicáca camalási chènuníise icànéericaté cachàiniiri iyú èeri íicha. Yá icànaca núa mèlumèluwaca, nía nacái núapichéeyéica. ¹⁴Néese macáita wáuwàacawa waliacawa wacalùniwa cáli íinatalé, yá nuémíaca tàacáisi. Yá ímaca nulí hebreo itàacái iyú: ‘Saulo, ¿cáná piùwide pimànica núa? Catúulécanáca pimànica píawawa báawanama, pipéliacáiná nuípunita, càide iyúwa pacá ibawàacaalí cáiréeri ipùatalicu’, ímaca nulí. ¹⁵Néese núuma irí: ‘¿Cawiná pía, Nuíwacali?’ núumaca irí. Néese Wáiwacali ímaca

nulí: ‘Núacata yái Jesús, yái piùwidéerica pimànica. ¹⁶Siùcade pimichàa pibàlùacawa, nudéca numàaca núawawa piicáca núa píibaidacaténá nulípiná, picàlidáanápiná nacái wenàiwicanái irí yái siùquéerica tàacáwa piicáca, yá nacái núasáidéeripináca pirí. ¹⁷Yá nuwasàapináca píawa judíonái íichawa, càmiíyái judío íicha nacái. Siùcade nubànua pía picàlidacaténá nutàacái càmiíyái judío irí. ¹⁸Nubànùapináca píawa nàatalé picàlidacaténá nalí nutàacái, amalácaténá náiwitáise, nàyacaténá Dios icamalaná iricu, ipíchaná nàyaca mamáalàacata càide iyúwa Satanás ichùulianá nía, néese nèepunicaténáwa Dios yáapicha; yéewanápiná nacái neebáidaca nutàacái, Dios imàacacaténá iwàwawa nabáyawaná íicha, numàacacaténá nacái Dios yàasu wenàiwicaca nía, Dios yeedéeyéica yàasunáipináwa, neebáidacáiná nutàacái’, càité íimaca nulí yái Wáiwacalica”, íimaca yái Pabloca.

Pablo obedece a la visión

¹⁹Pablo íimacaté àniwa: “Iná, pía rey Agripa, nudéca numànica càide iyúwa Wáiwacali ichùulianá numànica irícuíse yái yéenáiwanási nacáiri chènuniiséerica. ²⁰Quéechatécáwa nucàlidaca itàacái Damasco ìyacàlená mìnanáí irí. Néese nucàlidacani Jerusalén ìyacàlená mìnanáí irí, macái Judea yàasu cáli imanúica nacái. Nucàlidaca nacái càmiíyái judío iríni nawènúadacaténá náiwitáisewa Dios irípiná, namànínápiná cayábéeri náasáidacaténá nawènúadaca náiwitáisewa Dios irípiná. ²¹Càiri wawàsi ìwalité judíonái náibàacaté núa templo iricu nanúacaténá núa. ²²Quéwa Dios idéca iyúudàaca núa àta siùca nacáide. Yá nucàlidaca nuèpunicawa Dios itàacái mamáalàacata macái irí, púubéeyéi irí, béeyéi irí nacái. Nucàlidaca nalí abéerita yái tàacáisi profetanái itànèericaté, yá nacái profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalícuíse, íiméerica càinácaalí Mesías imànínápináté, yái wacuèrinápináca Dios ibànuèripinácaté walí. ²³Níacáiná profetanái itànàacaté tàacáisi Dios inùmalícuíse íiméerica iwàwacutáanápináté Mesías yéetácawa, yái wacuèrinápináca Dios ibànuèripinácaté walí, wía judíoca. Profetanái íimacaté nacái idécanáamité Mesías yéetácawa, yáté Mesías ìyáanápináté idàbáanéeri wenàiwica Dios icáucàidéeripinácaté ìyacaténá càiripináta, icàlidéeripináte tàacáisi judíonái irí, càmiíyái judío irí nacái, yái tàacáisi íiméerica Dios iwàwa iwasàaca nía yàasu yùuwichàacáisi íichawa”, íimaca yái Pabloca.

Pablo trata de convencer a Agripa de que se haga cristiano

²⁴Idècunitàacá Pablo icàlidaca nalí iináwanáwa, yá Festo íimaca Pablo irí cachàiniiri iyú:

—¡Máiwitáiseca pía meedá, Pablo! Pidéca péewáidacawa báawanama madécaná wawàsi ìwali íná máiwitáiseca pía —íimaca yái Festoca. ²⁵Quéwa Pablo íimaca irí:

—Càmíirica máiwitáise núaquéi, pía Festo máiníiri cáimiétacanáca. Néese nucàlidaca báisíiri tàacáisi cáiwitáiséeri iyú. ²⁶Iyaca cháí rey Agripa, yáaliéricawa cayába ìwali yái wawàsi nutàaníirica ìwali, íná yéewa manuícá nuínáidacawa nuwàwawa nucàlidáanápíná íríní, núalíacáináwa báisícata rey Agripa yáalfacawa cayába ìwali yái wawàsica, càmicáiná nutàaní wawàsi ìwali wenàiwicanái imàníirica ibàacanéri iyú —íimaca yái Pabloca. ²⁷Néese Pablo icàlidaca àniwa rey Agripa iríní. Pablo íimaca irí:

—Rey Agripa, máiníiri cáimiétacanáca, ¿peebáidasica tàacáisi profetanái icàlidéericaté Dios inùmalicuíse? Núalfacawa peebáidacani —íimaca yái Pabloca. ²⁸Néese Agripa íimaca Pablo irí:

—¿Cánásica piwàwa piwènúadaca nuíwítáise ráunamáita meedá yéewanápiná cristianoca núa nuebáidáanápíná Jesús itàacái? —íimaca yái rey Agripaca. ²⁹Néese Pablo íimaca irí:

—Núalímácaalí nuwènúadaca píiwítáise Jesús írípíná ráunamáita, càmicaalí nacái éeréeri iyú, yásí casímáipíná nuwàwa, nusutácáinácué pírí Dios, pía rey Agripa, macái nacái yéemièyéica nutàacái siùca, macáitacué peebáidacaténá Jesús itàacái càide iyúwa nuebáidáaná, abéerita càmíinápinácué nadacúa pía cadena iyú càide iyúwa nùyáaná —íimaca yái Pabloca.

³⁰Idécanáami càì Pablo íimaca, yá rey Agripa imichàa ibàlùacawa, gobernador nacái, Berenice nacái, macáita náapicha níái yáawinéeyéicawa néré. ³¹Yá nàacawa méetàucuta natàanícáténá ìwali yái wawàsica. Yá náimaca nalíwáaca:

—Yáara asíali càmita imàni ibáyawanáwa nanuérípiná ìwalíiseni, càmíirípiná nacái náucacani presoíyéi ibànalículé —náimaca. ³²Néese rey Agripa íimaca Festo irí:

—Càmicaalíté isutá píicha wawàsítá pibànùanápínaté emperador yàataléni, emperador yéemianápiná iináwaná, yá píalímácaté pimàacaca yèepunícawa matuíbanáiri iyútá —íimaca yái rey Agripaca.

Pablo enviado a Roma

27 ¹Néeseté náináidacawa nabànùanápíná wía abéemàalé manuírí úni íicha, Roma ìyacàlená nérépiná, ìyéerica Italia yàasu cáli íinata. Íná nachàbáidaca presoíyéi áiba capitán irí,

níái presoíyéi Pablo, áibanái nacái presoíyéi yáapicha. Yái capitán ípidená Julio, abéeri náiwacali níái úwi ípidenéyéica Emperador yàasu úwinái. ²Núa nacái Lucas nùacawa náapicha. Yá wawàlùacawa nave iriculé, Adramitio ídalutalená néré. Yái nave yèeripinátéwa madécaná ídalutale nérépiná, iyéyéica Asia yàasu cáli íinata. Iya nacái wáapicha yái Aristarco, Tesalónica iyacàlená mìnali, yái yacalé iyéérica Macedonia yàasu cáli íinata. Yá wadàbaca wàacawa manuírí úni yáacubàa. ³Mapisáináami àniwa wàanàaca Sidón ídalutalená iriculé. Yá capitán Julio imànicaté cayábéeri Pablo irí, imàacaca Pablo yàaca ipáchiaca yàacawéeyéiná néréwa nàacaténá irí càinácaalí wawàsi Pablo imáapuèri. ⁴Wamusúacatéwa Sidón ídalutalená néese, yá wachàbacawa mawiénita Chipre yàasu iwàwata irí, ùyaca apáuwáise wáicha úái iwàwataca. Càité wàacawa cáulicáiná ipùa wáipunita. ⁵Yá wàacatéwa manuírí úni yáacubàa náaliméerica machacànita níái cáli Cilicia, Panfilia nacái. Yá wàanàaca Mira ídalutalená iriculé Licia yàasu cáli íinatéeri iyaca.

⁶Mira néeni capitán Julio yàanàacaté áiba nave Alejandría iyacàlená néeséeri, yèeripinátéwa Italia yàasu cáli nérépiná. Yá capitán ichùuliaca wawàlùacawa nave iriculé, wàacaténáwa nave iricu yáapicha. ⁷Yaté wàacawa máisibáwanái èerita éerénamata, manuírí úni yáacubàa. Máini càulenáca wàacawa mawiénita Gnido ídalutalená íicha. Néese cáulicáiná ipùa wáipunita mamáalàacata, yá wàacawa mawiénita Salmón irí. Uyaca wéewápuwáise úái iwàwataca ípidenééchúa Creta. ⁸Máini càulenáca wàacawa mawiénibàata cáli irí, yái Creta yàasu iwàwataca, àta wàanàacataléta ídalutale néré ípidenácataléca Buenos Puertos. Iyaca mawiénita Lasea iyacàlená irí.

⁹Wadéca wáucaca madécaná èeri. Càulenápinácaté wàanápinátéwa manuírí úni yáacubàa, mawienicáinaté uniabé. Iná Pablo yàalàaca nave íiwacanánái. ¹⁰Pablo íimaca nalí:

—Píacué, asianáica, núalíacawa yái àyapuca máini yáwanáiripiná càulenáca. Iná imáalàapinácawa wáicha yái naveca, nave íisanái nacáywa macáita. Yá cawàwanáta nacái wéetápinácawa —íimaca yái Pabloca.

¹¹Quéwa capitán yeebáidaca nave íiwacanánái irí Pablo itàacái íicha. ¹²Báawaca yái ídalutaca unìabépi iná càmitaté yéewa wayamáacawa néenibàa. Yá manùbéeyéi néená nayúunáidaca cayábapináca wèepùacawa néesetá, yéewanápiná wàanàaca Fenice ídalutalená néré, Creta yàasu cáli íinatéeri iyaca. Yái Fenice ídalutalená iyaca

sísiámàade èeri iwàlùacatalécawa íná càmita cachàini cáuli ipùaca néeni unìabépi. Íná nawàwacaté nayamáacawa Fenice ídalutalená néré unìabépi.

La tempestad en el mar

¹³Néeseté cáuli idàbaca ipùaca síisade cuculíwawa èeri iwali, íná nayúunáidaca cawàwanáta wáalimáaná wàacawa àniwa manuírí úni yáacubàatá. Yá wàacawa ídalutale ícha, yá wàacawa mawiénita Creta yàasu iwàwata írí. ¹⁴Quéwa achúmáanata àniwa cáuli ipùaca nave ípunita àniwa. Yái cáuli máiníri cachàinica ípidenéeri Noreste. Yá cáuli iwesíaca nave déeculé cáli ícha. ¹⁵Néese cáuli iwesíacáiná yái naveca, yá càmitaté wáalimá wàacawa alénacaalí wawàwa wàacawa. Íná iwàwacutácaté wamàacaca nave yàacawa. Yá úni yàalaca iwatàidaca wía. ¹⁶Yá wachàbacatéwa úamísewa, úái iwàwata achúméechúaca ípidenéechúaca Cauda. Càmita máiní cachàini cáuli ipùaca néré, íná yéewa wamichàidaca barca achúméechúa nave iriculé càulenéeri iyú, úái barca achúméechúaca nave itéechúacaté yáamiwásewa. ¹⁷Nadécánáami namichàidaca barca nave iriculé, yá nadacùaca nave iwaliabàa ipíchaná nave isubèriacawa. Néese cáaluca nía náináidacawa wàabácawa càina ínatalé, yái càina ípidenéerica Sirte, iyéerica úni yáaculé mawiénita Libia yàasu cáli írí. Íná nalicùadaca macáita vela nave ícha ipíchaná cáuli itéca wía Sirte yàasu càina ínatalé. Yá namàacaca cáuli itéca nave éeréta. ¹⁸Mapisáináami àniwa cáuli ipùaca mamáalàacata cachàiníri iyú. Yá nadàbaca náucaca macái wawàsi iyéerica nave irícu úni yáaculé, misàacatená quiríta yái naveca. ¹⁹Mapisáináami àniwa, yá wáucaca nave yàasunámi úni yáaculé. Càité cáuli ipùaca wía máisiba èeri. ²⁰Madécáná èerita càmitaté wadé waicáca èeri, dùlupùta nacái catácáiná máiní íná wayúunáidaca wéetápinácawatá cachàinicáiná ipùaca wàwali yái cáulica.

²¹Canáca wayéeri madécáná èeri, íná Pablo ibàlùacawa wèewi icàlidacatená walíni. Yá ímaca walí:

—Píacué asíanáica, cayába cachàinitésicué pirítáni peebáidacaalícuéca nutàacáita, ipíchanaté wèepùacawa Creta yàasu iwàwata íchatá, yá càmita yúuwàawa wàwali yái báawéericatá, càmita nacái wáuca wàasuwatá. ²²Quéwa siúcade, picácué achúma piwàwa. Nave imáalàapínacawa, quéwa canáta yéetéeriwa wéénaca. ²³Táiyápicáiná bàwina Dios, yái nuíbaidéerica irípiná, nuèrica nacái icàaluíniná ibànùaca ángel imàacáanápiná yáawawa nuicácani. ²⁴Yá ángel ímaca nulí: ‘Picá

cáalu píawa, Pablo, iwàwacutácáiná picàlidaca piináwaná ìwaliwa emperador romanosàiri írí, yái icuèrica macái cáli imanùbaca. Dios idéca yéemiaca pisutáaná íicha, íná icùapiná canánama yéetácáisi íicha níái píapichéeyéica ìyéeyéica nave írìcu', íimaca nulí yái ángelca. ²⁵Iná píacué asianáica, manuícué piináidacawa piwàwawa, nuebáidacáiná Dios itàacái, nualíacawa nacái báisíiri iyú macáita ichàbáanápínacawa càiwade iyúwa ángel íimáaná nulí. ²⁶Abéerita nave ibacápináwa áiba iwàwata iwérewa —íimaca nalí yái Pabloca.

²⁷Càité wachàbaca pucháiba semana wèpuníináwa manuíri úni yáacubàa, yá wàyaca manuíri úni yáacubàa ípidenéeri Adriático. Abéeri catá úni yàalaca iwatàidaca wía éeréta abéemàalé manuíri úni íicha. Bamuchúamibàa catá níái íibaidéeyéica nave írìcu náináidacawa mawiénica wía cáli írí. ²⁸Náalimáidaca idepuíwaca yái única. Idepuíwaca iyaca treinta y seis metros. Néese achúmáanata àniwa náalimáidaca idepuíwaca àniwa. Idepuíwaca àniwa veintisiete metros meedá. ²⁹Ináté cáaluca nía náináidacawa nave inúanápiná yáawawa íba iwéré ìyéerica úni yáacubàa. Natúadaca báinúaca imiéyéi ancla nave yàapùa néese cáaléeyéi cadena ìwali ipíchaná nave yàacawa máini. Yá nasutáca níawawa Dios íicha manuísíwata amaláanápíná nawicáu. ³⁰Néese níái íibaidéeyéica nave írìcu nawàwaca nachúuliacawa nave íicha ibàacanéeri iyú ipíchaná néetácawa. Iná nadàbaca nalicùadaca achúméechúa barca úni yáaculé, càide iyúwa natúadaca nacáicaalí áiba ancla nave íidacua néeni. ³¹Quéwa Pablo icàlidacani úwinái írí, capitán írí nacái. Yá Pablo íimaca nalí:

—Nachúuliacaalíwa wáicha níái íibaidéeyéica nave írìcu, yásí péetacuécawa macáita —íimaca yái Pabloca. ³²Iná úwinái nadalúaca barca íiyaná, yá ucaláacawa úni yáaculé, úái barcamica.

³³Amalácaté yàacawa wawicáu, yá Pablo yàalàaca wía wayáanápínaté wayáacaléwa. Yá íimaca walí:

—Pucháiba semana canátacué piyéeri, canátacué nacái piimáaná cayába. ³⁴Iná nusutacué píicha wawàsi manuísíwata piyáanápínacué piyáacaléwa achúmáanata, pichàinipínacuéwa. Canácata yéteeripínáwa. Canácatacué nacái picháunáwa —íimaca yái Pabloca.

³⁵Idécanáami càì íimaca, yá Pablo yeedáca pan icáapi írìculéwa. Yá yàaca Dios írí cayábéeri wàacuéseemi wía ìyéeyéica nave írìcu. Yá isubèriadaca írìwani, yá idàbaca iyáacani. ³⁶Iná yéewa manuíca wáináidacawa wawàwawa macáita, yá wayáaca wayáacaléwa

nacái. ³⁷Wamanùbaca wía nave irìcuíyéica, doscientas setenta y seis wamanùbaca wía wenàiwicaca. ³⁸Néese idécanáamité macáita wayáaca wayáacaléwa càide iyúwaté wawàwáaná, yá wáucaca trigo ituíná imàaquéerimiwa macáita úni yáaculé, misàacaténa quiríta yái naveca.

Se hunde el barco

³⁹Néeseté amaláca wawicáu, yá níái íibaidéeyéica nave irìcu, càmítaté náalía naicáca yái iwàwatata. Yá naicáca úni iwènuériwa wiúcataléca úni quéwa càina iyacatalé. Yá nawàwaca nawàlùadaca nave néré càina íinatalépiná. ⁴⁰Iná nadalúaca ancla íiyaná, yá namàacaca nacaláacawa úni yáaculé níái anclamica. Yá nawasàaca manuírì téna nacáiri namachacàniacaténa nave. Néese namichàidaca vela ibàlùawa nave íidacualé, cáuli itécaténa wía àniwa. Yá nave idàbaca yàacawa càina nérépiná. ⁴¹Naveta quéwa yàabácawa dàalanama cáli iwéré, iyéerica úni yáacu cálica. Dàalanamaca yàanàaca càina iwéré yái nave íidacuaca, canásíwa yéewaná imusúacawa càina íicha. Nave yàapùami ibacácawa màladàca ichàini iyú.

⁴²Ináté úwinái nawàwa nanúaca macáita presoíyéi, ipíchaná nachúuliacawa namàlacawa náicha cáli nérépiná. ⁴³Capitánta quéwa iwàwa icùaca Pablo náicha, ína càmíta ibatàa úwinái inúaca nía. Néese capitán ichùuliacawa cawinácaalí yáaliyéica imàlacawa napsianápináwa nave íicha quéechacáwa namàlacaténátéwa cáli iwérépiná. ⁴⁴Néese capitán ichùuliacawa áibanái nawatácawa àicu íinata, níái àicu nave yéemamica, cawinácaalí càmíiyéica yáalía imàlacawa. Càité macáita wadéca wàanàaca cáli iwéré. Canáta wéena yéetáanáwa.

Pablo en la isla de Malta

28 ¹Idécanáamité macáita wàanàaca cáli iwéré, yá nacàlidaca walí iwàwata íipidenéechúaca Malta. ²Abénaméeyéi Malta néeséeyéi namànicaté walí cayábéeri, yá napucúadaca walí manuírì quichái, máinicáiná casalínica wàwali yúuwàcáiná wía uníaca. Yá namáidaca wía macáita wàanabàcaténa. ³Yá Pablo yàanàidaca abéeri ibàpi quichái. Quéwa idécanacáita iriàdacani quichái irìculé, yáta àapi ipisia ipiacawa quichái yèewíise. Néese yaamía ichanàacawa Pablo icáapi ìwali, yái àapica. ⁴Níái Malta mìnanáica naicácáiná àapi yaamíaca Pablo icáapi ìwali ichanàacawa, yá náimaca nalíwáaca: “Yá asialiquéi cawàwacanéeri inúaca wenàiwica. Ewita cáucáanítani

manúiri úni ícha, càicáaníta wàasu cuwáisàatúa càmita imàacapiná cáucani”, náimaca nalíwáaca.

⁵Quéwa Pablo yúucaca àapi quichái iriculé icáapi ìwalísewa. Yá canácata iyáaná yái Pabloc. ⁶Macáita nacùaca yéenacawa yái Pabloc àapi iyú. Nacùaca nacái yúuwàanápíná yéetácawa aquialéta. Idécanáami nacùaca mamáalàacata yéetácáténáwa, yá canácata naicá iyáaná. Néese nadàbaca nánáidacawa áiba wawàsi ìwali àniwa, cuwáisàirica cámínáni, yái Pabloc, náimaca.

⁷Iyacaté asiali ñipidenéri Publio, yácata iwàwata icuèrináca, idèniaca ibànacalewa mawiénita néré. Yá Publio yeedáca wía yàataléwa, imànica walí cayábéeri, icùaca wía, yàaca nacái wayáapíná máisiba èeri. ⁸Iyaca nacái néré Publio yáaniri. Irièricáitawa meedá yàasu cama íinatawa, iculuériwa, ísuadéeri nacái. Yá Pablo yàaca iicáca néréni. Idécanáami Pablo isutáca irí Dios, yá Pablo imàacaca icáapiwa Publio yáaniri ìwali, yá ichùnìacani. ⁹Iná áibanái Malta yàasu iwàwata néeséeyéi cáuláiquéeyéi nàanàaca wàatalé, yá nachùnìacawa. ¹⁰Iná nàaca walí manùba wàasupíná mawèníri iyú. Néese, máisiba quéeri idénáami, wawàlùacawa áiba nave iriculé àniwa, yá nàaca walí macáita wawàsi wamáapuèrica wàacáténáwa àniwa.

Pablo llega a Roma

¹¹Wàyacaté máisiba quéeri Malta yàasu iwàwata íinata. Néeseté wawàlùacawa nave iriculé iyéericaté unìabépinama Malta yàasu iwàwata néeni. Alejandría iyacàlená néeséericani, yái naveca, ñipidenéri Cástor, Pólux yáapicha, níara romanonái yàasu cuwáináica. Yá wàacatéwa Malta yàasu iwàwata ícha. ¹²Yá wàacatéwa manúiri úni yáacubàa àta wàanàacataléta Siracusa íidalutalená iriculé. Yá wàyaca yàcalé iricu máisiba èeri. ¹³Néeseté wawàlùacawa nave iriculé àniwa, yá wàacawa àniwa mawiénibàata cáli irí. Yá wàanàaca Regio íidalutalená néré. Mapisáináami àniwa cáuli ipùaca cuculífawa èeri ìwali, yá iwesíaca nave wàacáténáwa manúiri úni yáacubàa àniwa. Yá pucháiba èeri idénáami, wàanàacaté átata Puteoli íidalutalená néré. Yá wamáacaca nave, wàacáténáwa cáli íinatabàa. ¹⁴Abénaméeyéi wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái iyéeyéica néré nasutáca wáicha wawàsi wayamáanápínáwa náapicha abéeri semana. Iná wayamáacatéwa náapicha. Néese, abéeri semana idénáami, yá wàacawa náicha, cáli íinatabàa, Roma iyacàlená nérépiná. ¹⁵Abénaméeyéi Roma iyacàlená mìnánái, yeebáidéeyéi

Jesús itàacái, néemiácaté waináwaná ìwali. Iná namusúacawa yàcalé ñicha náipunitáidacatená wía àyapulicubàa. Yá wàanàaca nía Foro de Apio ìyacàlená ìricu. Macáita wàacawa àniwa, yá wàanàaca áibanái yeebáidéeyéi Jesús itàacái Tres Tabernas ìyacàlená ìricu. Pablo iicácáiná nía, íná yàaca Dios irí cayábéeri, yá manuíca ñináidacawa iwàwawa. ¹⁶Wàanàacaté Roma ìyacàlená ìriculé, néese capitán ichàbáida presoíyéi áiba asiali irí, yái icuèrica presoíyéi ibàna. Quéwa capitán imàacaca Pablo ìyaca méetàuculé presoíyéi ibàna íicha áiba capíi ìricuta. Iyaca nacái Pablo yáapicha abéeri úwi icuèripináni.

Pablo en Roma

¹⁷Idécanáami wàyaca néeni máisiba èeri, yá Pablo imáidaca yàataléwa judío íiwacanánái ìyéeyéica Roma ìyacàlená ìricu. Néese nàwacáidáyacacawa néré, yá Pablo íimaca nalí:

—Nuénánái, canáca nubáyawaná judíonái irí. Canáca nacái numàníri áiba wawàsi càmíiri wàawirináimi íiwitáise imàaca wamànica. Ewita canácáníta numàníri nubáyawanácawa, càicáaníta abénaméeyéi judío Jerusalén ìyacàlená mìnánái nachàbáidacaté núa presoíri iyú romanonái irí. ¹⁸Néese romano íiwacanánái nasutáca néemiawa nuináwaná ìwali, yá nawàwacaté nawasàaca núa, càmícáinaté nàanàa nùwali nubáyawaná nanuèripiná núa ìwalíise. ¹⁹Quéwa càmítaté judíonái iwàwa numusúacawa, ínáté iwàwacutácaté nusutáca romanonái íicha wawàsi nabànùanápínaté tàacáisi emperador irí emperadorcaténá yéemiaca nucàlidaca irí nuináwaná ìwaliwa. Càmita quéwa nuwàwa nucháawàaca nuénánái judío iináwaná ìwaliwa. Canáca nudènièri náapicha báawéeri wawàsi. ²⁰Iná nudéca numáidacuéca nùataléwa pía nucàlidacatenácué pirí nuináwaná ìwaliwa, núalíacatenácué nacáíwa pìwali. Presocaté namànica núa, idacuèriwa cadena iyú, nucàlidacáinaté nalí Mesías ìwali, yái wacuèricaté Dios ibànùanápínaté walí wacuèrinápiná, wía israelitaca —íimaca nalí yái Pabloca. ²¹Néese níái judío íiwacanánáica náimaca Pablo irí:

—Canácatàacá wéemièri piináwaná ìwali, canácáiná nabànùèri walí cuyàluta Judea yàasu cáli néese. Aibanái wéénánái judíoca nadéca nàanàaca aléi, quéwa canáta nacháawèeri walí piináwaná ìwali. ²²Wawàwaca wéemiaca càinácaalí píináidacawa, wáalíacáináwa macáí cáli imanùbaca abénaméeyéi judío natàaníca báawéeri iyú nàwali,

níara yeebáidéeyéica áiba tàacáisi wàawirináimi íiwitáise íicha — náimaca Pablo irí. ²³Yá namàacaca abé èeri nàwacáidáyacacatáipináwa néemìacaténá Pablo icàlidaca iináwaná ìwaliwa. Néeseté madécaná wenàiwica ìwacáidáyacacawa Pablo ìyacatáica. Yá Pablo icàlidaca nalíni èeríapinama, yáì tàacáisi íiméerica Dios iwàwaca wenàiwicanáì nawènúadaca náiwitáisewa neebáidáanápíná Jesús iináwaná Mesíascani, yáì nacuèrinápínaca Dios ibànùèripinacaté nalí, càide iyúwaté Dios ichùulianaté profeta Moisés itànàaca tàacáisi Jesús ìwali, iyúwa nacáì profetanáì itànàanaté tàacáisi Jesús ìwali Dios inùmaliçuíse. ²⁴Néeseté abénaméeyéì judío neebáidaca yáì tàacáisi Pablo icàlidéerica Jesús ìwali. Aibanáì càmíiyéita yeebáida iríni. ²⁵Càmìta abédanamata náiwitáise náapichawáaca íná nadàbaca nèepùacawa Pablo íicha. Iná Pablo íimaca nalí:

—Báisiiri iyúta profeta Isaías icàlidacaté tàacáisi Espíritu Santo inùmaliçuíse piawirináimi irícué. Isaías íimacaté:

²⁶ ‘Dios ichùuliaca nucàlidacuéca piríni, yáì tàacáisica:

Ewitacué péemìacáaníta mamáalàacata piùwi iyúwa, càicáanítacué canácatáita píalíapínacuéwa càinácaalí íimáaná. Ewitacué piicácaaníta madécaná wawàsi pituí iyúwa, càicáanítacué canácatáita píalíapíná piicácani. Càì ibànùacuéca pirí tàacáisi yáì Diosca. Yá íimaca nulí àniwa yáì Diosca:

²⁷ Níái wenàiwicaca, Israel itaquénáinámica, cadapùleca náiwitáise, cadapùleca neebáca nutàacái. Càica níade iyúwa màuwíiyéì, càmìta nawàwa néemìaca nutàacái. Nadéca naimáidaca natuíwa, càmíiyéì iwàwa yáalíacawa càinácaalí íimáaná yáì nutàacáica, ipíchaná nawènúadaca náiwitáisewa báawéeri íicha, nuwasàacaténá nía nùasu yùuwichàacáisi íichawa. Càité íimaca nulí yáì Diosca’, íimacaté yáì profeta Isaíasca. ²⁸Péemìacué cayábani, siùcade Dios iwàwaca iwasàaca áibanáì wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, níái càmíiyéica judío. Níata yeebáidapínacani yáì Dios itàacáica —íimaca nalí yáì Pabloca. ²⁹Idécanáami càì Pablo íimaca, yá judíonáì yèepùacawa íicha, namusúacawa itànányéica iríwáaca cachàiníri iyú, náimaca nalíwáaca chàinisíri iyú náapichawáaca.

³⁰Néese pucháiba camuí macáinaméeri Pablo ìyacaté capíi irícu. Pablo ipáyaidaca capíi íiwacali. Yá Pablo itàidaca cayába macáita cawinácaalí yèeyéica ipáchiacani. ³¹Matuíbanáiri iyú icàlida nalíni

yái cayábéeri tàacáisica, ímérica càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicanáíwa. Yéewáida nacái nía Wáiwacali Jesucristo ìwali. Canáca isàiwiquéeri Pablo irí wawàsi néré, néese namàacaca itàníca matuíbanáita.

(Hechos 28.30-31)